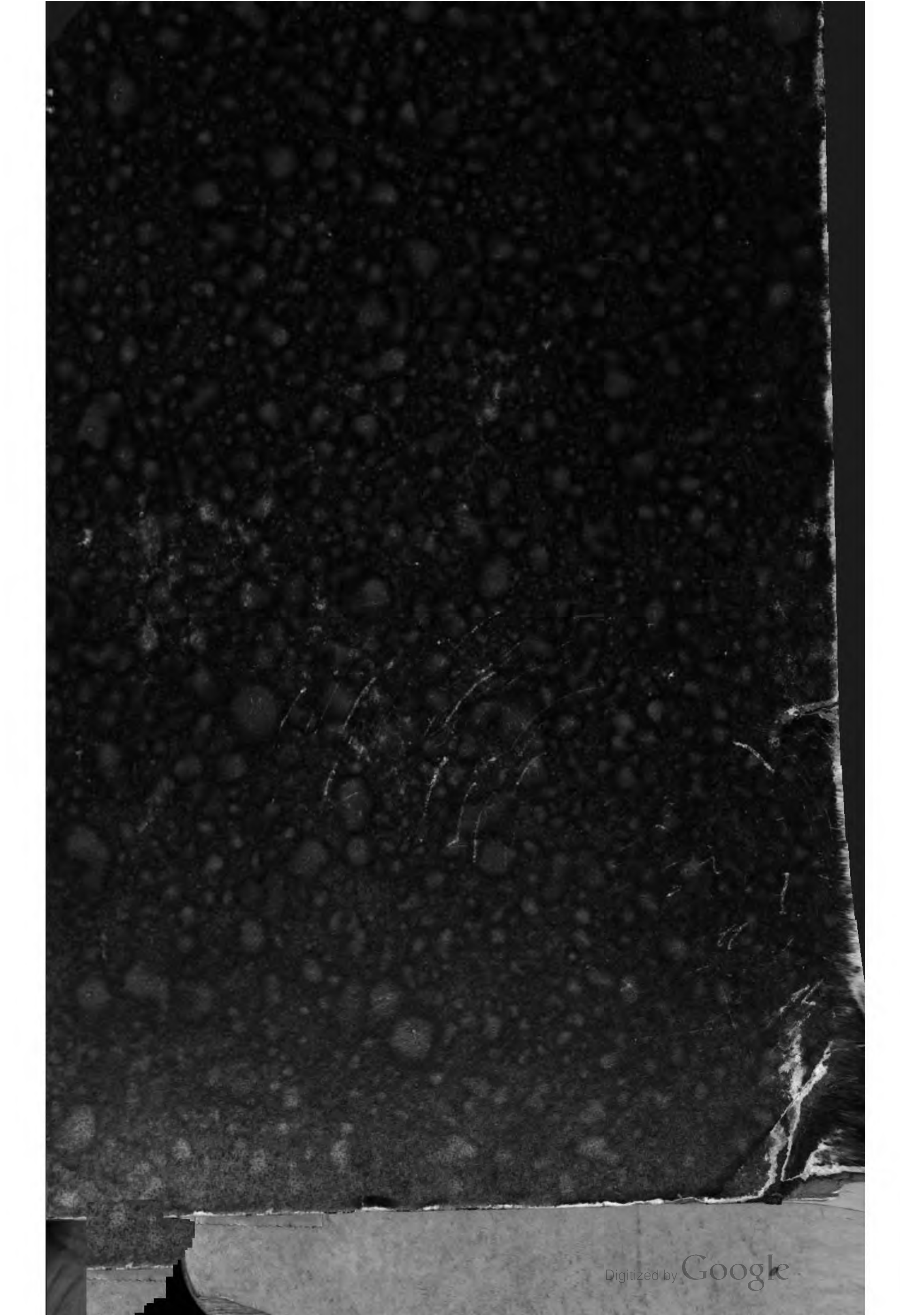
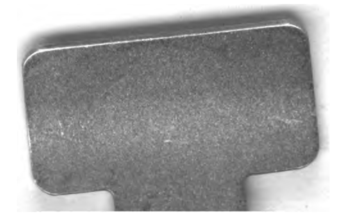

MANUEL ÉPISTOLAIRE

DE

LANGUE ARABE

OUVRAGES DU MÊME AUTEUR

PETITE GRAMMAIRE ARABE, à l'usage des écoles primaires et des classes élémentaires dans les lycées et collèges. — Premier livre : *Alphabet et Syllabaire.* 1 fr.

COURS PRATIQUE DE LANGUE ARABE; *cours complet d'arabe parlé.* 3e édit., revue et augmentée, 1 vol. in-18, relié percaline. 5 fr.

COURS PRATIQUE DE LANGUE ARABE, *cours élémentaire d'arabe parlé.* 1 vol. in-18, relié percaline. 3 fr. 50

DICTIONNAIRE FRANÇAIS-ARABE *de la langue parlée en Algérie,* 4e édition, revue et augmentée. 1 gros vol. in-16, relié percaline. 5 fr.

DICTIONNAIRE ARABE-FRANÇAIS *de la langue parlée en Algérie,* 1 gros vol. in-16, relié percaline. 5 fr.

DIALOGUES FRANÇAIS-ARABES, 2e édition, refondue et augmentée, 1 vol. in-16, relié percaline. 3 fr.

COURS DE LITTÉRATURE ARABE. *Sujets de versions* tirés du Mostatref, des Mille et une Nuits, des Fables de Bidpaï, des Prairies d'or, etc., etc., 2e édition ; à l'usage des aspirants à la prime, au baccalauréat, au brevet de langue arabe, et des candidats interprètes. 1 gros vol. in-18, relié percaline. 10 fr.

COURS DE LANGUE KABYLE *(dialecte Zouaoua).* Grammaire, Versions, Contes, Fables, Kanouns, Chansons, Poésies, etc., à l'usage des aspirants à la prime et au brevet de langue kabyle. 1 vol. grand in-18, relié percaline. 8 fr.

UNE MISSION EN KABYLIE *sur les dialectes berbères et l'assimilation des Indigènes.* Une petite brochure de 71 pages. 1 fr.

COURS GRADUÉ DE LETTRES ARABES MANUSCRITES. — Première partie: *Lettres et rapports;* Deuxième partie: *Lettres d'examens.* 1 vol. in-4°. 5 fr.

SOUS PRESSE : **Petite grammaire d'Arabe régulier.**

ALGER. — TYPOGRAPHIE ADOLPHE JOURDAN.

MANUEL ÉPISTOLAIRE

DE

LANGUE ARABE

A L'USAGE DES

LYCÉES, COLLÈGES & ÉCOLES NORMALES DE L'ALGÉRIE

CADRE ÉPISTOLAIRE

FORMULAIRE ADMINISTRATIF

LETTRES MANUSCRITES DIVERSES

AVEC

TRANSCRIPTION, NOTES ET VOCABULAIRE

PAR

BELKASSEM BEN SEDIRA

Assesseur a la Cour d'Appel,
Professeur a l'École des Lettres et a l'École Normale,
Chevalier de la Légion d'Honneur,
Officier de l'Instruction Publique,
Commandeur du Nichan de Tunis,
Membre de la Société Asiatique de Paris.

ALGER

ADOLPHE JOURDAN, LIBRAIRE-ÉDITEUR

IMPRIMEUR-LIBRAIRE DE L'ACADÉMIE

4, Place du Gouvernement, 4

1893

Dédicace

A Monsieur Charles JEANMAIRE

Recteur de l'Académie d'Alger.

Monsieur le Recteur,

Depuis que vous êtes à la tête de notre grande Académie, l'enseignement de l'arabe a toujours été l'objet d'une de vos plus constantes préoccupations. Il n'y a pas bien longtemps, vous preniez l'initiative de faire rédiger, par une Commission compétente, des programmes destinés à assurer le succès de cet enseignement dans nos établissements secondaires. Plus récemment encore, vous faisiez créer, à l'École normale primaire d'Alger, une Section spéciale *de jeunes maîtres auxquels je suis chargé d'apprendre les idiomes arabe et kabyle.*

Vos efforts doivent être secondés par tous ceux qui, avec juste raison, s'intéressent à l'œuvre civilisatrice de la France dans le Nord de l'Afrique. Pour moi, j'essaye, par mon enseignement et par mes publications, de travailler dans ce sens, heureux si mon modeste concours peut être de quelque utilité au but que vous poursuivez sans relâche, pour le bien de la Patrie et de l'humanité. Vous connaissiez déjà ma petite collection de livres classiques. Je l'augmente aujourd'hui de ce Manuel épistolaire, *que je prends la liberté de vous dédier : il ne saurait être placé sous un meilleur patronage.*

Veuillez l'agréer, Monsieur le Recteur, comme un sincère hommage de gratitude, de respect et de dévouement.

BELKASSEM BEN SEDIRA.

Alger, le 3 septembre 1893.

PRÉFACE

Le *Cours gradué de lettres arabes manuscrites* que j'ai récemment fait paraître s'adresse au grand public de tous les pays où l'on s'occupe de la connaissance approfondie de nos idiomes indigènes. Mais, en Algérie, nous avons affaire à une autre catégorie d'étudiants qui n'ont pas moins droit à notre vive sollicitude. Il s'agit des élèves de nos lycées, collèges et écoles normales primaires, auxquels mon nouveau Manuel est particulièrement destiné : ils ne sauraient, j'ose l'affirmer, trouver un meilleur guide pour la préparation, sûre et rapide, aux examens de la *prime* de 2e classe, comme à ceux des *brevets* d'arabe et de kabyle.

Je n'ai donc pas besoin d'insister davantage sur l'utilité de ce livre. J'ajouterai seulement qu'il réunit, sous un format commode et classique, environ CENT formules de *lettres manuscrites*, administratives ou privées, avec la traduction presque littérale des seize premières, données comme modèles. Elles sont généralement graduées et suffisamment courtes pour être apprises par cœur ou faites en devoirs, selon l'emploi du temps de nos établissements universitaires. Il y a, évidemment, intérêt à procéder de cette façon, qui encourage et inspire le goût de l'étude.

Il est un autre point qui n'a pas été négligé et dont l'importance n'échappera à personne : c'est la transcription en écriture ordinaire et très lisible des *cinquante* spécimens calqués sur les originaux ;

elle permet à l'élève de travailler seul, de ne consulter le maître que sur les passages douteux et une fois la tâche remplie. Cette tâche est encore aplanie par de nombreuses notes, graphiques ou grammaticales, et un vocabulaire complet des termes contenus dans les textes, le tout écrit de la main de mon fils aîné, Charles Sedira, qui, plusieurs fois déjà, m'avait prêté sa précieuse collaboration.

Tel est, en quelques mots, ce *Manuel épistolaire*, que je crois appelé à rendre à nos jeunes arabisants des services non moins réels que ceux que leur rendent, chaque jour, mes précédentes publications. Puissé-je ne pas me tromper dans cette légitime espérance !

B. S.

MANUEL ÉPISTOLAIRE

DE

LANGUE ARABE

DU CADRE ÉPISTOLAIRE

Le *cadre* ordinaire d'une lettre arabe se réduit à quatre choses essentielles :

1° *La louange à Dieu*, etc.;

2° *Les compliments d'usage, plus ou moins variés, mais toujours proportionnés au rang du destinataire ;*

3° *Le sujet de la lettre, ordinairement précédé des mots* ENSUITE, APRÈS, IL SUIT, CERTES, etc. ;

4° *Les salutations finales, accompagnées du nom de celui qui écrit et de la date, quelquefois placée en haut, à la française.*

Quand c'est un supérieur qui écrit à un subordonné, il commence ou fait commencer sa correspondance comme il suit :

« *Louange à Dieu... De la part de...* »
« *Au caïd un tel... Salut... Ensuite, vous devez* », etc.

TRADUCTION

DES

SEIZE PREMIÈRES FORMULES ÉPISTOLAIRES

I

Louange à Dieu seul. Gloire à Lui ! Qu'Il soit exalté !

A notre ami, qui nous est le plus cher des hommes, M. un tel. Que le salut soit sur vous, ainsi que la miséricorde de Dieu et sa bénédiction ! Ensuite, ô ami, j'ai appris que vous...

Voilà (ce que j'avais à vous dire). Salut de la part de votre ami sincère : un tel. Que Dieu le préserve ! Ainsi soit-il !

II

Louange à Dieu. C'est Lui dont nous implorons le secours.

A la seigneurie de celui qui est doué d'un esprit sage et éclairé, et que nous considérons comme notre père, M. un tel. Que Dieu le protège par sa bonté ! Amen ! Que le salut complet, accompagné des grâces et des faveurs divines, soit sur vous et sur tous vos proches et amis ! Ensuite, certes (sachez que)...

Salut de la part de celui qui a tracé ces caractères, votre élève et fils : un tel. — A la date du second jour du mois d'octobre, année 1874.

III

Louange à Dieu seul. Tout le commandement appartient à Dieu.

A l'illustre, l'honoré, M. un tel. Que le salut soit sur vous, ainsi que la miséricorde de Dieu et ses bénédictions ! Ensuite, (vous saurez que) j'ai reçu une lettre...

Voilà ce que nous avions à vous dire ; nous vous le faisons connaître. Puissiez-vous continuer à vivre sous la protection de Dieu et sous sa garde ! Salut de la part du pauvre, de l'humble devant les bienfaits de son Dieu, le Riche, le Puissant : un tel, négociant à la ville de Constantine, la bien-gardée de Dieu.

IV

Louange à Dieu seul. Que sa grandeur et son élévation soient proclamées dans son Empire !

A notre élève et l'objet de notre extrême affection, un tel. Que le salut soit sur vous ! Ensuite, comment se fait-il qu'il y a environ un mois depuis que...

Saluez de ma part tous les parents et amis. Écrit dans les derniers (jours) du mois d'août 1874.

V

Louange à Dieu. Il n'y a de secours ni de puissance qu'en Dieu, le Très-Haut, le Magnifique.

A la seigneurie de l'honorable, du vertueux, du vénérable, M. un tel, caïd des Oulad un tel. Que Dieu le protège et le garde ! Que le salut soit sur vous et sur tous ceux qui se rattachent à vous par les liens de la parenté ! Ensuite, (je vous informe) que...

Plus rien à ajouter, si ce n'est le bien à vous souhaiter. A vous mille saluts, depuis le commencement jusqu'à la fin de cette lettre, de la part de celui qui l'a écrite : un tel, Directeur de l'école arabe-française.

VI

Louange à Dieu. Il n'a pas d'associé. Il n'y a d'adorable que Lui.

Au considérable, à l'excellent, l'honorable, notre ami, qui nous est le plus cher des hommes, M. un tel, cheikh de la tribu des Beni un tel.

Saluts sur vous par milliers, ainsi que la miséricorde de Dieu deux fois autant. Ensuite, puisse-t-il résulter du bien de la chose qui va être soumise à votre connaissance. Le porteur de la lettre...

C'est un service personnel que je vous demande. — Salut de la part de votre ami, qui vous désire le bien : un tel, Directeur de l'école de la ville de Mostaganem. — A la date du 6 avril 1873 de l'ère chrétienne correspondant au 9 *s'afar* 1290 de l'hégire.

Annexe de bien (*post-scriptum*) : Si notre ami a besoin d'une monture ou d'autre chose en fait de...

VII

Louange à Dieu seul. Il n'y a de durable que son Empire.

A la seigneurie de l'excellent, de l'honorable, notre ami sincère un tel. Salut sur vous et sur tous ceux qui font remonter leur origine à vous. Ensuite, je vous informe que...

Salut de la part de votre ami : un tel, Directeur de l'école de la ville de Boussada. Que Dieu lui accorde la paix, ainsi soit-il !

VIII

Louange à Dieu seul. Que Dieu répande ses grâces et ses bénédictions sur notre Seigneur et Maître Mohammed, sur sa famille et sur ses compagnons ; qu'Il leur accorde le salut complet !

A celui dont le nom est sain, le cœur doux, le jugement droit et le rang considérable auprès de Dieu ; au meilleur des seigneurs et au flambeau des ténèbres ! Je désigne par cela (par les épithètes qui précèdent) l'excellent, le très élevé, le magnanime, le très utile, M. un tel. Salut sur vous et sur tous ceux que comprend votre entourage en fait de parents, d'enfants et d'amis. Ensuite...

Quant à nous, sachez que nous jouissons d'un parfait état de santé, n'ayant d'autre désir que de rencontrer votre auguste personne et de nous trouver avec elle dans un moment favorable. Ainsi soit-il ! Salut.

IX

Louange à Dieu seul. Il n'y a de dieu que Lui. Nul autre n'est digne d'adoration.

A la seigneurie du grand, du très illustre, M. l'agha un tel. A vous le meilleur salut, accompagné de la bénédiction et des faveurs divines. Dieu soit béni de ce que vous êtes rentré de voyage en parfaite santé. Quant à la chose dont je vous informe...

A vous mille saluts de la part de votre serviteur, qui embrasse la terre sous vos pas : un tel, adjoint du caïd des Beni un tel.

X

Louange à Dieu seul. C'est de Lui que vient l'assistance.

A l'adjoint du caïd des Oulad un tel. Que le salut soit sur vous, ainsi que la miséricorde et la bénédiction (de Dieu). Ensuite, certes je...

Salut de la part de celui par ordre duquel la présente lettre a été écrite, M. un tel, agha de telle ville et de tout son territoire. Que Dieu le préserve ! Ainsi soit-il !

XI

Louange à Dieu. Salut et bénédiction à tous les envoyés (de Dieu).

Au cheikh un tel. Que le salut soit sur vous. Ensuite, vous êtes averti par la présente que la dame...

Salut de la part de celui par ordre duquel la présente lettre a été écrite, M. le capitaine un tel, chargé des affaires arabes. Que Dieu le rende heureux et juste !

XII

Louange à Dieu. Salut et bénédiction sur ses serviteurs qu'il a élus (les prophètes).

Que Dieu garde et couvre de sa bienveillante protection la personne de l'honorable, de l'excellent, M. le capitaine un tel! Que Dieu le conserve et le comble de toutes sortes de faveurs! Ensuite, certes je...

Dieu fasse que cette décoration vous porte bonheur en vous procurant la tranquillité, la paix, la santé, le bien-être et la longévité! Ensuite, ô excellent ami, si vous désirez quelque chose de notre part, vous n'aurez qu'à nous écrire : nous nous empresserons de vous satisfaire. Salut.

XIII

Louange à Dieu, l'Unique, l'Irrésistible, le Vivant, l'Éternel.

De la part de la servante de Dieu, la dame une telle, fille d'un tel, de telle tribu, domiciliée à tel endroit. A l'excellence du considérable, du très illustre, du magnanime, du très utile, notre Seigneur et Maître, celui sur lequel, après Dieu, nous nous appuyons : M. le Gouverneur général. Que le salut complet soit sur vous, ainsi que les meilleures faveurs divines, comme il convient à votre rang! Ensuite, la chose espérée de votre généreuse bonté et de votre extrême bienveillance, c'est de me gratifier de...

Puissiez-vous continuer à vivre longtemps et puisse la prospérité vous être durable! Salut.

XIV

Louange à Dieu.

De la part de M. l'Administrateur de la commune mixte de..., au Caïd un tel. Salut sur vous. Ensuite, vous devez, au reçu de notre présent ordre, inviter les gens de votre tribu à...

Salut de la part de celui par ordre duquel cette lettre a été écrite et qui a apposé son cachet ci-dessus.

XV

Louange à Dieu.

De la part de M. le Procureur général, chef supérieur du parquet

d'Alger, la bien-gardée. Que Dieu le maintienne dans une puissance continuelle et dans un heureux bien-être ! A tous les cadis. Que le salut soit sur vous ! Ensuite, vous devez, au reçu de ma présente circulaire...

XVI

Louange à Dieu, dont la puissance et la gloire sont éternelles.

De la part du serviteur de son Dieu le Très-Haut, qui s'en remet à Lui dans toutes ses affaires. A l'ami très affectionné, au chef très juste, M. le Général commandant la subdivision de Tlemcen. Que le salut complet, universel et général soit sur vous, comme il convient à votre caractère et à votre haute situation ! Ensuite, certes je...

Voilà ce qui a motivé cette information de ma part ; à vous d'apprécier et de prendre une décision.

ADRESSE

L'*adresse* est ordinairement ainsi conçue :

Puisse-t-elle (la lettre) *parvenir* ou *arriver* (1) *à la main de M. un tel, à Constantine, si Dieu veut !*

On trouvera plus loin, après le texte arabe du *cadre épistolaire*, un *formulaire administratif* non traduit et destiné à guider les candidats dans la rédaction de ce genre de thèmes proposés aux examens de la *prime.*

---

(1) Les verbes *parvenir* et *arriver* sont parfois sous-entendus.

CADRE ÉPISTOLAIRE

I

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ سُبْحَانَهُ تَعَالَى

إِلَى مُحِبِّنَا واعزّ الناس إلينا السيّد فُلان السّلام عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وبَرَكاته أَمَّا بَعْدُ أَيُّهَا المُحِبُّ قد عَلِمْتُ أَنَّكَ

هٰذا

والسَّلام مِن مُحِبِّك وصَديقك فُلان صانَهُ اللهُ امين

II

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَبِهِ نَسْتَعِين

إِلَى حَضْرَةِ الأَدِيب اللَّبِيب شَيْخِنا وَعِوَض أَبِينا السَّيِّد فُلان وَفَّقَهُ اللهُ بِمَنِّهِ امين السَّلام التَّامّ والتَّحِيَّة والإِكْرام عَلَيْكَ وَعلى كافَّة أَهْلِك وأَحْبابِك أَمَّا بَعْدُ إِنَّ

والسَّلام

مِنْ كاتِب الحُرُوف تِلْمِيذك وَٱبْنِك فُلان ۞ تَارِيخ اليَوْم الثّاني مِنْ شَهْر اكتوبر سَنَة ١٨٧٤

III

أَلْحمدُ لِلّهِ وَحْدَهُ والأمر كلّه لله

إِلَى الأجلّ المُبَجّل السّيد فُلان السَّلام عليك ورحمة الله وبركاته يليه قد بلغني جواب

وهذا ما منّا إِلَيكم عرّفناكم بهِ ودُمتم في امن الله وحفظهِ

والسَّلام مِن الفقير الحقير إِلَى نِعْمة ربّه الغنيّ القدير فلان تاجر ببلد قسطنطينة المحروسة بالله

IV

أَلْحَمْدُ لِلّهِ وَحْدَهُ جَلّ وَعَلا في مُلْكِهِ

إِلَى تلميذنا وغاية وُدّنا السّيّد فُلان السَّلامُ عليكَ يليهِ كيف بكَ اليَوْمَ نَحْو شهر مُنْذُ

وَتُبَلِّغ السَّلام مِنّي إِلَى كافّة الاهل والأحباب

كُتِبَ في أَواخِر شهْر غُشت عام ١٨٧٤

V

أَلْحَمْدُ لِلّهِ وَلا حَوْلَ وَلا قُوّة إِلّا بِاللّهِ الْعلِيّ الْعَظيم

حَضْرَة المُكرّم الزّكي المُحْتَرَم السَّيّد فُلان فايد بني فُلان أَيّدَهُ الله وَرعاهُ السَّلامُ عليكَ وعلى كُلّ مَن انتسَبَ إِلَيْكَ

أَمّا بَعْدُ إِنّ

وَلا زايد بسوى الخير وعليكم ألف سَلام

ابْتِداء واخْتِتام من كاتِبِهِ فُلان شَيْخ المَدْرَسة المُعَدَّة لِتَعْليم الصِّبْيان فِي اللُّغَتَيْن الفرنساوِيَّة والعَرَبيَّة

VI

اَلْحَمْدُ لِلّهِ لا شَرِيكَ لَهُ وَلا مَعْبودَ سِواهُ

إِلَى المُعَظَّم الفاضِل المُكَرَّم مُحِبّنا وَأَعَزّ النّاس إِلَيْنا السَّيِّد فُلان شَيْخ عَرْش بَني فُلان السَّلامُ عَلَيْكَ آلافًا وَرحمة اللّه أَضْعافًا وَبعدُ الَّذي يَكونُ فِي عِلْمك فَهُوَ خَبَر إِنْ شاء اللّه إِنَّ حامِل البَراة

هٰذا وَجْهي عِنْدَكَ

والسَّلام مِن مُحِبّك وَمُرِيد الخير إِلَيْك فُلان شَيْخ المَسيد بِبَلَد مُسْتَغانم ✿ تاريخ اليَوْم السّادِس مِن شَهْر ابريل المَسيحي المُوافِق لِليَوْم التّاسِع مِن شَهْر صَفَر الإِسْلامي سَنَة ١٨٧٣

✿ إِلحاف خير ✿ وإِن أَرادَ مُحِبّنا زايلة أَوْ غَيْرَها مِنْ

VII

اَلْحَمْدُ لِلّهِ وَحْدَهُ وَلا يَدُومُ إِلّا مُلْكُهُ

حَضْرة الفاضِل المُكَرَّم مُحِبّنا وَصَديقنا فُلان السَّلامُ عَلَيْكَ وَعَلَى كافَّة مَن انْتَمَى إِلَيْكَ أَمّا بعد أُخْبِرُكَ أَنَّ

والسَّلام مِنْ

محبك فلان شيخ المدرسة ببلد بوسعادة أمّنه الله امين

VIII

ألحمد لله وحده وصلّى الله على سيدنا ومولانا محمّد
وعلى آله وصحبه وسلّم تسليما .

إلى من اسمه سليم وقلبه حليم ورايه مستقيم وشانه عند الله
عظيم سيّد السادات ومصباح الظلمات أعني بذلك الفاضل
الأرفع الهمام الأنفع السيد فلان السلام عليك وعلى كل
ما حواه مجلسك من اهل وذريّة وأحباب أمّا بعد
وامّا نحن فاعلم أنّنا في غاية الصحّة والسلامة ولا لنا
رغبة إلّا في لقاء حضرتك العليّة والاجتماع معها في ساعة
سعيدة امين والسلام

IX

ألحمد لله وحده لا إله غيره ولا معبود سواه

إلى حضرة المعظّم الارفع السيد الاغا فلان عليك افضل
السلام مع التحيّة والإكرام والحمد لله الّذي رجعت من
السفر بخير وعافية وامّا الشيئ الّذي أخبرك به
وعليك الف سلام من خديمك
ومقبّل الارض تحت قدمك فلان خليفة قايد بني فلان

X

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ وَبِهِ التَّوْفِيق

إِلَى خَلِيفَة فايد اوْلاد فُلان السَّلام عليْكَ مَع الرَّحمة والبَرَكة

يَلِيهِ انّي

والسَّلام مِن المَكْتوب عَنْ إِذْنِهِ السَّيِّد فُلان اغا بَلَد كذا

وساير وَطنها صانَهُ اللّٰه امين

XI

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ والصَّلاة والسَّلام على المُرْسَلِين اجْمَعِين

يَتَعَرَّفُ بِهِ الشَّيْخ فُلان السَّلام عليْك يَلِيهِ إِنّ الوَلِيَة

والسَّلام

مِن المكْتوب عَن إِذْنِهِ السَّيِّد القُبْطان فُلان مُتَوَلِّي أُمور

العرَب أَسْعَدَهُ اللّٰه وَأَرْشَدَهُ

XII

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ والصَّلاة والسَّلام على عِبادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى

حَفِظ اللّٰه بِحِفْظِهِ وَعَمَّ بِجَمِيل سِتْرِهِ ذات المُكَرَّم الفاضِل

السَّيِّد القُبْطان فُلان صانَهُ اللّٰه ورَعاه ومِن كُلّ خَيْر أَعطاه

أَمّا بَعْد إِنّي

جَعَلَ اللّٰه هٰذِهِ النَّشِيعة مَبْروكة علَيْك بِالْهَناء

والعافية والصّحة والسّلامة وطول العُمر وثانيًا يا نِعْمَ الحَبيب
إنْ أردتَ شيئًا منّا فعليك بالمكاتبة ونحن نسعى في
تحصيله لك والسّلام

XIII

ألْحَمْدُ لِلّهِ الواحِد القهّار والحيّ القيّوم
عن إذن أمة الله الوليّة فلانة بنت فلان الفلانيّ
الفاطنة بكذا إلى سعادة المعظّم الأروع والهمام
الأنفع سيّدنا ومولانا ومن على الله وعليه اعتمادنا
وهو السيّد الوالي العامّ عليك السّلام التّام ولطايف
الإنعام كما يليق بذلك المقام وبعد فالمرجو من كريم
فضلك وجزيل إحسانك ان تنعم عليّ بـ
ودمت ودامت لك السّعادة والسلام

XIV

ألْحَمْدُ لِلّهِ

من طرف السّيد الكميصار المتصرّف ببلدة كذا
المستزجة إلى القايد فلان السّلام عليك يليه فالواجب
عليك بوصول امرنا هذا إليك أن تامر أناس عرشك
بـ
والسّلام ممّن كتب عن إذنه الواضع طابعه أعلاه

XV

ألحمد لله

من سعادة السيد الوكيل العام الحاكم الكبير على
الأمور الشرعية بالجزاير المحمية أبقاه الله في عز
دايم وخير ناعم إلى كافة القضاة السلام عليكم وبعد
فلا بد لكم بوصول رسالتي هذه اليكم أن
هذا هو المؤكد به وعليه العمل
والسلام

XVI

ألحمد لله وحده دام عزه ومجده

من عبد ربه تعالى المتوكل عليه في جميع أموره
إلى المحب الأود الحاكم الأرشد السيد الجنرال
حاكم قسم تلمسان عليك السلام التام الشامل
العام كما يليق بقدرك وعلو منصبك وبعد
فإن وهذا ما وجب به
الإعلام والنظر لكم والسلام

FORMULAIRE ADMINISTRATIF

I

الحمد لله

من طرف السيد الحاكم ببلدة كذا وفقه الله امين الى القايد
سي المداني بن الحاج السلام عليك وبعد لابد لك بوصول
امرنا هذا اليك ان تجمع الناس الذين لهم قدرة في خدمة
الطرف والبحاير وتبعثهم لي عزمًا عاجلًا للحاجة
اليهم والسلام في كتب بتاريخ كذا من شهر كذا عام ١٨٩٣

II

الحمد لله من طرف السيد الحاكم بدايرة كذا امنه
الله بمنه امين الى الشيخ سي احمد بن السهاني
السلام عليك امّا بعد قد بلغني شكاية في شان
البقر المنهوب فهي على اربابه فنا تأملتها وبحثت فيها فتعيّن

في الحق للشاكين ومن شان ذلك تجب ان البقر يُرَدّ الى اربابه
وهذا امرنا اليك وعليه العمل والسلام من المكتوب عن اذنه أعلاه
بتاريخ ٤ ميري سنة ١٨٩٢

III

الحمد لله من طرف السيد الحاكم ببلدة كذا صانه الله ورعاه الى
سي علي بن عمر قايد اولاد زكري السلام عليك يليه انه بلغنا كتابك
وسرّنا قولك غاية السرور حيث ذكرت لنا وانّ ناس حكمك في عافية
تامّة طايعين في دفع الغرامة وجادّين في مآرب الفلاحة
فلله الحمد ومزيد الشكر على ذلك والسلام ممّن كُتِبَ عن اذنه
بتاريخ ٤ جوان سنة ١٨٩٠

IV

الحمد لله من طرف سعادة السيد القبطان حاكم بيروعرب
صانه الله ورعاه امين الى القايد سي عبد الله بن عزّوز السلام

عليك يليه لابدّ لك بوصول امرنا اليك ان تنفعب الفرس التــي
كانبتنى في شانها وتسجن المتهوم بسرقتها الى ان يتم البحث
الواقع في امره ويظهر الحق ان كان سارقا امرلا والسلام مــن
المكتوب بامره اعلاه بتاريخ ٧ مـارس عـام ١٨٨٦ م

V

الحمد لله من طرف السيد اليوطنة خليفة حاكم بيرو عرب
الى المرابط سي المبروك بن فتح الله السلام عليك وبعد انه
ورد الينا مكتوبك في شان الطريق التي اردت ان تاخذ عليها
لتاتي الى هنا اعلم اننا سرّحناك في القدوم كيف شئت فان
لم يسهل لك السفر على البحر فاقدم على البرّ ولا باس في ذلك
والسلام وكتب بتاريخ ٣ من شهر جانفي فاتح سنة ١٨٩١

VI

الحمد لله من طرف السيد الكميصار حاكم بلدة كذا وفقه
الله امين الى الشيخ قدّور السلام عليك امّا بعد نخبرك

به ان تنهي ارباب المواشي او رعاتها عن السرح بهاج الفديل
الذي هو للبايلك ولا يقربوا الغابة ابدا وإن خالفوا
هذا الامر فلا يلوموا إلا انفسهم والسلام كتب بتاريخ ٦ من
شهر ابريل عام ١٨٨١

VII

الحمد لله من طرف السيد فلان خليفه المتصرف ببلدة
كذا الى رئيس دوار نايث ميمون السلام عليك وبعد فبوصول
امرنا هذا اليك يجب عليك ان تستفسر امين الاشرة
وعساس الفحص ومن معهما من الشهود إن كان لهم علم في
امر سرقة الحمارة وجحشها من بحيرة رتبها وهو دايرتنا المسمى
عمروش وتبحث على ذلك غاية البحث وتخبرني بحقيقة
الامر لئلا تفوت الدابة وولدها ويضيع حق صاحبها
وإياك والتفريط والسلام

VIII

الحمد لله   الى كافة كُبَراء جرسان البوشنطة ومشايخ دنشور
وادي ريغ من بسكرة حتّى الى تقرت السلام عليكم وبعد
فالواجب عليكم ان تعطوا زايلة الى حامل كتابنا هذا القادم
عليكم وهو المكرّم شيخ المسيد وترسلوا معه دايما فارسا
أو ترّاسا ليدلّه في الطريق ويرجّع من عنده الزايلة
التي هو راكبها وتتهلّوا فيه كثيرا وعلى هذا يكون العمل
والسّلام من سعادة السيد   الكماندة الحاكم الكبير بوطن
الصحراء الواضع طابعه اعلاه امّنه الله امين
في ٢٤ نفامبر سنة ١٨٨٣

IX

الحمد لله   من طرف سعادة السيد القبطان مُتَوَلّي
أُمور العرب بكذا امّنه الله الى قايد اولاد سلطان الغرابة
السلام عليك يَليهِ إنّه اتاني كتابك في شان الرّجل المتهوم
بسرقة المُهرة ذكرت لي فيه انّ هذا الرّجل ليس بسارق
وإنّما المُهرة مُلك له اراد بيعها فقط وعلى ذلك ترانسي

خرّجنه من الحبس وسرّحته يبيعها او يذهب بها
اين ظهرله وانت ضامن فيها ستبقى بعد ذلك والسلام
بتاريخ ١٠ من جوليت سنة ١٨٨٦

X

الحمد لله . من طرف السيد الكميصار حاكم بلدة
كذا امنه الله الى فايد بني سليمان السلام عليك وبعد فيكفى
بك تعدّيت امرنا في اننا اعطيناك تسريح عشرين يومًا
وانت تجاوزت الشهر فاعلم ان هذا الفعل ليس من شأنك
وانه يستوجب الملام حيث لم تخبرنا بسبب غيبتك
الزايدة على المدّة المعلومة والان فلابدّ ان ترجع حينًا
وإلّا فيجبُ عليّ ان نجعل عليك خطيّة وإن تماديت
في عدم الرجوع فلعلّه يقعُ ما يقعُ من التعطيل
او العزل والسلام بتاريخ ٩ من شهر مايو
سنة ١٨٨٧

XI

الحمد لله　　من طرف السيد القبطان فلان متنو لتني
أمور العرب بدايرة كذا وفقه الله ورعاه إلى قايد
العرب الشراقة السلام عليك وبعد إعلامك به انه طرف
بسمعي ان بعض أناس دوارك يشترون الزرع من البايلك
بالرخاء ويبيعونه بالغلاء إلى اخوانهم الذين لحقهم
ضرر ومجاعة بسبب اليبس الواقع في هذه السنة
المجدبة فلا بد لك حين وصول كتابنا هذا اليك ان
تامرهم بأن يكفوا عن هاته السيرة الردية ويرفقوا
بالفقراء والمساكين ولا يكون في المستقبل بيع قمح
او شعير إلا على حسب السعر المعهود وإياك ثم
إياك ان تغفل عن هذا الامر والســـلام

XII

الحمد لله وحده　　من سعادة السيد القبطان حاكم
بيرواعرب اسعده الله وارشده الى الشيخ فلان مقدم
اخوان سيدي عبد الرحمان السلام عليك اما بعد انه

اتانا جوابك بفراناه و بهمنامضمنه امانولك على
الاتيان لزيارتنا واني اخبرت بذالك سعادة السيد
الكماندة ورضي به وبرح غاية البرح لانة لا زال
راغبا بي ملاقاتك ولا يصدر من هذا الاجتماع الا الصلاح
لك ولكابة اهلك ومن تعلق بك وها هو يصلك داخل
كتابنا هذا التسريح الذي طلبته منا لئلا يتعرض لك
احد خدام دايرتنا والسلام بتاريخ ١١ مارس
سنة ١٨٩٣

XIII

الحمد لله الى سي ابراهيم شيخ دشرة طولقة السلام
عليك يليه انّ كثيرا من الصّبيان الذّين يتعلمون اللّغة
البرنصاوية وهم بلان وبلان وبلان الخ لم ياتوا الى المسيد
بي هذه الايام الماضية وليس لي خبر بسبب غيبتهم
عن التعليم بلابدّ لك ان ترسلهم الى القراءة بي اقرب مُدّة
وان لم يمتثلوا بتراني راجعا امرهم الى الحُكّام والسّلام

XIV

الحمد لله الى جماعة المسلمين بعمالة الجزاير

السلام عليكم وبعد إن كثيرًا من اخوانكم لحقهم ضرر ومجاعة بسبب اليبس الذي اصابهم في هذا العام من قلّة المطر حتّى صاروا في اشدّ ما يكون من الفقر ولذلك قصدنا إعانتهم لنستخلصهم بقدر جهودنا من هذه المصيبة فالمرجو منكم ان تساعدونا بما تيسّر لكم من الصّدقات والسلام من اصحاب الاوراق الخبرية الجزايرية بتاريخ ١٠ من شهر مارس سنة ١٨٩٣

هكذا عنوان البروات

تبلغ بيد السيد ...ان

ببلد قسنطينة

إن شاء الله

امين

LETTRES DIVERSES

الحمد لله وحده ولا يدوم الا هو سبحانه

الى سعادة الاعز الافضل محبنا السيد الدبربكنور
شيخ المنسيو السلام عليكم الاف ورحمة الله
وبركاته اضعاف وبعد يا محبنا هاه بطالكم مع
حامل الجواب النجر الذي جابوه من توزر على
ذمتكم ميكون مباركا عليكم وبشعر وثنا كل من
نصره بحول الله وقوته وان تسليم عليكم
كثير كثير وجيبه كعاية والسلام

الحمد لله وحده

الى شيخ المدرسة الفرانصوية بتقرت
السيد لافلين السلام عليك وبعد وصلني
جوابك كثر الله خيرك قلت لي نبيع
لي التمر مليح انبيع ان شاء الله كيف نبيع
نكتب لك واحد الابرية راه الحال اصوايف
له بارك وله السخون في تقرت والمعزات
انتاعك راهم بالخير والجنان بالخير
والسلام من حبيبك شيخ تقرت
14 سبتمبر 1883 سنة

الحمد لله وحده ٤ جليت ١٨٨٢ سنة

الى الفاضل محبنا شيخ العرب سنة مناع تفرت العزانوية الشنبرو لافلين السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعد اتانى جوابكم فى ١٨ ربيع جولبت وفهمنا ما فيه وقولكم على العزو مناعكم والجعانة براهم فى خير اخبركم على القوة الكبيرة راها ولحق حبا بنا عنترس ذكر واما الجنان فراه فى هذا الساعة فى خير والثمن منعه مليح فراه عاد فيه البس والسلام من محبكم محمد بن الساعة شيخ تزف ت ٤/٤ جليت س ١٨٨٢ سنة

الحمد لله وحده   ٧ رب سواله

الى محبنا سعادة السيد الدكتور شنوك شيخ المسيد السلام عليكم ءالاف ورحمة الله وبركاته وخيراته واحسانه وبعد وصلنا كتاب عرفني وا لله جيبه وجدته في صندوق متاع سا قلبي ولم نخرج وا لله نطلب من فضلك تخبرني على لله بتكلم ولك الفضل والمزية والسلام

٢٢ في جبرى
1887 سنة

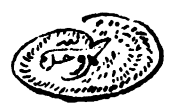
الحمد لله ١٩ في جلييت سنة ١٨٧٩

الى المعظم الارفع سعادة السيد البوطني شنابا البيرنا بيج
ابزاله السلام عليك التام الشامل العام وبعد ابى
السيد ورد علينا ثلاثة اوراق وجابنا سيادتك لنضع
فيهم الخاتم في الموضع المعلم بقلم الرصاص حسب العادة
فمع سيري ما نجد وضعته في ذلك المحل وجهتهم
لسيادتك والسلام

كتب باذن ابنك

سي محمد بن بونعاس فايد وادي بو عللح
افنه الله

امين

الى محبنا الشيخ المسعود بن الذراجي السلام عليك وبعد

فان الخطاب الذي وصيتني فيه نركب في شقوف الذي هو

المتوجه فجاية اين عنابة اعلم انه لم نركب

لكثرة الغاشي وعدم المطارح ومع ذلك فان البحر

صعب الشد التهويل ولم نمكث الا وقت قليل بالمرسى

وان شاء الله ياتيك في السعي الاول يكون

منتصبا من جانبه والسلام

الحمد لله وحده سبحانه جل وعز

الى المكرم الاجل المبجل المرعي
برعاية الله عز وجل السيد
بالقاسم بن سعيد بن السلام عليك
ورحمة الله وبركاته وتحياته ورضوانه
واحسانه ما دام الفلك وحركاته
وبعد سيدي انك اوجهتني سابقا
على جلد بن امناوع اضبوبه هاني
وجدتهم لك نخبرني تبعثهالك في البو
سطه والامع ما هو قادم الى الجزاير
من بني امزاب وفيه كفايه

حرر ٢٥ في سبتمبر ١٨٩١

الحمد لله وحده

الى الاجل محبنا مسيو برانصوه فنار بانطي شيخ المسيد
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته يليه نسلم المحب
خادم الرحمن نكم السعيد دايرة المسمى نجم
الطيب بيسم كارطة مكتوبة بالقلم الفرانصاوي
المرغوب منك وسرحنا بفضلك تترجمها لنا
بالقلم العربي مطلوبها بارك الله لنا بيك جازاك
عنا خيرا والسلام محبك السيد
احمد على

خليفة قايد صانه الله آمين

السلام عليكم كما يليق بعلو مقامكم أما بعد
فإن المسئلة المقصودة بيننا قد سألت عنها كثيرا
من الرجال الكبار العقلاء. فأجابوا بأن المال يقسم بينهما
انصافاً يرثان بالتعصيب فقط والأخوة لأمه لا مزية له على
الآخر ولا كلام له في السدس لأن جهة الأم لا تعتبر عندهم كما
جرى بذلك عرفهم والحاصل أن المال يقسم بينهما
انصافاً كما تقدم وعليكم السلام

١٧ م مارس سنة ١٨٩٠

حضرة المعظم المحترم السيد الجنرال حاكم
عمالة الجزاير سعادة ذالكم وعاد ومن كل خيما
لعطاء اما بعد ايتك طالبا من الله ثم من
سعادتكم ان تنعم علي بشيما فدرك ومنتهى
عدد مائة من نعاج مركوبي فقيرا ولي اولاد صغار
ولا طاقة لي على الخدمة ولهذا اطلب من سيادتكم
العلية العدد المذكور من خديمكم ولا بد من فلان
الشاكر بكذا نوصر وكتب في ٢٢ نوفمبر سنة ١٨٨٧

الحمد لله وحده

اسعد الله بالعافية ذات الفاضل المحترم
ابننا السيد عيسى بن اسماعيل السلام عليك
ورحمة الله وبركاته اما بعد بلغنا سترالك
بواسطة جوابك الموجه الى اخيك سي عبد الله
وعلمنا اوصيت بحفظه والوقوف معه بلد
نقص رواج جانب الاحباب بقدر كافتنا
وكافة اولادنا يسلمون عليكم ودمت بخير وعافية
والسلام من المكتوب عن اذنه امنه الله امين

سنة ١٨٧٣
حرر في ٥ مارس

الحمد لله وحده   وبه نستعين

جناب العالم العلامة القدوة الفهامة شيخي واستاذي
وعمدتي وملاذي وامين السيادة كامل السعادة
الشيخ السيد عبد الباقي عليكم منا اتم السلام
بداية واختتاما وعلى جميع من ضمنه حضرتكم السعيد
اما دمل سيدي باني وجهت لسيادتكم نصيبا
صغيرا رجوا من الله ثم منكم قبوله وفيه كفاية وبه
خديمكم وتلميذكم احمد بن قرنه العادل الان
بمحكمة المدية ودمتم ودامت ايامكم بالفرح
والسرور والسلام

٢٦ في مارس سنة ١٣١٠

الحمد لله وحده

حضرة الفاضل الاجل محبنا العزيز السيد
انقليز محبى المدرسة الفرنساوية و
العربية بتقرت السلام عليكم التام
الشامل العام والرحمة والبركة والانعام
وبعد فقد بلغتنى تحفة الكتب غاية
المراد وهى من احسن الكتب كثر الله خيركم
وجزاكم عنا احسن الجزاء ودمتم
به بخير وانعام وعليكم السلام التام
من محبكم على الدوام محمد بن سبعي بن عبد
الخوجة بالبيرو العرب الجزاير

بتاريخ ٢١ فورار سنة ١٨٨٧

الحمد لله وحده ولا يدوم الا ملكه

الى حضرة اخينا السيد بلانح السلام
عليكم ورحمة الله تعالى وبركاته اما بعد
هنيت بالولد الذي اشرفت بوجوده ليلة
ميلاده فالله يبقيه حتى ترى اولاد اولاده
بجاه النبي واله فندعو الله ان يرزقنا
بولد مثلكم ان شاء الله وتبلغ سلامنا
جميع اهلكم وجملة احبابنا والسلام
كتب بالبليدة ٣ غشت سنة ١٨٨٨

من الفقير لربه محمد بن حمود

الحمد لله وحده ١٢ جمادى سنة ١٨٨٨

اسعد الله اوقات المعظم المحترم والتي
الخيرات والنعم ذوا العلوم السنية والفنون
الى جناب السيد ابلغنا اسم ابراهيم بيه اسعد
لكورد بيرو بالجزاير السلام عليك
وعلى كل من تشملته حضرتك الرويعه من
الاهل والاولاد ان كنتم بخير والحمد لله وبعد فانني
لما وصلت الى الجزاير لقضاء بعض المارب
رغبت ان ازورك ولم اعرف محلك الذي تكون فيه
فكتبت اليك هذا الجواب عسى ان تخبرني بالمحل الذي
نحصل ملاقاتك وايّ محل وساعة يكون
ذالك وان تاذن لي بالدخول اليك زايرا والسلام

محمد الزروق الكتوي

السور محله
الصالح بالقرقور ونابع فاضي
قطبه القرقود

الحمد لله وحده

الى محبنا عبد الله وصديقنا من اجله السير فوبيرر
بن الحاج السلام عليك وبعد اعلم ان كتابك
بلغتني صحبة سي السماتي وبهمناكل ما ذكرته
لنا ومن اني بلغت سلامك الى جميع الاهل والاخوان
فهم حوايج الك وانهم بخير وعلى خير ولا يخصهم
شيء من جهة النفقة وكل ما يحتاجونه يحتاجونه
نصرف عليهم به ونحسبك فيه واما ابنك الكبير الحاج
يقرا في المدرسة فانه راه مرتين في الجمعة
ونخرجه انا بنفسي في يوم الاحد فكن هانيا منه
وامض حوايجك ولا يدخل ببالك شيء من جانب
الاهل بخير انهم متوحشون فيك وكان لنا غيبتك

والسلام بقلم ١٠ مارس
١٨٩٢

الحمد لله وحده — وكان [illegible] يوم ١١ [illegible]

الى سعادة السيد البدر [illegible] وخبير ال[illegible]
بعد السلام التام والاكرام والانعام عليكم ورحمة
الله تعالى وبركاته وبعد وان الحسين بن راجح بن الحسين
من سكان [illegible] العنزي له على احمد بن ادكان
دين ثبت عليه [illegible] رسم الحكم [illegible] بعد
المدة يرجع ما عليه فلم يمتثل والان المطلوب من
احسانكم تأمرون [illegible] يرجع ما عليه و[illegible] فيما
به اعلمناكم والشكر لديكم وعليكم الف سلام
[illegible] كاتبه عبد [illegible] بن احمد [illegible] الله

١٢٦٣

٨ ج [illegible]

الحمد لله ٣ في جوان سنة ١٨٧٩

اسعد الله احوال الجناب المحترم الاكمل
سعادة السير الريكنز المتولي امور القنصل
دام عزه واحترامه آمين السلام
التام والشامل العام وبعد ايها السيد بالقنصلية
جوابكم الرابع المؤرخ بعشرين من شهر ابريل
وذكرت فيه ان القاضي افندي نائب محمد بن مصطفى
بن ... البكر زريبي ... الشريف ... القدس
التي عند اعلم ابن العصير فلاهو النافي بن عناب
بقسنطينة وانا لا نعلم بذلك حيث لم نعلم بموجبه
اولا ذكرنا ب وفرقت الى وكيلنا وادي بوصالح
وتمكنت منه ايام قليلة وحين يرجع الكبير
من غيبته ينظف الامر الذي اذ لقد ان كان
في علمه شيء منه وهذا الواقع عرفت به كمالا ذكر
ونذكر لا زايد والسلام

وصل الجواب
محدود

المعظم الارفع السيد الكمال حاكم ذراع
الميزان السلام عليكم التام كما يليق بالمقام
وبعد اخبركم سيدي ان رجلا اسمه الكلبي قتل زوجته
البارح ليله وهرب من حينه ولما اخبرته بذلك القادر
تشدليك ركبت من ساعتي وتوجهت الى محل الجريمة
فوقفت على المراة وهي تعالج سكرات الموت
ولم تجاوبني الان طلعت روحها فارسلت بعض
الناس في اثر الجاني فرجعوا لم يقفوا له على خبر واما
المراة تراها بلا فيه على حالها من غير دفن الى ان
يأتيها السيد الطبيب واني ارسلت ربوة مثل
هاذا الى السيد المجروح لكم كما هو الواجب ودمتم
بخير والسلام من ارزني بناد بربر بيدا ان اغيل
امولي

الحمد لله وحده ولا يدوم الا عزه

الى المعظم الا رفيع السيد الجرجي بعيون الشعاء
السلام عليك وعلى كافة حضرتك الرفيعة
انه بعد فقد بلغني جواب من السيد الشبال
الحاكم بقسم الثغر تاريخه ١٦ شهر التاريخ
٣٠٦ ومضمنه بان ناس من حومة بني
الشيخ وابنه الطيب : وبلقاسم بن فاتحو
ومحمد السعيد بن رزق كلهم من بني فنت فمون
عرش الاعراش ليحضرهم عندك
في اليوم الرابع والعشرين من الشهر المذكور
بلعشا احضرتهم لديه واسرتهم
في الفوج الذي فيه محمد السعيد بن رزق
من الفوج الكبير ولم يحضر الينا اصلا
وغلطة واحدة هذا في احضرتكم بهم والنظر
لكم والسلام من محمد السعيد ابن خليفة
القايم مقام اد جواد الاعراش صانه الله
٢٢ جمادي سنة ١٨٨٤

الحمد لله وحده

٦ في جوليتيا سنة ١٨٧٦

محبنا الاجل المبجل السيد اليوطنانت شاف بيرو عراب

والسلام عليكم وبعد فالذي نخبركم وان الحامل

اليكم السعيد بن لبارك من عزلة الزرامنة وصحبته الولد

المسمى عمار بن ازعيبة مما جرى بينه بزعم الاول بان عمار ان ابنه

عثمان سارح بغنمه واختلطت الغنم مع غنم الولد المسمى

عمار ولما افترقوا الرعاة ذهب له كبش مع غنم عمار بن ازعيبة

فحصلت له التهمة فيه بسبب اختلاط غنمه معه ولما

اثار الكبش يبيت له عليه انكر عمار وابيه سرقة

الكبش ولم تكن بينة للمدعي على ذلك ها هو عندكم بالاوراق

ورسلته اليكم الداعي والمتهوم ورب الكبش شاكي

فبينهم والنظر اليكم والسلام

من سيادة الشريف عبد المالك بن
علي الشحيلي قايد وجدة ونواحيها الى المحترم
الارفع الشيخ الكبير حاكم دايرة مغنية
عليكم السلام والثناء الشامل العام كما داير
بذلك المرام [illegible] وبعد فان حامله المسمى
احمد حسين كتب الينا [illegible] بانه سرقت
له ناقة منذ عشرين يوما وكان وقف عليها
منذ خمسة عشر يوما بمغنية بيد رجل
يقال له القندوز من ابناء الشواحرية
ووقف محمد لدى قاضي مغنية وكلفه باثبات الناقة
له وعليه ايها المحب انه قام عندنا البينة انها له وملكه
حسبما سيقع عليه بالبحث فنحبكم بارك الله فيكم ان
تقابلها لدى الشرع هناك وملحق بينها عليه العمل وبينة
الحامل [illegible] معرفا بها بعدول وجبر والسلام

الحمد لله وحده

بن احمد بن محمد وسلام ذلك السيد العلامة

في الفاضل عليكم اتم السلام وازكى التحية والاكرام

فعلى وتعم جميع اولادكم ما لا يحصى ولا يعد اما

بعد فهو السيد ابنكم الفقيه في

الجبل المورخ في ١٩ جوان سنة ١٨٨٠

انه قد اكد رغبته في تعليم العلوم العربية

على ما درسنا عليه ووجدت لديه حظا

من ادراك الشرح اللفظي والمعنى

بحسب السبيل الاولى ... والحمد

لله رب العالمين كتب

في ١٩ جوان سنة

١٨٨٠

مصطفى ولد ...

الحمد لله وحده — في ٢٢ ماي ١٨٧٦

السيد المعظم مولاي ربيع سعادة للسير البورمنه
شارف بيرشا السلام عليكم ورحمة
الله وبركاته وبعد فان بيد علي بن حمادة من جربة اولاد
حج داود بن عمار له من جنة ببقال ارضها من جنة حج داود
هذه ومنذ عنه نافلة له عن اولاية من ازمن طويل
يتصرف فيها كسائر جيرانه حسب تصرف الاعراش
الى الان ادعيا عليه محمد بن عمار من جربة واراد
بنزعها منه بعد ثم احسنت محمد بن عمار المذكور
فيسأله عن سبب الجنة المذكورة من عمل الهلال
المحيط له وهو الذي يتصرف فيها وهل انا عرفت
فيبادر ذلك فيرى ومن جنة خطها الذي ونكار واسع
والسلام

الحمد لله وحده دام عزه

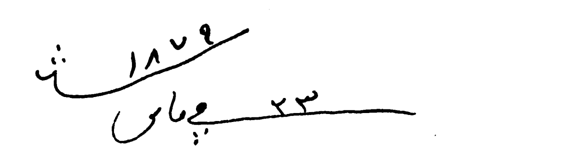
سعادة المعظم سيد ناجيه بالعمالة الجزاير
سلالة عز الدكتور السلام عليكم ورحمة الله تعالى
وبركاته وبعد كنت كتبت لك جوابا قبل هذا
وقد نسيت امرا ان تذكر لكم ذهوا فتلتم مني
ملاحظة القيادة بالعرش الذي انا شاكر بي على ما
احسن لي و لك دولتكم السعيدة فينبغي ان تكونوا
في سلك الله وصلاح ونحبه على اولادي وبحو
ذلك الا انه لكم دارا ولادي ولا يلبو هنا الا كحول
لا بتلك البلاد كونها بلاد الماء والهواء
وانا من ذلك العرش كلهم واغبية في تعليم اولا
دهم قرانه دولتكم السعيدة غير انهم لم يجدوا
من يحضهم على ذلك والحاصل سيدي اخبرني عن عجل
عما يكون عليه العمل كونه طال صبري واشتد
ضري لان له مدة وانا ارتجي في رد الجواب والله
اعلم بالصواب اهـ

الحمد لله وحده

وكلا بجوع شواه

الى سعادة المعظم المحترم السيد الوكيل السعادة
عليك السلام التام وكثرة الافعال والامر الذي نعلمك
به خبر ان شاء الله هو انه ثبت لدينا بالبينة وان
الولية فاطمة بنت بوجمعه توفيت عن بنتيها عزيزة
والزهرة ابنتي احمد القعلي عرفا بجميع بير الحلاج
وعصبتها شقيقتها زهيرة بحضانة البنتين بالشرع
العزيز خالتها ولا يمنعها من ذلك مانع ومعار اراد
انتزاعهما منها من غير موجب شرعي فلا يلتفت
اليه فالمراد منك ان تنظر في قضيتها وتمنع من اراد انتزاع
الحضانة منها ونخلصها من يده والله تعالى يجازيك خير
الان من نفذ حكم الشرع العزيز جزاء الله بالحسن
الجزاء وعليك السلام التام بالابتداء والاختتام من
العالم العلامة قاضي المالكية بالجزائر المحمية وفقه الله
امين

الحمد لله

الى محبنا الرئيس سعادة السيد اليوكند شاف جيرول عليكم السلام

والرحمة والبركة عليك وبعد نعلم الرئيس بلغني جوابكم

الرفيع المؤرخ بـ ٢٢ يوم من شهر الناير وامرتني لنظركم في قضية

شكاية ابن السيد جنان بن مقورة في شان الماء اعلم

سيدي ان هذا الجنان كان مغروس على ماء وحيث انه

في حانة ابن السند يماول ذلك الماء اراد ياخذ الماء من عند

عزلة اولاد حمد الجرج الذي هو ليس من عادته ينبغي بعد

ممنعوم انا بين العزلة فايليه له ان جنانك مغروس على

غير ماؤنا وحيث فالم نعطوك من ماؤنا ابدا وهاته سورته

عرفتك بيها والنظر لك والسلام

الحمد لله وحده

الى سعادة المعظم الاكرم الامير السيد فيصل حاكم
عمان المحترم بعد السلام عليكم ورحمة الله تعالى [illegible] نعم سيدي
[illegible] العرب [illegible] [illegible] [illegible] السيد ثم [illegible]
بعض [illegible] ام لا بل [illegible] الى [illegible] والكريم جاء لنا
به [illegible] [illegible] المحرم [illegible] [illegible] سنة ٢٩
وقد [illegible] علقنا [illegible] في العشر [illegible]
المصاب [illegible] [illegible] [illegible] ولا خفى [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] على [illegible]
تجدونا ان شاء الله [illegible] على الحق والصواب من غير شك ولا
وهم وبعد [illegible] [illegible] كلامي على [illegible]
المستقبل [illegible] الله [illegible] [illegible] وجعلنا [illegible]
[illegible] مثل [illegible] والسلام من [illegible] الحرب
[illegible] [illegible]
[illegible] سنة ١٣٢٩
من مبارك الصباح

الحمد لله وحده ٦ في جوليت سنة ١٨٧٩

سعادة المبجل الحسيب البوخنه شاو بيروا
عرب السلام عليكم وبعد
فالقصد نخبركم وان الحاكم الشيخ اسعيد
مع لبادية عند سنة الفرامنة وصحبته الولد
المسمى عمار بن ازعيبوة من ورغمة بني عمر الاول
يدعوا ان ابنه عثمان سارح بغنمه
واختلطت الغنم مع غنم الولد المسمى
عمار ولما انفرزوا الدعاة ذهب له كبش
مع غنم عمار بن ازعيبوة فجعل له التهمة
فيه بسبب اختلاط غنمه معه ولما
اتى رب الكبش يسأل عليه انكره عمار
والبي في معرفة الكبش ولم تكن بينة للمدعي
على ذلك فانا نعرفكم بالواقع وسلفه
الحكم الراجي المنصوع ورب الكبش يشتكي
قضيتهم والشكر لكم

والسلام

الحمد لله وحده

من عبد ربه سبحانه وتعالى المعتصم بالله أمير المؤمنين خليفة خليفة الله المهدي ونواحيها أيده الله

عنه. أمير الحاكم الرشيد المعظم الأود السيد الكامل حاكم دولة مغنية عليكم السلام التام

الشامل مع الرحمة والبركة وبعد فإنه

ورد علينا كتابكم المؤرخ في رجب

وصل في ١٣ سنة تاريخه تذكر فيه أن رجلا

من أبا لتشا ينهب بلادكم وطرد نمره للحدائق

بلاد بلا تسريح وذكرت أنك قبضته وأرسلته

إلينا وكان من حقك أن ترسله مع أحرس

أصحابكم ليزجره ويجعله في السجن والآن بلابت

البشلة والآن إليه أبدا جاء كان لا زال عندكم

فبعثه إلينا في أقرب مدة لنصلحه ولا بد

بركة الله عليك والسلام

الحمد لله وحده

من عبد ربه سبحانه وتعالى الى الفقيه النزيه
الاحظى الاسعد البشير بن عمر عامل وجدة
ونواحيها الى المحب الاود الصدوق الارشد
السيد الكماندان حاكم دايرة مغنية عليكم
اتم السلام مع الرحمة والبركة على الدوام
كما يليق بقدركم وعلو منصبكم وبعد بان
خدامنا سي علي بن احمد الوجدي المدعو فزولة
ورد علينا شاكيا انه له على ابن العابد السبايبي
من ايالتكم اثنا عشر دورو بقيت له عليه من
ثمن قمح كان اشتراه منه فزولة المذكور
ودفع له ثمنه المذكور ولم يدفع له القمح والمراد
منكم ان تحضروهما وتحكم في قضيتهما على وجه
الحق والانصاف كما هو الظن بكم بارك
الله فيكم وعن على المحبة وعهد من
الدولتين واصلاح الايالتين
والسلام

١٥ في جمادى الثانية
سنة ١٢٨٥

الحمد لله

الى محبنا الشيخ رابح بن محمد السلام عليك
ورحمة الله وبركاته وتحياته ورضوانه
وبعد كيف انت وكيف هي احوالكم المرضية
اجراها الله على وفق مرادكم وان تفضلت
وذكرتنا بالسؤال عنا فلتعلم اننا في غاية
الصحة والسلامة ولا ينقصنا سوى النظر
في وجهك العزيز والاجتماع معك في اقرب الاوقات
وثانيا نخبرك بانني ارتقيت الى الدرجة
الثانية من مرتبتي وسرني ذلك غاية السرور
فلله الحمد ومزيد الشكر وحين نفدي الى غاية
في هذه الايام فاول زيارتي اليك لانك محب
القلب منذ مدة زمانية هذا والسلام
مني الى كافة الاهل والاحباب من صديقك
الجيلي الترجمان العسكري ببرج الفلاح كان العدد
امين امين امين

الحمد لله وحده ٥ سبتمبر ١٨٧٩ سنة

الى المعظم الارفع سعادة السيد اليوطنه نشاف بيرك عسرب

السلام عليك التام وبعد ايها السيد ان بيبي السعيد بن العبادي

من قريتنا بني الماري يزعم ان له خمسين دينار واحدة عشرة

بالغرموه وله وبقتنا بالدبير في الشركة مع اخويه بيبي بلفادسم

والسلابن وابن عمهم بيبي الربيفي بن بي محمد وكلام بيبي السعيد

المذكور شاركنا مع اخويه بيبي بلفاسي ولهم قسمنا وخرج

من عندي وطلب من اخوانه ليعطيه له دراهم تلك الدينار

ليسكن فيها واما ثمنها من ذلك شيم اجمل اخوته بيبي بلفاسي

والسلابن وبيبي الربيفي وبيد الشيخ عن سبب منعهم لا يعجبهم بيبي

السعيد وطلق ان اخرج المذكور له صدر سلكري واصدار

ابقا غيره بدن خلوا اليه شيئا فشيئا بالاجازة لك

منصوره ومرادهم ان الدينار يحطونه في القبه وهذا الواقع

عرفتنا به سيادتكم وبعدها الجميع البلد ونشكركم

اوسع واعلا والسلام

الحمد لله وحده   ١٠ حزيران سنة ١٨٨٤

المعلم الاريب السيد المبجل دياب حاكم الصلح بالقرقفورة
السلام عليك وعلى من شملته حضرتك الزكية
وبعد فالمعروض لديك صعوان المسمى راجح بن عبد كبيرة وزوجته
ام العز بنت الموفق كلاهما من قرية زرقت جرفة
بين اثباتهم الكثير كل واحد منهما الشكاية على الاخر
وذلك خلاف وقع بينهما على الفرشة الذي يسكنا فيه
كل واحد منهما ايضا يدعي انه له وكذا الحمار الذي وقع
عليه الخلاف بينه وبين ابنه لو فيس كل واحد منهما
يدعي انه له اذ الا ان مثنى مع امه وادعت
الزوجة انه ابدا عشرتها وكرهها من بيته
والكثير من التردد التي على ذلك وكادوا ان
تقع بينهم المقاتلة لان الرجل كل يوم يتهدد
البطا هي ويتهددها وغضبت ان يموت نفس
احدهما وقد اكثروا من الهرج ملا ادركنا ونوصف
كما وقع بينهما خلاف على الفرش كل واحد منهما
يدعي انه له ومن هنا وجهناهم اليك
جميعا والسلام

الحمد لله

مارب كثير

الى سعادة المعظم الارفع الهمام الانفع سعادة السيد
الكمندان سكورل السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعد
اخبرك بانه نطقت الى ورقة المبشر بو خبرتك بيها انه
ارتفعت من كما كبيرا في جميع امور العرب في موضع السيد
الكولونيل ابلا فبعد فرحت فرحا شديدا بحيث لازلت
حاكما على بسكرة وطن الجزائر منذ نحو في جميع الناس
خصوصا نحن خدامك الذين سبقت خدمتنا معك
وقت توليتك بامور العرب ببسكرة وباتنة وقسنطينة
والكل على ذلك ونطلب من الله ان يكون ارتفاعك
كرنيل في اقرب مدة ولا تغفل على من خادم دولتكم
بالنية والنصح كما فرحت جميع اناس مسلم
بسكرة بتوليتك بالله نرجو ولنا حبا اتك والرجو
منك ان تكون بيان في بعض الليالي حكم بسكرة
او غيرها والسلام من خديمك ومريد الخير كله
الذي كخر بمك والبكة

كتب في بسكرة ٩ اكتوبر ١٨٧٨

الحمد لله   باسمه نستهل احسنه

جناب الاجل الوجيه الافضل النزيه سيدي
ومستنادي وقرة عيني الشيخ عبد القادر
ابن الطاهر السلام عليكم الاجل ورحمة الله
اضعافا اما بعد فان تفضل فاذكر الربيع
عنا بالسؤال نحن بخير والحمد لله على كل حال
هذا ولكن في علمك ايها الاخ ان صهري
سي عمار بن العيد مرض مرضا شديدا
في هذه الايام الماضية حتى ايسنا من
حياته والان عافاه الله فله الحمد والشكر
على نعمه الواسعة وانا الحسين من كتبية
التي ارسلتها اليه بان نصها بلغته بواسطة
صواب الموجه مع البوسطة عوضت
خبرا عن ذلك وها هو ان شاء الله حين
يصعد الى البيرو ايكتب لكم برية بخط
يده لانه لا زال لم يخرج من داره وكذا بقية
اولاده يحمدون الله ويشكرونه وانا صابر
مع اهليه في الخدمة من غير مزية بينهم
والمطلوب من سيادتكم العالية ان لا تنسانا
سالمين محسوب احسن من اخوانك والسلام

الحمد لله وحده

[illegible]

حــــضرة المعظم الارفع مسيو البريفي الصنولي
بالاقليم الجزايري في الشان بعد اهداء السلام
التام البكر وتطريف الانصاح فالامر الذي نعلمكم به ان شاء الله
خير صوابه وهو لدينا بالمحكمة الحنفية الحاج السعيد
العكاب ابن عمر فايبا عن الولية نفيسة بنت السيد
عبد الرحمن الاصبايحي في حكم الوكالة برسم فيه من عبد
وان موكلته المذكورة تزوجها محمد بن النشو المحكوم فيه بجند
منذ اربعة اعوام اتية وبقيت مهملة ضايعة
من تلك الازمنة وعيرها فالمطلوب من فضلكم ان تامروه
بحضوره معه بالمحكمة المذكورة لدى الشرع العزيز فيفصل
بينهما اما ان يسرحها بالطلاق او يعين نفقة معاش
تنفق على نفسها ليزيح الضرر اللاحق لها بسبب
ما ذكر ولكم الفضل الجميل والسلام من المسمى نفسه
في علامته وهو مصطفى بن الحفاف الحنفية بالجزاير
المحمية لطف الله بالجميع امين

الحمد لله ١٢ دجنبر ١٨٨٥

المعظم الارفع السيد الجورج دباحا كم الشرعي بالقدر فوق السلام
عليك وعلى كل من سواه بمجلسك الرفيعة وبعد فان بوعزيز
ابن مزيان والحاج رزق بن اعمار كبرا جماعة بني ازقيار يخبرون بجوار
صحبة السعيد بن [illegible] بنا وعلي من قبيلة قوال [illegible] بني زقيار و
انه لما بيتها وانه تعرفت دار قبيلة بني يعلى من شهد
انه مضروب [illegible] بيتها واخذ منها [illegible] صوفها
بيت و[illegible] سبعون [illegible] ادعى انه مسك المسمى الواضح
ابن التواتي من قبيلة في داخل الدار [illegible] فزعها على ظهره
وهو في حالة النوم وقفا فجعلا الى بلغا الى الباب ونزعها
منه جبرا عليه وهو لا يقدر للصراخ لكبر سنه ولكونه
حالف بيمينه مرارا والسارق يتكرر لذا فكيف لا [illegible] هذا انا
[illegible] الفضية [illegible] والسلام من محبك [illegible] الغالي
[illegible] بجوار [illegible]

الحمد لله وحده وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى

الى حضرة سعادة موسيو ادمار بوركيب الناظر في امور
المسلمين بعدها السلام اللائق بزكي المقام وبعد فالمعروض عليكم
هو حين وانه وقفت لدينا الولية بالحضة الزهرا بنت السيد علي
القهواجي شاكية بمطالبتها الحكم على السهمان في كل ما لها مطابقة
عن التاريخ ولم يعطيها جميع صداقها ولان نطلب منكم ان تامروا
الشيخ عيسى الزاهر جعبة لنفصل قضيته معها وهذا ما منا عرضنا لكم
به والسلام ممن كتب عن اذنه الشيخ الامام العالم العلامة
الهمام قاضي المالكية وهو السيد
المسعود بتاريخ اليوم الثالث من حجة الله الحرام متم شهور
التي هو من عام اربعة وستين وماتين والف
١٢٦٤

الحمد لله وحده — في ٢٠ من شهر فبروير سنة ١٨٩١

الى العلامة الاجل والصديق الاكمل السيد بلقاسم بن سديرة
وقاه الله من كل ضير عليكم افضل السلام ان تنتهي بجزيل
الشكر وبعد فقد غابت عني اخباركم منذ مدة طويلة
وبعد ذلك استبشرت بصحتكم والعافية انتم واهلكم
فالحمد لله على ذلك وان سالتم عني فقد عافاني الله
من المرض الذي اصابني به منذ عام وشرعت في التدريس ثاني
شهر النبخ سمعت ان الحاكم الذكي السيد العارف محمد
احمد تلامذتنا ابا شرعد ليس اظن تراكا ونعقله بدانه
الايام نازلة وعن اصل اجلتها وانه يهوى فيها الرجع
من كريم الخلا ونكم ان تذهبوا معه الوزوب التلاسا نه مطلوم
في سن العز اوما بعلمتموه معه كلافكم وبعلمتموه معمنا
واني متحقق بصبر نيته مع الدولة وانه من افضل
باشعدو الوطن بلغ سلامي للحرة الجليلة
زوجتكم واولادكم والسلام من المكتوب عن اذنه لعين
فجر رته على الكتابة بصحبتكم الواضع نحو يده اثره

مرتن هرتمن — Martin

المعظم الارفع السير الجورج دي بالقرفور صانه الله. امين
السلام عليك وعلى من تشمله حضرتك الرفيعة
وبعد فقد اتصل بين يدي جوابك الرفيع المؤرخ ١١ شهر
التاريخ وضمن كلبك مع الاخبار عن قضية تنسويت
بنتنا محمد بن الصالح والحبيب الصبال لادعاء الاولى ان الحبيب
المذكور نزع لها فشطا امامه وحلفها امامه.
اعلم يا سيدي ان الذي كان في علمي من قضيتها صورته
كان ان اب المراة محمد بن الصالح وقفت لي بان الحبيب
الصبال منعه من ابنته ونزع لها فشطا فكتبت
للحبيب الصبال بواسطة نائب الشيخ ببين هذا مع البيطار
في بعد ذلك اتى الفلاح ابنتي ضيفا وانت المراة
وابوها وزوجها بموضع الطلاق بينهما امام الفاتح
ثم قنا زعا على الفشط فقيده الفاتح في ورقة صغيرة
وحلف المراة باليمين على ذلك في مقام السيد يحيى حمودة
لتحقيق ذلك الفشط وقدمت مع زوجها كلما كانا
في الكنا. والطريق رجع الى اب المراة دون زوجها
واخبره بان زوجها اقر بالفشط وابى ان يجيبها
ومن ذلك الوقت لم ادري ما وقع لهما من هذا الامر كان في
علمي زائد عن نفسك به والسلام

فتحقق به

الحمد لله وحده ولا يدوم الا ملكه

الى ابننا حفظه وصديقنا صديقنا اللبيب الاديب الشيخ
اخذ من كل علم نصيب ابننا السيد محمد الصادق السنوسي
الذات والطالب التحية والاكرام عليه كتب اليك وكتبت
احوالكم المرضية فان سالت عنا فاننا بخير وعلى نية
ولاننا نسال الا عندكم والنكم به وجعلكم الله يسر علينا
الاجتماع معكم في ابرك الاوقات ان شاء الله وبعد ابننا
اذا كنت ابلاكم وتقضي عليكم ذلك بيالا من نفسكم
ولا تفعل الشيء اذا البليف بكم يستمع الى الكبار
الذي نظرا عليهم وكن لبيب اديب تنال مقصودكم
والدارين بلادنا في الى التشريف ومن المسلمين عليكم
احبابكم واولادكم بكل به ويخبركم والنبي وجهت
بكم تلاشتم دائب غشي وصلى الله عليه وسلم
لنا على السيد العفيف النبيه الامام الذي اكرم
الحركة الذي في الدنيا والاخرى ان شاء الله تبلغ
به سلامي وننكم اليه بسلم عليكم عز
السلام ورحمت بابن زمان اخر داخبان
من كتب عز زمان ابابكر الحبيب

في نفسه

الحوالة زعل عن حمد

حضرة المعظم ... موسى ... بور ... الناظر في امور المسلمين
بالجزاير بالقبايل بعد اهداء السلام التام الأتم والتحية ...
المطلوب من فضلك ان تأمر بحضور احمد بن بوجمعة الفليج
بالمجلس ليتم خصومته مع مقابله محمد بن حمدان الفهو ...
وقد ... المجلس ... الى ان ... وان ... منهما ...
وهذا ما ... وعلى ... السلام ... وكتب عن اذنهم علماء
المجلس منهم ... الكبير ...
وكتب بالمجلس في رجب
١٢٧٠

الحمد لله وحده صلى الله على سيدنا ونبينا ومولانا محمد وآله وصحبه

حضرة الفاضل الافضل المعظم المحترم السيد بلقاسم بن سديرة
المدرس بالجزائر ابقى الله واعانك وسلام عليك تام ونهدي تحفة
ذلك المقام بلبيه تبشرنا منه انني كنت فيما مضى طلبت والسيد الوكيل
العام بالجزائر بواسطة السيد وكيل الدولة بمستغانم في شان قدومي للجزائر
بقصد الدخول للامتحان لنيل اجازة القضاء فاجابني بعدم قدومي للجزائر
وامرني بالقدوم لوهران وها هو بيده مكتوبا. وعند شيخنا السيد الاكحل
بعد ما اخبرنه في الشان مكتوبا فايلل له جبه وانني نقدم للجزائر فاذا ايلالي
تار خلاف ذلك سفرا المرجو امن تفاملك الربيع المونق البديع هو ان تكاتبنا
لك ودونه باعضاء جماعة الامتحان بوهران مثل السيد البر بن داود بالريات وخليفة
السيد بالطرجمبيرا والسيد القبطان كلا ما نول والسيد دهمان المدرس والحبر
عم ومصطفى الترجمان بالوصية على تمكيني وعند لا نظر اللجنة التي هي
بينك وبين شيخنا السيد الاكحل ليكونوا معي مبارك ونبعوا معي في نيل
اجازة القضا والله يحفظ عليكم ويكثر خيركم والسلام بتاريخ 12 ابريل 1886

بامر من لسانه زموري في الوقت وفوا له

بالذي يكون في ملكه وان الناجي بن احمد من له كانا اولاد باضل عرش
السواحل النبيل كان حسنو لدنيا وبيده حكما صادرا من محكمة السيد الجوج
بالقرشون المورخ بستة من شهر ابريل سنة ١٨٨٣ المنقض الحكم
على المخلوف بن الشعبد من اولاد باضل ابضا بلاد آية مابية
مرنكبه وضاع شعير او طعام بيرا هم المطاريف وكنت اخبرته
بالحكم المشار اليه وما ينشا عن الشعير المذكور ثم رسمنا ...
وزعم انه طلب اعطاء النص في الحكم وكلفته باحضار ورقة الحكم
وبتوجهه الى المحكمة القريبة بامنتم ابضا ثم توجهت
اليه اصيل يوم الجمعة قرب المجنة يومنا هذا ... يوم السبت
وصلنا الى محله فوجدناه يتمادى على الامتناع والعصيان
ولسبب ذلك اردنا سبق ماسبق من مواشيه ليتجمع عنه
لتباع كما هو الواجب ثم عاد منعني من ذلك وصار يتهدد علينا
ويتكلم بالشتم والعنف مقدا وهجم على بتمريد اعمار اليعلا
الذي ذهب بيه رافقا المكلف من جانبي يعيو ما نسبته
وامسكه من صدره وتجذبه بالخشونة ولولا الناس الحاضرين
بعقاب ذلك المحل لضربنا منهم شيئا ومنهم حم بن عبد الله
وبلقاسم بن عاشور والمصير بن عاشور وغيرهم من الناس الذين
لا معرفة لي باسمائهم الا انه لما اردنا الانصراف اتى اتباعهم
المحكوم عليه اسمه حم بن مخلوف ومكن لنا بغلة المحكوم عليه
فهو الى الموضع قارحة السن وكتبنا هذا معنا وما نبسي
حجزناها عنه بيما ذكر وذلك هذا اخبرنا في الوقائع والمرامل لك
والسلام

الحمد لله وحده   ١٧ فبراير سنة ١٨٩٤

المعظم الأرفع الأعز المحترم المحب الشيخ السيد أبي القاسم
بن صديق العالي المستشار لدى محكمة لاكورد بل بالجزاير أعز الله
السلام عليكم الأتم والرضوان الشامل الأعم والسؤال الكثير عنكم
وعن جميع العايلة وإن كنتم بخير وعلى خير فالحمد لله وله الشكر على
ذلك نسئل الله أن يدوم حياتكم مع عزكم واحترامكم . أمين
وبعد أيها السيد إنه لا يخفاكم أني فرحت إلى سيادتكم بالجزاير
بقصد أن كانت لنا منصب لشيخ عرب مفتوحات بني يعلا
نطلبها لي وكنت اجتمعت وقتئذ بالسيد السبيكتور هناك
ولم يكن له بي حال يكون هذا المنصب لي لا بسبب غيبة السيد
الريكتور وقتئذ إلى فرانصة وعدم رجوعه الخ
ووعدتني بحق الفضل منكم بأنه متى يرجع السيد الريكتور
نستخبر منه على ذلك وإن كانت فالحكم تطلبها لي الخ
وأن [illegible] بالسيد [illegible] بلغني أن السيد السبيكتور قد توفي الخ
وعليه فالمطلوب من سيادتكم العلية أن تجاوبني هل كان
هذا المنصب لي لا للشيخ عرب × وإذا كان فصل طلبته لي
أم لا لأني في انتظاركم لذلك مدة أربعة أشهر بارك الله [illegible]
والأحباب عند الضيق والشدة وأن لكم الفضل العظيم [illegible]
على حالي هناك ونعتمد على كل شيء . أن كان المكتوب من [illegible]
هذا [illegible] المطلوب سيادتكم أدام الله عزكم واحترامكم والسلام

الحزلة ٣ في كتوبر سنة ١٨٨٣

المعظم الارفع المحترم السيد الجورج ديبي حاكم الصالح بدارية القي ثور حرسه الله
امين السلام عليك وعلى كافة حضرتك العاليه وبعد نعم السيد بعد
ورد علينا جوابك الارفع المورخ بتاريخ اكتوبر وامرتنا بيد للجهود البحث
في قضية حم بن محمد المجروح .. واحم بن برغوث .. وما كانا معهما من بني قتندكلك
دوا ربنا عليهما ما اعلم السيد وانك فلثت في جوابك الارفع وان اسما
المنصوصين من وشية ابنين اخبرك وان حم بن محمد الذي الجاح بالرصاص
هما ما هب بدا بالبيمة بنت امبارك النقيب الساكنة في سليمان
اعلم السيد فلما حضرت لدي حم بن محمد وما كانا معه وا خبرنا احمد بن

نعرببيك وان الفطيمة بنت امبارك بن نغيميش (ثبتته عمية) ولهي دار واحد

كيف يا عجب تقدم معه الى العساد لغيبي ثم السير وان الام جفد وضع

مع بالكم بنت محمد اسعيد التي هي من دقتها ابنيرمي فند قمشوش دار

السواحل القبلي حكومة الفرنسا وكذالك اخبرتني بهينة بنت الوغليس

وان بنتها الفطيمة بنت امبارك انغيميش بنت انها عند احمد بن صالح : والسعيد

الوغليس الذين هما من قندا ولاد الشرق دار السواحل القبلي ولهما مدة انهم

ما يوم الذي قدمته الى اخوالها واليوم ثم السير اخبرني احمد بن عزشا : ثم

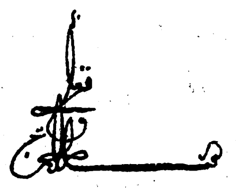
بن محمد المجروح بن عمر عندهم الشهود حين طلبهم الصالح بن احمد اعيس ليفدوه

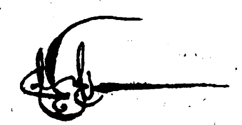
معه الى دشرة ابنيرمي يوم الثلاثة عشية النهار تاريخ ٢٨ سبتمبر واليوم

يا سيد مهالا انا خبرتك بما اخبروني والنظر عند الي والسلام

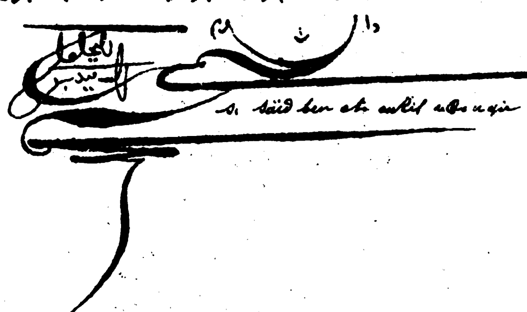
الحمد لله وحده — في 8 ماي سنة 1882

المعظم الارفع البر الاجل في حاكم الصلح بوادي الزرقون حاطه الله السلام عليك وعلى كل من شملته حضرتك الرفيعة
وبعد فالمعروض لديك هو ان في تاريخ 30 افريل المنصرم
اتانا المسمى احمانة بن رمضان من قرية اسماعيل وذكر لي انه كان
ذهب الى الخلاء في التاريخ المذكور وزوجته ذهبت لتاتي بالحشيش
بعد ما اغلقت باب دارهما بالمفتاح فاتى سارق وكسر المفتاح
ودخل الى الدار فحمل له برنوصا جديدا فلما رجع هو وزوجته
وجد الباب مفتوحا والبرنوص قد سرق فعلم ان الفاعل به
ذلك هو المسمى نايف المسيبي من القرية المذكورة لانه هو المشهور
بالسرقات والاذاية للناس لا سيما حيث تغيب في عشية ذلك
اليوم ولم يحضر من ذلك الوقت الى الان وقد بحثت عقلاء القرية
عن ذلك فلم يبق واحد منهم الا وشك ان هذا الفعل لم يصدر
الا من المسيبي المزبور لانه معلوم عندهم بهذه الافعال الخبيثة
اذ هو لص فاتك من اولاد الحرام الكبار وكلهم يطلبون بقية
من ذنبهم وما من واحد منهم الا وعمته اذايته وقد ظهرت عليه
سرقات متعددة وسجن في زمان المليطير بسبب سرقته حمارا
من وقداحه مدة ثلاثة عشر يوما لا غير مع كثرة سرقته
وتلصصه فانه كثير الحيل لا تكاد حجة تثبت عليه وزيادة
على ما ذكر انه كان سرق الزيتون واخبرت البر الكبطان عليه حبيبي
كان بيني عبد الله بنفطاء وقال ان رجع لمثل هذه الافعال
فيشنق لانه لا دار له ولا ملك ولا زوجة وانما هو يقتات بفعل
ودابه السرقة والتلصيص على الدوار نعم وقد ذكر بوزيد
بن الشيخ في دوار قريته المذكورة ايضا انه يغيب قرب قريته الى الليل
يوم سرق البرنوص فقال له هل لك ان تشتري برنوصا هاهو عندي
فاجابه بوزيد بانه لا حاجة له بشرايه ولم يظهر من ذلك اليوم
الى الان وها انا عرفتك به حسب الواجب ليكون ذلك مستقرا بـ
ذهنك ومقتضى رجع بنو جمعه اليك والسلام

ادام الله اقبال الفخيم جناب مكرم سعادة الاعظم الوكيل العام
وابقاه الله في الامن والامان والعفو والاحسان اتم السلام عليكم مع الرحمة والرضوان
قد علم السعادة والفخار وماذا بين عن ذالك من الخبرة العالية وانعام الله الوافية
وثابتة من كان بمليانة ماورد هناك من بيبليكي طالبا خطة قضاء النوتير وابجور
وقد امل شيئا في منصب الوكالة لم يكفي
لانه معدود من طلبة العلم المنتصب في سلك علماء المسلمين ومع ذالك ليس لي
صناعة غير طريق الزراعة بالطلب من سيادتكم تنظر اليه بعين الرفق والاعانة
ولكن الاجر من الله لانني ذو عيال وليس رغبة في الخدمة ولقد كنت منتظرا طامعا
في منصب نائب النوتير مرسيبيو ونابيلي بعلاج الافضل بدايرة بجاية والان
طالبا من سيادتكم تتفكروني وتنظر اليه دون موردا ابنا الجزائر

S. Saïd ben el aulil [illegible]

الحمد لله

لا حول ولا قوة الا بالله

عن اذن امة الله الولية فاطمة بنت محمد الشريف الفاطمية
في اولاد الشاوش الى سعادة المعلم المحترم وسيدوا
دريكتور النظر بور اسعده الله وسلام عليكم ورحمة الله
تعلى وبركاته وبعد لخبرك به وهو خير ان شاء الله على الاجنة التي
اخذها البايلك وهي حبس الجنت التي معا اجرادي خلفها

عن سلها وقد كتبت في السابق فقد كتبت اذ كنا بالجزائر في شهر صفر [12] سنة ١٢٦٣

وطلبتك بان تعاوض لي الجنة في مقابلة الجنتي وجاوبتني بجوابا حسنا

وقلت لي اجحو على الجنة فعاوضها بها فلم تجر تلك التابع والان طلبي

الجنة في حومة بو زربيعة يقال له الجنان المشهور ان تعاوضني بها

والله يجازيك بالخير ولا يجعل لك عارا لا الذا والآخرة وعند اولاد

وبقيت محروجة عند الناس من منذ اخذ تلك الجنتي وعليكم

السلام بتاريخ ٢٢ يناير ١٨٤٧ سنة

الحمد لله وحده

ولا معبود سواه الا هو سبحانه وتعالى

الى حضرة السيد البريجي القنصو حكم الجزاير اسعد الله وراعى

والسلام عليك وعلى حضرتك العاليه اما بعد سيد نطلب من الله

ثم من جزيل فضلك ان تامر علينا نرجع الى حبس السبيل في الجزاير

ثانيا نعلمك سيد عندي ها سبه مع ناس في الجزاير فتراهم

يطلب في اخوان واخواني سيد هكذا لم يرجعون لشيء ولم حضروا

في هذا الامر الذي بيني وبينهم والوكيل الذي كان يعرف هذا الامر

بيني وبينهم توفي وهو مفتي مركز بلار واليوم سببه ماني نطلب

منك ترد ني الى تلك السجن نحو الاشهر يقدم عند، تلك الناس

نسلك دعوتي بينه وبينهم ونعلمك سبب بعثت لهم اخواني عسى

شاني يقدموا هنا عند، ونحاسبهم ولم حبوا يقدم هنا عند، وقالوا

نم خواني اذا يجب نسلك الدعوى بيننا وبينه يطلبوا الحكام يرجع هنا

الى جمهور السعيد نقدم عند، ونسلك دعوتنا بيننا وبينه هذا

الذي نطلب منك سبب ونطلب رد الجواب عن شاني بجواب

تلك الناس والسلام عن اذني خديمك السعيد بن احمد

الحمد لله وحده سبحانه وتعالى

حضرة المعظم الاسعد الاعز المحترم محبنا حقا
السيد جرج رامبي ترجمان نسبت سعادة البيه
الجنيرال الحاكم الكبير على وطن الجزاير دام عزه وهناه بمنه
امين السلام عليكم ورحمة الله وبركاته والسوال الكثير عنكم
وقد بلغني الاعز جوابك المورخ باليوم الثالث والعشرين
من شهر ابريل وفرحنا به ومنه تحققنا بوصولك الى بلاد
الجزاير واعظم فرحنا بارتقابك ترجمان عند نسبت الجنرال
الرونزبون مبروك ان شاء الله عليك هذا المنصب
العظيم بالبلاد التي هي خير البلدان في عمالة بر العرب
بالهناء والعافيه وزيادة المراتب العليه ما تقربه اعيوننا
في مدة حياتنا ويجمعنا الله بك في وقت سعيد مبارك
خير بمنه امين وقد عرفنا لنخبرك باحوالنا بالمحلة فحيث
بعد انعموا علي حكام الدولة السعيدة العرايضا وفي
بارتقاينا آغة بتقرت في الاحد والثلاثين من شهر
جانفي الماضي كثر الله خيرهم وقدمت اليها في شهر
مارس الماضي والان انا ببلاد تقرت وحين نكتب لك
جواب بارسلها لتقرت وكلما يبلغني من عندك
جواب يزداد عندنا فرحا وسرور واذكرك دايما في
قلوبنا من اجل ما سبق من احسانك معنا وعشرتك
الطيبه بوريكه وكثر الله خيرك في مكاتبتك لنا وفي
سوالك عن احوالنا ادام الله وجودكم
لنا بمنه امين ودمت بخير وعليك الف
مليون سلام من معظم قدرك خديم
الدولة اسماعيل بن علي [illegible] اغه

٢٨٩ الحمد لله وحده في ١٥ سبتانبر سنة ١٨٨٤

المعظم الارفع السيد اشنار الحاكم الكبير دفيسم الذي فورطانة السلام
بصونه السلام عليك وعلى كافة حضرتك وبعد فالمعروض على سمعك
انه اتاني المسمى محمد بن بعيش العنابي التاجر بالاسواق شاكيا
وانه باع بغلة او ما شابه خضرا اللون ثمنه بينة السيد للغبولي بن لخضر بن الحاج
من فريقة اولاد سي احمد دائرة زونة الشعبة باربعماية فرنكية وخمسين من
نقدها ولم يسلكه في جميع الثمن وحين طالبه في الدراهيم امتنع من اعطايهم
له وطالبه امام السيد الجورج دي حاكم الصلح بغير الشاهد في ذالك وحين
تقابلا انكره في المخالطة معه وفي الشرا امر عنده انكارا كليا وحكم

عليه السيد الحاج المذكور بان ٢ حوله في طلبه فرجع يفتش على بغلته

فوجدها عند المسمى عبد الله بن بو شعيب من جرنة ال العلوا من جهة

معه الغار فشابطه ليراها وبانني بها وبالذي هي عنده فتوجه معه واتاني بها

ولعبد الله بن بو سعيد المذكور فحين حضر استفسرته من البغلة وعن

سببها فذكر لي ان ٢ انه اتابها من عند الفقول بن لخضر ثم بعد تكلم

لي انه اشتراها من عند محمد بن يعيش العباسي المزبور بثلاثمائة من نكبة

وخمسين من قفنها وورد له عشرة من نكبة وسلكه في جميع الثمن والعباسي

المسطور بنكر معرفة عبد الله بن بو سعيد ويخالطه بالكلية وانما

باع للفقول بن هداج ولم يسلكه هذا حاصل كلامهم هانهي منه

مع البغلة | باموركم ووجهت الجميع لكم ونظركم اوسع والسلام

الحمد لله وحده

الى العلامة الفاضل والانسان الكامل السيد ابو
القاسم بن سحنون السلام عليكم ورحمة الله وبركاته اما
بعد فان كنت بخير فالحمد لله على ذلك هذا وان المطلوب منكم ومن
كرمكم وفضلكم انه بلغنا ان خوجة السيد الجنرال
دفربيون سار الى عفو الله وصرنا سمعنا انهم يفتشوا على
من يجعلونه في منصبه فان كان الامر كما سمعنا ان ذكرونا معكم
في تحصيل هذا المنصب فانه لا يخفاكم حالي وهذا الذي
كنت واعدتني به وفضلكم لا يحتاج الى تاكيد ونبلغ سلامي
الى السيد الدكتور مالي كثيرا واني اجتمعت مع حامل الجواب
الى حضرتكم في اثناء سفري الى الشيخ سيدي محمد بن ابو
القاسم وان ظهر لكم ان تخبرني بجواب الى البرواقية والسلام من
محبكم الوانوغي بن احمد في سفرا وكتب الكاتب

سنة ١٨٩٢

الفاضل النحرير والعلامة الشهير الشيخ
السيد ابو القاسم بن سحنون السلام عليه ورحمة
الله اما بعد اذكرا رسلت التي مع السيد بني ان نبعث
الي الكتابين الذين كنت اعرفتهما الي ما علم ايها
السيد اما احدهما فجهلت اذا مكنته الى السيد بني
واما الاخر فتركته مع جملة كتب الى قسنطينة ولما رجع
فاتني به وفرحت به كثر الله خيرك وان سالت عني
فاني عديم الحرفة والامر لله فلم البليغ بغير حظ مغزل.
والسلام من افقر الخلق الى مولاه
الواثق علي بن احمد ابن
مزدان الهواني
لطف الله
به

الحمد لله وحده ١٨٨٦ م جانفي سنة

المعظم الارفع :: المحترم :: السيد الجوج دب حاكم
محكمة القرقور السلام عليك وعلى كافة اهل حضرتكم
الرفيعة وبعد فقد حضر لدينا سليمان بن
دال من قرية القرلة اعشاش جرفة بريجة وذكر لنا
انه كان زوج ابنته علجية من سليمان بن
ابن سعيد من قرية اغيل اهل جرفة اولاد احمد
فمكثت عنده مدة ثم طلقها في نحو اواخر ابريل
سنة ١٨٨٥ ولما تمت العدة زوجها من عبد الله
ابن يحيى من قرية جمرة جرفة ... والكل في اليوم الثاني
من شهر العيد الموافق لنحو ٢٣ سبتمبر ١٨٨٥
فولدت ولدا ذكرا يوم الخميس ٧ شهر التاريخ
في مدة ثلاثة اشهر ونيف :: وذلك من غير حضور
منه ومن صهره الاول لدينا في التزويج والطلاق
وامنه ومن صهره الثاني عند التزويج :: فكان منه
تمام قوله ان طلاقها وقع بين يدي سي محمد الطاهر بن سعيد
يحيى بن ... ومن كلام زوجها الاخر ان الطفل ليس له
فها انا اخبرتكم عن الجميع حيث ارتكبوا ما حرم
الفصل الاول من القوانين المورخ ... سبتمبر
١٨٨٢ والسلام لاسعد بذلك راسلكم وبامر اعوان

TRANSCRIPTION & NOTES

DES

LETTRES DIVERSES

17 — ١٧

الحمدُ لِلّهِ (1) وَحدَهُ (2) وَلا يَدوم (3) إلّا هُوَ سُبحانَهُ (4)

إلَى سعادة (4) الأعزّ الأفبل مُحبّنا (5) السَّيِّد الديركتور (6) نشابخ

المسيدْ السّلام عليك ءلاب (7) ورحمة الله اضعاب (7) وبعد يا مُحبّنا

هاهُ (8) يُصِلك (9) مع حامل الجواب الشجر الّذي جابوه (10) من

توزر (11) على ذمّتك يكون مُباركًا عليك ويثمر وتاكُل من ثمره

بحوْل الله وقوّته وانّي نُسَلِّمْ (12) عليك كثير كثير (7) وفيه

كفاية (13) والسّلام

Notes (1)

(1) Il faut une grande habitude de l'écriture barbaresque pour reconnaître, dans le texte original, la formule de louange à Dieu seul par laquelle commencent les lettres arabes.

---

(2) Le د ou le ذ prend souvent la forme d'un ر ou d'un ز, quelquefois surmonté d'un petit د destiné à empêcher toute confusion avec le ر ou le ز. — (3) Façon bizarre de tracer le م, qui a l'air d'être suivi d'un ى final retourné en arrière. (4) Il arrive souvent de tracer le س et le ش comme une petite barre oblique à la façon turque ou persane. — (5) L'alif est à peine ébauché après le noun. — (6) Directeur. — (7) Correctement : آلافًا, اضعافًا et كثيرًا comme expressions adverbiales ; de plus, le ء suivi d'un ا djezmé ou prolongatif devient آ. — (8) Correctement : هاهو. — (9) Racine : وصل ; le verbe assimilé perd son و à l'aoriste actif surtout quand il fait futur I. — (10) L'alif du pluriel a été supprimé à cause du pronom affixe qui suit. Correctement : جاءوا بِه ; le mot vulgaire جاب aoriste تجيب est une altération de l'arabe littéraire جاء بِ venir avec, apporter, amener. — (11) Ville du Djerid (Tunisie). — (12) Correctement il faut نُسَلِّمُ avec un ُ au lieu d'un ْ, le verbe étant à l'aoriste indicatif. — (13) Souvent, les rédacteurs des let-

tres manuscrites omettent à dessein les points des lettres finales suivantes : ة ي ن ف ب ; c'est au lecteur à les rétablir. (Voir mon Cours pratique de langue arabe, p. 45 3e édition).—

---

18 — ١٨.

الحمد لله (1) وحده   إلى شيخ المدرسة (2) الڢرانصوية (3)
بتڧرت (4) السيد لا ڢليز (5) السلام عليك وبعد وصلني
جوابك كثر الله خيرك ڧلت (6) لي بيع (7) لي التمر مليح (8)
انبيع (8) إن شاء الله كيڢ (9) نبيع نكتب لك واحد (10)
الابرية (11) راه (12) الحال امواڢق (8) لا بارد ولا (13)
اسخون (8) ڢي تڧرت والمعزات انتاعك (14) راهم (12) بخير
والجنان ابخير (8) والسلام من حبيبك شيخ تڧرت ڢي 14
سبتنبر (15) سنة 1883

Notes.

(1) Le ـٰ doit être tracé perpendiculairement quand il supplée à un ا élidé, comme dans les mots الله

et هٰذا mis pour الإلاه et هاذا. Dans l'écriture barbaresque, le ّ prend souvent la forme du chiffre romain V ou VI ; dans ce dernier cas, il s'écrit au dessous de la lettre s'il est accompagné d'un ِ. — (2) Les deux points du ة ne doivent être remplacés par un ْ que lorsque la rime et la mesure l'exigent. — (3) Française. — (4) Tougourt, principale ville de l'Oued-Rir', au sud de Biskra ; mot berbère, synonyme de porte, entrée (c'est à dire l'entrée ou le commencement du désert.)
Dans les mots étrangers à l'arabe, le ق est ordinairement et conventionnellement marqué de trois points en triangle quand il a la valeur d'un g dur, qui n'existe pas dans l'arabe littéraire. — (5) Mr. Lagleyze, Directeur de l'Ecole principale de Tougourt depuis plus de dix ans.
(6) Mis pour شوْفت ; la *lettre faible* a disparu à cause du ْ qui suit ; c'est sur ce principe qu'est basée la conjugaison des verbes concaves. — (7) Correctement : عِ à cause du ْ de l'impératif. —

(8) L'alif est de trop dans toutes ces expressions ; il faut donc lire خبير , سخون , مواقف , نبيع , مليح .—
(9) Dans l'arabe littéraire ce mot (كَيْف) signifie *comment* ? Il est mis ici pour حين , quand, lorsque.
(10) Dans l'arabe littéraire on n'emploie jamais le mot واحد devant un nom indéterminé ; c'est le *tanouin* qui est le signe de l'indétermination.—
(11) Correctement : البريّة ou plutôt البراءة .—
(12) Mis pour تراءة et تراهم , racine رأى ; le ى final et précédé d'un ـَ se change en ا devant un pronom affixe.— (13) Le lam-alif est mal fait, on dirait لآ .— (14) Mis pour نتاع . On rencontre souvent ce mot et ses diverses altérations employés au *féminin* et au *pluriel*, suivant le genre et le nombre du nom qui précède ; ainsi *fém.* نتاعة et انتاعت ; *pluriel* نتاوع et انتاوع avec ou sans ا initial. Dans l'arabe littéraire, le rapport d'annexion ou de possession s'exprime sans préposition, comme en

latin : liber Petri. — (15) Septembre. Le rédacteur de cette lettre fait voir qu'il sait écrire les chiffres en français. —

---

19 — ١٩.

الحمد لله وحده (1) في جُليت (2) سنة ١٨٨٢

إلى الفاضل محبّنا شيخ المدرسة متاع (3) تُفرت (4) الفرانويّة (5) السيّد لا فليز (4) السّلام عليك ورحمة الله وبركاته وبعد اتاني (6) جوابك بتاريخ ١٨ (7) جوليت (2) وبهمت ما بيه وقولك على المعزة متاعك (3) والجديّة براهم (8) في خير افبرك على المعزة الكبيرة راها (8) ولدت جابت (9) عتروس ذكر (10) وامّا الجنان براه (8) في هذا (11) السّاعة في خير والتمر متعه (12) مليح براه (8) عاد بيه البسر (13) والسّلام من محبك محمد (14) بن الشاهد شيخ تُفرت (4) في ١٨ جُليت سنة ١٨٨٢

Notes.

(1) Le د de ce mot est à peine ébauché. — (2) Juillet, avec deux orthographes différentes. Ordinairement la date se met à la fin de la lettre. — (3) Voir : Lettre 18, note 14. — (4) Voir : Lettre 18, notes 4 et 5. — (5) En écrivant vite, l'auteur de cette lettre a oublié le ص ; il faut donc lire الفرانصوية Française. — (6) Mis pour اتى نبي ; le ي final précédé d'un ـَ se change en alif devant un pronom affixe. — (7) Nom d'action de la IIe forme ; racine ا ر خ. — (8) Mis pour فتراهم et فتراها. Le فـ initial est la conjonction or, certes. Voir : Lettre 18, note 12. — (9) Voir : Lettre 17, note 10. — (10) Mot employé par pléonasme ; correctement ذكرا, ainsi que le mot عزوزتنا, complément direct du verbe précédent. — (11) Correctement ثلثة, le nom suivant étant féminin. — (12) Correctement دعلنا Voir : Lettre 18 note 14. — (13) Le ـْ ne s'emploie jamais à la fin d'un nom ; il faut ici un ـُ, le nom

et محمد (14) — يعود aor. عاد étant sujet du verbe
محمّد sont deux noms différents ; mais le dernier seul est régulier dans sa forme grammaticale.

---

20 — ٢٠

الحمد لله وحده ولا ربّ سواه (1)
إلى محبّنا سعادة السيّد الديركتور (2) شيخ المسيد السّلا عليك
والاب (3) ورحمة الله وبركاته وخيراته وإحسانه وبعد
هاه (4) كتاب عرّفني واش (5) فيه وجدته في صندوف متاع (6)
سافلهي (7) لم نعرف واش (5) فيه نطلب من فضلك
تخبرني علاش (8) يتكلّم ولك الفضل والمزيّة والسّلام ٢٢ في
فبري (9) سنة 1887 (10)

Notes

(1) Mis pour سوى. Voir la note (6) de la lettre 19. —
(2) Directeur. — (3) Voir la note (7) de la lettre 17. —
(4) Correctement : ها هو. — (5) Correctement : وأيّ شيء. —

(6) Voir la note (14) de la lettre 18. — (7) St Galmier.
(8) Correctement فِي أَيِّ شَيْءٍ ou plutôt عَلَى أَيِّ شَيْءٍ. —
(9) Février. — (10) La date du mois en chiffres arabes
et celle de l'année en français. —

---

21 — ٢١

الحمد لله بيـ١٩ جُلبيت سـ١٨٧٩ـنة
إلى المُعَظَّم الأرْفَع سعادة السّيّد اليوطنة (1) شـــاب (2)
البيروا (3) بعدّ امزالة السّلام عليك التّامّ الشّامل العامّ وبَعْدُ
أيّـه (4) السّيّد ورد علينا ثلاثة اوراف من جانب سيادتك
لِنَضع (5) فيهم (6) الخاتم في الموضع المُعَلَّم بِقلم الرّصاص
حسب العادة نعم سَيّدي بإِنّي وضعته في ذلك المحلّ
ووجّهتهم (6) لِسيادتك (7) والسّلام كُتِبَ بإذن ابنك
سي (8) محمّد بن بونعاس (9) فايد وادي (10) بوسلام (9)
امّنه الله .امين (11) هـ (12)

Notes.

(1) Lieutenant. Voir la note (13) de la lettre 17. — (2) Chef du bureau-arabe de Fedj-Mzala, près de Constantine. — (3) Le rédacteur a mis une sorte d'alif après le و comme s'il s'agissait du و du pluriel, ce qui est assez fréquent même chez les lettrés; il a aussi joint ces deux lettres ensemble par une licence calligraphique très répandue*, le ر ou le ز, le د ou le ذ et le و sont suivis des lettres ه, ة, ي final (4) Variante plus usitée: ايّها. — (5) Mais pour لِنَوْضَعْ Voir la note (9) de la lettre 17. — (6) Correctement فيها et وتقضيها en vertu de ce principe: l'adjectif, le pronom et le verbe se mettent au féminin singulier quand ils se rapportent à un pluriel irrégulier de noms de choses ou d'êtres privés de raison. — (7) Correctement إلى سيادتك. — (8) Abréviation de سيدي. — (9) Correctement ابي نعاس et ابي سالم à cause du rapport d'annexion. — (10) En arabe vulgaire ce mot s'écrit invariablement واد; d'où دِيَة prix du sang coulé. — (11) Le point qui précède l'alif représente

* Comme lorsque

un ء, chose fréquente dans les manuscrits ; ce point est ordinairement plus gros que d'habitude et tracé avec une encre rouge, bleue, jaune ou verte. — (12) La lettre ه avec sa fioriture est l'abréviation du verbe انتهى correspondant au mot français fin. —

---

22 — ٢٢

الحمد لله وحده (1)

إلى محبّنا سي المسعود بن الدّرّاجي السّلام عليك وبعد
فإنّ (2) اخاك الّذي اوصيتني (3) نركّبه في شقف النّار (4)
المتوجّه من بجاية (5) إلى عنّابة (6) اعلم انّه لم يركب لكثرة
الغاشي وعدم المطارح ومع ذلك فإن (2) البحر مهوّل اشد
التّهويل ولم يمكث إلّا وقت قليل بالمرسى وإن شاء الله
ياتيك في الشّهر القابل فكن (7) متهنّيا (8) من جانبه والسلام

Notes

(1) La louange à Dieu est entourée d'un dessin fantaisiste.

(2) Composé de فَ or et de إِنَّ certes. — (3) Les points sont mal placés : le ـتـ doit précéder le ـنـ . — (4) Après ce mot il y a une sorte de fioriture pour finir la ligne, l'espace restant ne pouvant suffire à écrire le mot qui suit. (5) Bougie, ville maritime du département de Constantine considérée comme le chef-lieu de la Petite Kabylie. — (6) Bône, la plus jolie ville maritime du même département (Hyppone.). — (7) Composé de فَ or et de كُنْ mis pour كُونْ. Voir la note (6) de la lettre 18. — (8) Correctement : مُتَهَنِّئًا racine هنأ.

---

23 — ٢٣

الحمدُ لله وحدَه (1) سُبْحَانَهُ جَلَّ وَعَزَّ
إلى المُكَرَّم (2) الأجلّ المُبَجَّل المَرْعي بِرعاية الله عزَّ وَ
جَلَّ السَّيِّد بالقاسم (3) بن سديرة (4) السّلام عليك ورحمة
الله وبَرَكاته وتَحِيّاته ورضوانه وإحسانه مادام الفَلَك
وحَرَكاته وبعد سَيِّدي إنَّك اوصيتني سابِقًا على جلدَين

امتاوع(5) اضبوبة(6) هاني(7) وجدتهم(8) لك تخبرني
نبعثهمالك في البوسطة(9) وإلّا مع مَن هو فادِم الى الجزاير(10)
من بني امزاب(11) وجيه كعاية(12) حُرِّرَ في ٢١ سبتمبر(13)
سنة ١٨٩١ (14)

Notes.

(1) Il est aisé de reconnaître cette expression malgré la place de sa première lettre et la forme excentrique de sa dernière. (2) Le ك de ce mot a plutôt l'air d'un ط. — (3) Prénom de l'auteur de ce livre. Correctement : ابي الفاسم à l'annutif, اباالقاسم à l'accusatif et ابوالفاسم au nominatif. C'est un des nombreux surnoms de Mahomet, qu'il a eu à la naissance de son fils فاسم Qasim. — (4) Voir la note (3) lettre 21 et note (13) lettre 17. — (5) Voir note (14) lettre 18. — (6) Correctement : الضبوبة. — (7) Correctement : هاانّي (8) Correctement : هُمَا. — (9) ou bien البوشطة la poste. — (10) الجزائِر Alger (les Iles) pluriel de جَزيرة (île). — (11) Mzab, pays des Mozabites au Sud du département d'Alger,

ville principale: *Ghardaïa*. L'alif initial est de trop. — (12) Voir note (13) lettre 17. — (13) Septembre. — (14) Il faut deviner qu'il y a là les mots خَرِّز et سنة. —

---

24 — ٢٤.

الحمد لله وحده (1) لأجلّ محبّنا (2) مسيو ڢرانصوة شاربانطي (3)
شيخ المسيد السّلام عليكم ورحمة الله وبَرَكاته يَليبه (4) نعْـم
المُحبّ قادم إلى حضرتكم السعيدة دايرة (5) المسمّى محمّد (6)
الطّيّب بيده (1) كارطة (7) مكتوبة بالفلم الڢرانصاوي (8)
المرغوب منك ومن كريم ڢضلك تترجمها (9) لنا (2) بالقلم
العربي ڢي مفلوبها (9) بارك الله لنا (2) ڢيك جازاك (10) عنّا
خيرًا والسلام من مُحبّك السّيّد احمد بن علي (11) خليبة
فايد صانه الله. امين (12)

Notes.

(1) Voir note (1) lettre 17 et note (3) lettre 21. — (2) Le rédacteur semble préconiser l'emploi du *signe* au-dessous

du point. — (3) Monsieur François Charpentier ; le premier de ces noms s'écrit quelquefois مسي. — (4) Verbe assimilé وَلِى aoriste يَلِي. Voir note (9) lettre 17. — (5) Le troisième point représente le ء ; Correctement : دائِرة ou دايرة, car le ء ne devrait être réservé que pour les mots dont la racine renferme un ء. — (6) Les deux dernières lettres paraissent être un م final. — (7) Carte, billet. — (8) Voir note (3) lettre 21. — (9) Il faut avoir une grande habitude de l'écriture barbaresque pour deviner les deux dernières lettres de ce mot. — (10) Racine جزى, le ى final précédé d'un ـَ se change en ا devant un pronom affixe. Voir note (12) lettre 18. — (11) Le signe placé au dessous représente les deux points. Le rédacteur a voulu faire une sorte de parafe avec le ن de من qui suit والسلام. — (12) Voir note (11) lettre 21. —

25 — ٢٥.

الحمدُ لله السّلام عليكم كما يليف (1) بعلي (2) مقامكم
امّا (2) بعدُ بإنّ (3) المسئلة (4) المعهودة بيننا فـــد
سألتُ عنها كثيرًا من الرّجال الكبار العُقلاء فاجابوا (5)
بأنّ المال يُقسَمُ بينهما (6) أنصافًا يرثان (7) بالتّعصيب
فقط واخوه (8) لِأُمّه لا مزية له على الاخر ولا كلام
له في السُّدس لِأنّ (2) جهة (9) الأُمّ (2) لا تُعتبر
عندهم كما جَرى بذلِكَ عُرْفهم (10) والحاصل انّ المال
يُقسَم بينهما (6) أنصافًا كما تقدّم و عليكم (11) السّلام (12)
في ١٧ مارس ١٠ سنة ١٨٩٣

Notes.

(1) Voir note (13) lettre 17. Le mot suivant n'est que la répétition du précédent, faite par inadvertance; il est parconséquent nul, ce qui est indiqué par un خ placé au-dessus, abréviation du verbe خرج sortir, être en dehors.
(2) Voir la note (1) lettre 18. — (3) Composé de فَ or et de إِنَّ certes. — (4) Correctement, المَسْأَلة —

(5) Racine جوب.— (6) Le pronom affixe se rapporte à des cousins germains.— (7) Racine ورث Voir la note (9) lettre 17.— (8) Le frère utérin du *de cujus*. (9) Racine وجب ; Dans les verbes assimilés, le و disparaît non seulement à l'aoriste actif, mais aussi dans quelques noms terminés par un ة, comme صِفة façon, signalement, هِبة donation, etc.— (10) Il s'agit de la coutume des Kabyles, auxquels se rapporte le pronom affixe.— (11) Le م final est à peine ébauché, comme le س final et initial des deux mots au-dessous.— (12.) Le ل de l'article doit être joint à la lettre suivante ; même observation pour le mot qui commence la lettre après la Louange à Dieu.

---

26 — ٢٦

(1)

حضرة (2) المُعظّم (3) المُحترَم السيّد الجنرال (4) حاكم

عمالة الجزاير (5) سعادكر (6) الله ورعاك ومن كُلّ خير
اعطاك امّا بعد ءاتيت (7) طالِبًا من الله ثُمّ مِن
سعادتك أَنْ تُنْعِم عليَّ بِـــ١٠٠ــما (8) قَدْرُه ومُنْتَهَى
عدده مائة (9) جرنك (10) مِن كَوْني جفيرًا ولي اولاد (11)
صِغار ولا طاقة لي على الخِدْمة فَلِهذا (12) طلبت من
سيادتك (13) العلية العدد المذكور (14) من خديمك
فُلان بن فُلان السّاكِن بِكَذا (15) نومروا (16) في ٢٢
نوبمبر (17) ســــــنة (18) ١٨٨٧

Notes

(1) Il est bien rare de ne pas commencer par la Louange à Dieu. — (2) Le point du ض a été omis par inadvertance. — (3) Forme bizarre et assez fréquente du ظ (4) Le Général. — (5) Correctement : الجزائر Alger (les Iles, singulier جزيرة île.) Le ـيـ support du hamza (ء) perd ses deux points. — (6) Correctement : اسعدك. — (7) Correctement : أتيت. — (8) C'est le montant de la somme de 100 francs qui est placé en chiffres arabes au-dessus de

بِمَا ce dont. — (9) Voir ci-dessus note (5). — (10) فرنك ou فرانك ; collectif : فرنكيّة franc (monnaie). (11) Le و ne doit pas être joint au د ; le خ du mot suivant doit être au contraire lié à l'alif ; cette observation n'est pas toujours d'une application rigoureuse, surtout dans cette lettre. — (12) Composé de فَـ or, لِـ pour et هذا cela, c'est-à-dire : c'est pour cela. (13.) Le ك doit être ouvert à sa partie finale ; ici, il a été fait d'un seul coup de plume, d'où cette forme bizarre qui se voit encore dans le mot فرنك déjà examiné ci-dessus. — (14) Sous-entendu : والسلام. — (15) بِكَذَا composé de بِـ à et de كذا, comme cela, tel ; c'est-à-dire : à *tel endroit*. — (16) Numéro. Voir note (3) Lettre 21. — (17) Novembre. Le v n'existant pas en arabe, on le représente ordinairement par un ڢ souscrit de 3 points. — (18) Les chiffres de l'année sont quelquefois placés au-dessous du mot سنة (١٨٨٧) année.

27 ـ ٢٧

الحمد لله وحده   اسعد الله بالعافية ذات الفاضل
المحترم ابننا(1) السيد عيسى بن اسماعيل السلام عليك
ورحمة الله وبركاته امّا بعد بلغنا سوالك (2) بواسطة
جوابك الموجّه الى اخيك سي علاوة (3) وعلى مـن
اوصيت بحفظه والوقوف معه فلا نقصّروا (4) في جانب
الاحباب بقدر طاقتنا (1) وكافّة (5) اولادنا يسلّمون
عليك وذمت بخير وعافية والسلام من المكتوب عـن
إذنه امّنه الله . امين حُرّر في ماي (6) سنة ١٨٧٣ (7)

Notes.

(1) Voir note (2) lettre 24. — (2) Correctement : سُؤالك, racine سأل. — (3) Voir note (13) lettre 17, et note (3) lettre 21. — (4) Dans l'arabe littéraire, la 1ère personne de l'aoriste ne prend jamais la finale وا. Le ص aurait dû être joint au ر. — (5) Le point du ڢ a été omis par inadvertance. — (6) Mai. — (7) Le mot سنة ١٨٧٣ aurait dû être placé à la fin, après حُرّر في ماي

28 - ٢٨

الحمد لله وحده وبه نستعين (1)

جناب (2) العالم العلامة (3) القدوة الفهامة شيخي (4)
وأستاذي وعمدتي وملاذي (5) وافر السيادة (6) كامل
السعادة الشيخ السيد (6) عبد الباقي عليكم منا اتم
السلام بداية (7) واختتام وعلى جميع من ضمته
حضرتكم السعيدة (8) اما بعد (9) سيدي جاني (10) وجهت
لسيادتك نصيب (11) صيد أرجوا (12) من الله ثم منك
قبوله وجيبه (13) كفاية وبه (14) خديمك وتلميذك (15)
احمد بن قرنة (16) العادل الان (17) بمحكمة المدية (18)
ودمت (19) ودامت ايامك بالفرح والسرور والسلام
٢٢ في مارس سنة ١٣١٠

Notes.

(1) Racine عون. — (2) Façon fantaisiste de tracer le ب et de former ainsi une sorte d'arabesque. —
(3) Le second point du ة a l'air d'un accent grave par suite d'un coup de plume trop rapide ; on peut remarquer,

dans cette lettre comme dans beaucoup d'autres, que les deux points du ة sont représentés par un petit signe semblable à un ˇ ou à un ° .— (4) Les deux points du premier ت sont représentés par un petit trait semblable à un ´ ou à un °, parce que le rédacteur veut aller trop vite ; (ce fait se remarque à diverses reprises dans le cours de la lettre) il omet même à dessein et pour la même raison les deux points du ي final qu'il fait retourner en arrière. — (5) Racine لوى. — (6) Le س a l'air d'un ـه suivi d'un jambage sans point et d'un ت. — (7) Racine نجأ ou نجى. — (8) Voir note (13), lettre 17 et note (3) lettre 21. — (9) Le ب doit être joint à la lettre suivante. — (10) Composé de ف or, إنّ certes, et du pronom affixe de la 1ère personne, c'est-à-dire : or certes moi. — (11) Le petit signe qui vient après n'est là que pour finir la ligne. Voir note (4), lettre 22. — (12) Il ne faut pas d'*alif final*. Voir note (3) lettre 21. (13) Le point du ب manque par inadvertance. — (14)

et avec lui, c'est-à-dire de la part de.— (15) Voir note (2) lettre 17.— (16) Voir note (13) lettre 17.— (17) Voir ci-dessus, note (11.)— (18) Médéah.— (19) Racine ٥ ٩ ٥. Puissiez-vous continuer à vivre, et puissent vos jours......!

---

29 — ٢٩.

الحمد لله وحده حضرة الفاضل الاجلّ مُحبّنا
العزيز السيد انفليز (١) مُدير (٢) المدرسة الفرانساوية (3)
والعربية (4) بِنُفرت (5) السّلام عليكم التّام الشّامِل (6)
العامّ والرّحمة والبَركة والإنعام تَليه (7) فد بلغني (8)
حَفّة التّمر في غاية المُراد (9) وهي من احسن (10)
التّمر كثّر الله خيركم وجزاكم (11) عنّا احسن الجزاء (12)
ودُمتم (13) في (14) خير وإنعام وعليكم السّلام التّامّ
من مُحبّكم على الدّوام محمّد بن سيدي سعيد (15)
الخوجة بِبليروا (16) عرب الجزاير (17) بنا ريخ (18)
٢١ ي (14) فورار (19) سنة ١٨٨٧

Notes.

(1) Mr Laglezze. — (2) Participe actif de la IVe forme racine دور, le و devenu ي par permutation. — (3) Française (avec un س au lieu d'un ص). — (4) Les trois points de deux lettres différentes sont souvent réunis en triangle. — (5) à Tougourt. Voir note 4, lettre 18. — (6) Les trois points du ش et du ث sont parfois représentés par une sorte de virgule renversée. — (7) Voir note (4) lettre 24 et note (9) lettre 17. — (8) Le point a été omis par inadvertance. — (9) Participe passif de la IVe forme, racine دور; le و devenu ا par permutation. — (10) L'*alif* de ce mot se confond avec l'appendice du ي. — (11) Racine جزى Voir note (10) lettre 24. — (12) Racine جزى; و ou ي final, précédé d'un ا prolongatif, se change en ء. — (13) Racine دوم. Voir note (20) lettre 28. — (14) Il faut deviner qu'il y a là ي. — (15) Il manque une pointe au س. — (16) Bureau arabe. Voir note (3) lettre 21. —

(17) Alger. Voir note 5, lettre 26. — (18) Il faut deviner qu'il y a là بتاريخ à la date. Voir note 7, lettre 19. — (19) Février. —

---

30 — ٣٠

الحمد لله وحده ولا يدوم إلّا مُلكه

إلى حضرة اخينا السيّد فاتح (1) السّلام عليكم ورحمة الله تعالى وبركاته امّا بعدُ هنّيتك (2) بالوَلد الذي (3) أشرفت بوجوده ليلة ميلاده (4) فالله يُبقيك حتّى ترى (5) اولاد اولاده بجاه النّبي وءاله (6) فندعوا (7) الله ان يرزقنا بوَلد مِثلكم (8) إن شاء الله ونُبلّغ سلامنا جميع اهلكم وجُملة احبابنا والسّلام كُتب بالبليدة (9) في غشت (10) سنة ١٨٨٨

من الفقير لربّه محمّد بن حمود

Notes.

(1) Mr Fatah, Directeur de l'Ecole arabe-française

à Alger. — (2) Correctement: هُنِّئْتَ. Voir note 5, lettre 26. — (3) Voir note (3) lettre 21. — (4) Mis pour مِوْلاد Racine ولد ; le و djezmé et précédé d'un ـِ se change en ي dans l'intérieur d'un mot. — (5) Régulièrement : ترأى ; on élide souvent l'*alif* (support du hamza), de sorte qu'à l'impératif le verbe رأى se réduit à une seule lettre: رَ vois, en vertu de ce principe : la *lettre faible* disparaît à la fin d'un mot, lorsqu'elle doit être *djezmée*, comme c'est le cas au conditionnel et à l'impératif ; c'est sur ce principe que repose la conjugaison des verbes défectueux. — (6) Voir note (7) lettre 17. — (7) Voir note (5) lettre 28. — (8) Voir note (6) lettre 29. — (9) Blida, jolie petite ville près d'Alger. (10) Août.

---

31 — ٣١

الحمد لله وحده سُبْحانَهُ جَلَّ وَعَلا

الى السيد الدّيركتور شيخ المَدْرسة المُعَدّة لِتَعْلِيم
الاوْلاد الذُّكور بِتُقرت وكافّة من معه خُصوصًا سي
عبد الرّحمان السّلام عليكم مع رحمة الله والبَرَكة وبعد
ها انّي ارسلت لكم الكُتُب الذي(1) اعددتهم(2) لِتعَلّمي
وانضروهم(3) واعلموني مع الحامل حتّى نعرف الّذي(4)
يلبيف بِي مُلازمة اطّلاعه(5) ليكون لي عونًا فِي
التّعليم وإن كان في عِلمكم كِتاب ءاخر(6) وهو لَيْس
عندي(7) يوصّل بِي التّعَلّم المطلوب من بضلكم(8)
تعلموني عنه حتّى نرسل عنه إلى قسنطينا(9)
ياتوني(10) بِهِ وها انّي رسلت لكم بطاقة مكتوبة
بالفرانصوية كان ارسلها الوالي العامّ سابقًا بَنقلت
نُسخة منها كما تَرَوْها(11) والسلام من مُحمّد
بن العرابي(12) ءامّنه(13) الله ءامين(13)

Notes.

(1) Voir note 3, lettre 21; correctement : الّذِينَ ou plutôt الّتي. Voir note 6, lettre 21. — (2) Voir note 6,

lettre 21 :— (3) Correctement : بانظروها L'alif qui suit le و du pluriel se supprime devant un pronom affixe.— (4) Voir note 3, lettre 21.— (5) Nom d'action de la VIIIe forme ; contraction du ت caractéristique de cette forme avec le ط du radical.— (6) Correctement : آخر Voir note 7, lettre 17.— (7) Voir note 3, lettre 21.— (8) Il faut أَنْ que après ce mot.— (9) Correctement : قسنطينة Constantine, chef-lieu du Département de ce nom. (de Constantin).— (10) Correctement : ليأتوني racine : أتي Le ي final est supprimé à cause de son incompatibilité avec le و ; c'est sur ce principe que repose principalement la conjugaison des verbes défectueux.— (11) Correctement : تَرَوْنَها — (12) Correctement : العربي ou الأعرابي — (13) Correctement : أمّنه et أَمين ou آمين —

---

32 — ٣٢

الحمد لله وحده   وصلّى (1) الله على سيّدنا (1) ومولانا (1) محمد

سعادة المعظّم المحترم السّيّد ابو(2) الفاسم بن سديرة مُدَرِّس اللّغة العربية (2) بالمَدْرَسة العالية(3) للعُلوم الأدبية (3) بالجزاير السّلام عليك ورحمة الله وبَرَكاته وبعدُ نِعْمَ السّيّد إنّني جوّزت الإمتحان في سنة ١٨٨٦ بواسطتك جزاك الله عنّا خيرًا واليوم سيّدي اردتُ(4) أن نجوّز فاضي(5) إن شاء الله نطلب من سيادتك لِتَكُنْ(6) في عوني الله يكون في عونك ولم يَكُنْ(7) لي مَلْجاء(8) لِأحد سِوَى الله وانتْ(9) ربيه كِفاية من خديمك مُحمّد بن عيسى بن ضَبْ(9)ب الله من شُرْبة الهامل دايرة ابي سَعادة(10) حُرِّرَ في جنفي(11) سنة ١٨٩٠ مسيحيّة

Notes

(1) Le rédacteur a tracé la conjonction و et le pronom affixe نا au-dessous et au-dessus, sans doute pour orner son écriture ou gagner de la place. مولانا composé de مولى et de نا Voir note (10) lettre 17. — (2) Correctement : أبي الفاسم

Voir note 3 lettre 23. — (3) Les points du *ba* et du *ya* sont tracés en forme de triangle, comme pour le *fa* et le *ya*, le *noun* et le *ta*, etc... — (4) Mis pour أرادْتْ Voir note 6 lettre 18 ; racine رود. — (5) Il arrive souvent dans les lettres d'employer la 1ère personne du pluriel au lieu de celle du singulier. Correctement : أجوز قاضيًا (Je désire) passer les examens de cadi. — (6) Correctement : لِتَكُونَ que vous soyez. (au subjonctif, mais non au conditionnel.) — (7) Mis pour يكونْ Voir note 6 lettre 18. — (8) Correctement : ماجاءَ. — (9) Voir ci-dessus, note 3. — (10) Boussada ville-oasis du département d'Alger. Voir note 3 lettre 23 sur le mot ابو. — (11) Janvier. —

---

33 — ٣٣

الحمدُ لله　في ١٥ ماي (1) سنة ١٨٧٩

المُعَظَّم الأَرْفَع (2) سعادة السيّد اليوطنة (3) المُتَوَلّي

أُمور العرب دام عزّه أمين السّلام التّام عليك والرّحمة

وبعد سيّدي وانّك (4) ذكرت لنا في جوابك الربيع المؤرّخ بيوم ١٤ ماي المعلّم بهـ ٨٠٧ ٠ (5) بأن نمكّن (6) الورقة الواردة علينا بيدي ربّها و نرسل لك توصيلا اعلم سيّدي بانّ تلك الورقة وردت علينا و مكّنتها بيدي ربّها وهذا الجواب توصيلا (7) منّا لسيادتك على ذلك والسلام ✿

Notes.

(1) Mai. — (2) Curieuse façon de tracer ces trois lettres الا. — (3) Lieutenant. — (4) Le و est explétif. — (5) Sous-entendu : العلامة. Le point (ou zéro) à gauche du nombre ٨٠٧ (807) est de trop. — (6) Correctement : أمكّن Voir note 5 lettre 32. — (7) Correctement : توصيل, attribut de جواب, au nominatif ; ou bien توصيلاً يكون, à l'accusatif comme attribut d'un verbe d'existence. —

34 — ٣٤

الحمد لله ٢٠ في نونبر (1) سنة ١٨٧٩

المعظّم الأرفع سعادة السيّد القبطان (2) نشاب

بيروا (3) عرب السلام والرحمة والبركة عليك وبعد سيّدي

بلغني الرّفيع جوابك (4) وامرتني لنرسل لك عمّار

بن البشير من بني جغال (5) اعلم سيّدي تراني لمّا

بلغني جوابك رسلت اليه الدّايرة بلمّا بلغ إلى اقاربه

اخبروه بأنّ ذلك الرّجل كان ارتحل من تلقاء نفسه

إلى العلمة (5) حكم سطارنوا (6) خمّاس وليس لنا

عِلْم به تراني عرّفتك به ليكن (7) في علمك والسّلام

Notes.

(1) Novembre. — (2) Capitaine. — (3) Chef du bureau arabe. — (4) Plus correctement : جوابك الرّفيع l'adjectif devant toujours se placer après le nom qu'il qualifie et prendre l'article si ce dernier est pris dans un sens déterminé. — (5) Nom de tribu. — (6) Saint-Arnaud, près de Sétif. — (7) Correctement : لِيَكُونَ qu'il soit (au subjonctif, mais non au conditionnel.)

35 - ٣٥

الحمد لله وحده ١٢ في اجوان (1) سنة ١٨٨٨

أسعد الله اموال المعظم المحترم والي (2) الخيرات والنعم ذو (3) العلوم السنية والفنون المرضية (4) السيد بلقاسم ابن (5) اسد يزة (6) اسستور كوردبيل (7) بالجزاير السلام عليك وعلى كل من شملته حضرتك الرفيعة من الاهل والاولاد إن كنتم بخير بالحمد لله وبعد بإني لما وصلت الى الجزاير لقضاء بعض المآرب رغبت ان ازورك ولم اعرف محلك الذي تكون فيه فكتبت اليك هذا الجواب عسى أن تخبرني بالمحل الذي تحصل ملافاتي (8) بك وأي محل أو ساعة يكون ذلك وان تاذن لي في الدخول اليك زايرا والسلام من محمد الزروق اكنوف اسستور (9) محكمة الصلح بالقرقور (10) ونايب قاضي نطير (11) القرقور

Notes

(1) Juin. — (2) Correctement : وَلِيّ sans alif et

au cas annectif. — (3) Correctement : ذي au cas annectif, se décline comme أَبو père, أَخو frère, فو bouche. — (4) Racine رضو, qui devient رَضِيَ à la 3e personne masculin singulier du prétérit actif; le و se contracte avec le ي dans les participes passifs des verbes défectueux. — (5) Le mot إِبْن perd son alif entre deux noms propres / Racine : بنو ou بني. — (6) Sans alif. — (7) Assesseur à la Cour d'Appel. — (8) Racine لفي. — (9) Assesseur. — (10) Guergour, région importante à l'est de la Kabylie de Bougie, entre Kerrata et Sétif. — (11) Cadi-notaire. —

---

36 [1] — ٣٦

الحمد لله وحده إِلَى مُحبّنا في الله وصديقنا من اجله السيد فويدر بن الهادي السّلام عليك وبعد اعلم ان بطاقتك بلغتني صُحبة سي السماتي وفهمنا كُلّ ما ذكرته لنا فتراني بلّغت سلامك إِلَى جميع

الاهل والاخوان ففرحوا بذلك وانّهم بخير وعلى خير
ولا يخصّهم شيئ من جهة النفقة (2) وكلّ ما (3)
يحتاجونه ننفق (4) عليهم به ونهنّيك فيه وامّا
ابنك الكبير الّذي يقرا في المدرسة فأني نراه (5) مرّتين (6)
في الجمعة (7) ونخرّجه انا بنفسي في يوم الاحد ولكن
هانيًا منه وافض (8) حوايجك ولا يدخل ببالك شيئ
من جانب الاهل غير انّهم متوحّشون فيك وطالت
عليهم (8) غيبتك والسّلام بتاريخ ١٥ مارس سنة ١٨٩٢

Notes.

(1) Voir lettre 28 et notes : même genre d'écriture et mêmes observations... — (2) La *virgule* au-dessous du noun ne compte pas. — (3) Le mot suivant ne compte pas ; il est correctement répété immédiatement après. — (4) Le ف a plutôt l'air d'un ن final sans points. — (5) Le point du noun a été oublié ; quant à celui qui est sur *l'alif*, il appartient au *fa* du mot placé au-dessus dans la ligne précédente. — (6) Les deux points du ta sont représentés

par le chiffre ٢ qui indique en même temps que le nom est au duel : le rédacteur de cette lettre a cru faire ainsi un trait d'esprit. — (7) Le signe suivant est uniquement employé pour finir la ligne. — (8) Mis pour افضي qui est incorrect. Voir lettre 30 note 5. — (9) Mot oublié dans l'original ; le mot اهل est au pluriel ; il est féminin quand il désigne la femme, épouse ; il s'emploie adjectivement avec le sens de digne de, apte à. —

---

37 — ٣٧

الحمد لله وحده ولا يدوم إلّا مُلكه

إلى سعادة السيد البركورور جنيرال (1) بعد السّلام التّامّ والإكرام والإنعام عليكم ورحمة الله تعالى (2) وبركاته وبعد فإنّ الحسين بن رابح بن الحسين من سكّان الشّباشب من كمون الفندف (3) له على احمد بن (4) اخلال (5) دَيْن ثبت عليه وبيده (6)

رسم الحكم بامرناه المرّة بعد المرّة يدبع ما عليه
بلم يمتثل والان المطلوب من إحسانك تامر من
يكلّبه بدبع ما عليه وهذا ما منّا به اعلمناك و
النظر اليك وعليكم (7) البعـ سلام من (8) كاتبه عبد
ربّه بن (9) يوسب بن احمد وبّقه الله بمنّه ٢٩ نوانبر (10)
سنة ١٢٦٣

Notes.

(1) Procureur Général. — (2) Façon bizarre et fréquente d'écrire ce mot qui est un verbe défectueux à la VIe forme. — (3) Commune du Fondouk, entre Alger et l'Arba; le barrage de l'Hamise est tout près de là. — (4) Racine بنى. — Correctement خلال sans l'alif initial. — (6) Le mot يدّ a pour racine يدى. — (7) Façon bizarre de tracer le Kaf dont la barre supérieure et oblique n'est pas à sa place. — (9) Le mot بن s'écrit toujours avec un ا quand il n'est pas entre deux noms propres, comme lorsqu'il commence la ligne. — (10) Novembre. —

38 ـ ٣٨

الحمد لله ٠٣ ٢ (1) اجوان (2) سنة ١٨٧٩

اسعد الله احوال الفارس المحترم الاكمل سعادة السيّد
البوطنة (3) المتولّي امور العرب دام عزّه واحترامه
امين السّلام التّامّ الشامل العامّ وبعد ايّه السيّد
بلغنا جوابك الاروع المؤرّخ بـ٠٢ سوم (1) من شهر التاريخ (4)
وذكرت فيه انّ القايد اخانا سي محمد بن بونعاس يرسل
اليك زربية سي الشريف بن القبسي الّتي عنده اعلم
ايّه السيد بانّ القايد غايب بقسنطينة وانا لا نعلم
بذلك حيث انّني مقيم (5) بوطن اولاد كباب وقدمت
إلى وطن وادي بوسلام ومكثت فيه ايّامًا قليلة وحين
يرجع القايد من غيبته فيقضي الامر الّذي اذنته به
إن كان في علمه شيء منه وهذا الواقع عرّفت به
سيادتك ونظرك اوسع (6) والسلام

Notes.

(1) Le point à gauche du ٣ et du ٢ représente le zéro des dizaines, qui ne s'écrit pas en français. —

(2) Juin, sans l'*alif* initial. — (3) Lieutenant. — (4) Voir lettre 29, note 18. — (5) Racine فوم. — (6) L'*alif* est joint au *ouaou* par une sorte de licence calligraphique motivée par la rapidité de l'écriture.

---

39 - ٣٩

الحمد لله (1) وحده المعظّم الأرفع السيّد الكمصار (2)
حاكم ذراع الميزان (3) السّلام عليك التّامّ كما يليف
بالمفام (4) وبعد اخبرك سيّدي انّ رجلًا اسمه الكلبي (5)
فتل زوجته البارح (6) ليلًا وهرب من حينه ولمّا
اخبرني بذلك الفارد شنابيط (7) ركبت من ساعتي و
وتوجّهت إلى محلّ الجريمة فوفعت على المراة وهي
تعالج سَكَرات الموت فلم تجاوبني إلى أنْ طلعت روحها
فارسلت بعض الناس في اثر الجاني فرجعوا ولم يفِفوا (8)
له على خبروامّا المراة تراها بافية على حالها من غير دفن
إلى أنْ ياتيها السيّد الطبيب وانّي ارسلت ربولًا (9)
مثل هذا الى السيد الجوج دبي (10) كما هو الواجب

(13) ودُمْتهم (11) بخير والسلام من ارزقي بن إذ ير (12) برزيدان

إغيبل إمولى (14)

Notes

(1) Il manque un lam à ce mot. — (2) Commissaire ou plutôt administrateur de commune mixte. — (3) Mis pour يوْزان en vertu de ce principe : le و djezmé et précédé d'un Kasra, au milieu d'un mot, se change en un ي de prolongation : Draa-el-Mizan centre Kabyle important, situé aux contreforts Sud-ouest du Djurdjura. — (4) Racine فوم. — (5) Akli, nom-propre d'homme ; Lenoir, en Kabyle. — (6) Régulièrement : البارحة. — (7) Garde-champêtre. — (8) Racine : وفيا. — (9) Rapport. — (10) Juge-de-paix. — (11) Puissiez-vous durer (racine دوم) — (12) Arezki ben Idir nom propre d'homme ; Félix, fils de Jean, en Kabyle. — (13) Président de douar, en Kabylie. — (14) Nom d'un village Kabyle, situé entre Draa-el-Mizan et Fort-National. La crête des expositions ombragées, en Kabyle. —

40 - ٤٠

الحمد لله وحده ولا يدوم إلّا عزّه

المعظّم الأرفع السيد الجوج دبي (1) بعين النّساء (2) السّلام
عليك وعلى كافّة حضرتك الرّفيعة امّا بعد فقد بلغني
جواب من السيد الشّنال (3) الحاكم بقسم القرقور
تاريخه ١٦ شهر التاريخ نوفمبر (4) مضمنه بانّ
نامر سي حمّودة بن الشيخ وابنه الطيب والقاسم بن
فاس (5) ومحمّد السعيد بن رزقي كلّهم من جرفة
فمون (6) عرش الاعراش (7) ليحضروا عندك في اليوم
الرّابع والعشرين من الشهر المذكور فلمّا احضرتهم لديّ
وامرتهم بالقدوم اليكم فامتنع محمّد السعيد بن رزقي
من القدوم اليكم ولم ينصت الينا اصلًا وغلّظ راسه
هااني اخبرتك بهم والنّظر (8) لكم والسلام من محمد السعيد
ابن (9) خليفة القايم مقام (10) ادجوان (11) الاعراش (7)
صانه الله ٢٩ في جليت (12) سنة ١٨٨٤

Notes.

(1) Juge de paix. — (2) Aïn-en-nsa, fontaine des

femmes, autrefois siège de la Justice de paix du Guergour.
(3) Chenal. — (4) Le point du noun a été omis par inadvertance. — (5) Kassi ou Kassa nom propre d'homme, en Kabyle. — (6) Aguemmoun, monticule, en Kabyle.
(7) Nom d'un douar Kabyle. — (8) Correctement : النّظر
(9) Sans alif. — (10) D'où l'expression caïmacan. —
(11) Adjoint indigène. — (12) Juillet.

- 41 — ٤١

الحمد لله وحده ٢ جوليت (1) سنة ١٨٧٩
سعادة المُتجّل السّيّد اليوطنة نثاف بيروا عرب (2)
السّلام عليك وبعد فالّذي نخبرك فانّ الحامل اليك
السّعيد بن لبّادة من عزلة الزرامنة (3) وصُحْبته
الولد المُسَمّى عمّار بن ازعيوة (4) من فريفه يزعم
الاوّل بدعواه (5) انّ ابنه عثمان سارح بغنمه
واختلطت الغنم مع غنم الولد المُسَمّى عمّار
ولمّا ابترفوا الرُّعات (6) ذهب له كبش مع غنم

عمّار بن ازعيوة حصلت له التهمة فيه بسبب
اختيلاط غنمه معه ولمّا انا (7) ربّ الكبش يسئله (8)
عليه انكره عمّار وابيه (9) في سرقة الكبش ولـم
تكنْ (10) تبيّنة للمدّعي (11) على ذلك هاني عرّفتك
بالوافع ورسلت اليك الرّاعي المتهوم وربّ الكبش
لتنظر فضيتهما والنّظر اليك والسلام

Notes.

(1) Juillet. — (2) Lieutenant chef du bureau arabe. — (3) Zeramena. — (4) Sans alif. — (5) Mis pour بدعوى; le ya final, précédé d'un *fatha* et suivi d'un pronom affixe, se change en *alif*. — (6) Correctement: اعترفت الرّعاة ou اعترف الرّعاة, en vertu de ce principe: quand le verbe précède le sujet au pluriel irrégulier, il reste invariable ou se met au féminin singulier. — (7) Correctement: اتى. — (8) Mis pour يسأله. — (9) Correctement: ابوه. — (10) Mis pour تكونْ. — (11) Participe actif de la VIII° forme, le *ta* ayant été contracté avec le *dal*.

42 - ٤٢

الحمد لله من سعادة السيد عبد المالك بن علي
السعيدي نايب وجدة (1) ونواحيها إلى المحترم
الاروع السيد الكماندة (2) حاكم دايرة مغنية (3) عليك
السلام التام الشامل العام كما يليق بذلك المقام
اما بعد بان حامله المسمى احمد بن حسين
كتب الينا عامله بانه سرقت له نافة منذ عشرين
يوما وكان وقف عليها منذ خمسة عشر يوما بمغنية
بيد رجل يقال (4) له القندوز (5) من إيالتكم السوا
حلية (6) بوقف معه لدى قاضي مغنية وكلفه
باثبات الناقة له وعليه ايها المحب انه أقام عندنا
البينة انها اله وملكه حسبما ستقف (7) عليه
بيده ونحبك بارك الله فيك ان تتفاصلها لدى
الشرع هناك وما حكم بينهما عليه العمل وبينة
الحامل بيده معرفا بها بعدول وجدة والسلام

Notes.

(1) Ouchda ville marocaine sur la frontière algérienne.-

(2) Commandant. — (3) Maghnia ou Lalla-Maghnia ville française près d'Ouchda. — (4) Passif de يَفْعُولُ (5) Aguendouz veau, en Kabyle. — (6) Nom de tribu; pluriel de ساحليّ du Sahel. — (7) Mis pour سَتوفيا; le سَـ est une particule affirmative de l'aoriste, synonyme de سَوْفَ certes. —

---

43 - ٤٣.

الحمد لله وحده براحة شيخنا وأُستاذنا
السيّد العلاّمة ابي القاسم عليك اتمّ السلام وأزكى
التحيّة والإكرام تعمّك وتعمّ جميع اولادك يمسار(1)
لا يُحصى ولا يُعدّ امّا بعد نعم السيّد انّني رأيتك
في الجرنال (2) المؤرّخ في 9 اجوان (3) سنة ١٨٨٠
ازدادت (4) لك درجة في تعليم العلوم زيادة على
ما انت عليه وبرحت بذلك برحا شديدًا ادام
الله لك الهنى والبقى (5) بجاه سيّد الأوّلين والاخرين (6)
والحمد لله رب العالمين كُتِبَ في ٢ جوليت (7) سنة ١٨٨٠

من ميلاد (8) المسيح ۞

Notes.

(1) Contraction de من ما. — (2) Journal. — (3) Juin. — (4) VIIIe forme de زاد aoriste يزيد, le *ta* changé en *dal* à cause du voisinage du *zin*. — (5) Correctement : الهناء والبقاء. — (6) Il s'agit de Mahomet ﷺ. — (7) Juillet. — (8) Mis pour مولاد comme ميزان pour موزان. —

---

44 - ٤٤

الحمد لله وحده ٢٢ ماي (1) سنة ١٨٧٩

الى المعظم الارفع سعادة السيد اليوطنة نناب

بيرو (2) السلام عليك والرحمة والبركة وبعد وان (3)

سي علي حمادة من فريف اولاد سي داود يزعم ان له

مرجة يقال لها مرجة سيدي داود قدو مزرعته

تلقاها (4) عن اوائله من زمن طويل يتصرفوا فيها

كما يوجره حسب تصرّف الاعراش الى الآن
ادّعى (5) عليه محمّد بن بي عمّار من بريفة واراد (6)
ان ينزعها من يده ثمّ احضرت محمّد بن سي عمّار
المذكور وسألته عن سبب المرجة المذكورة فزعم
ايضًا انّ المرجة له وهو الّذي يتصرّف فيها وها
انّي عرّفت سيادتك بذلك ووجّهتها اليك ونظرك
اوسع والسّلام

Notes.

(1) Mai. — (2) Lieutenant chef du bureau-arabe. —
(3) Le و est explétif. — (4) Mis pour ها تلقّى. — (5)
VIIIe forme, le ta ayant été contracté avec le dal. —
(6) Racine رود. —

---

45 - ٤٥

الحمد لله وحده دام عزّه
سعادة المعظّم سيّدنا جمير (1) بالعمالة

الجزاير (2) الاعز الركتور (1) السلام عليك ورحمة
الله تعالى وبركاته وبعد كنت كتبت لك جوابا قبل هذا
وقد نسيت امرا لم نذكره لكم وهو إن قبلتم منّي
بلاصة (3) القيادة بالعرش الذي انا ساكن به فذلك
احسن لي ولِدِ ولتكم السعيدة فنبني إيكولا (4) في
مُلك الله ومُلكي ونحبسه على اولادي ويكون
ذلك الايكول (4) لكم ولِا ولادي ولا يليق هذا الاكول
إلا بتلك البلاد كونها بلاد الماء والفواكه وأناس
ذلك العرش كُلّهم راغبين (5) في تعليم اولادهم
قراءة دولتكم السعيدة غيرانهم لم يجدوا (6) من
يعيبهم (7) على ذلك والحاصل سيّدي اخبرني عن
عجل عمّا (8) يكون عليه العمل كونه طال صبري
وامتدّ ضرّي لأن لي مدّة وانا ارتجيا (9) في ردّ
الجواب والله اعلم بالصّواب اهـ (10)

Notes

(1) Mr le Recteur Jeanmaire. — (2) Correctement :
بعمالة الجزاير (ou) بالعمالة الجزايرية — (3) Place, emploi. —

(4) École (avec deux orthographes différentes.). — (5) Correctement: راغبون au nominatif. — (6) Mis pour لم يُوجِدوا. — (7) IVe forme, racine عون. — (8) Pour عَنْ ما. — (9) Racine رجو. — (10) abréviation de انْتَهى

---

46 — ٤٦

الحمد لله وحده ولا يدوم بسواه

الى سعادة المُعَظّم المُحتَرَم السّيد الوكيل العامّ
عليك السّلام التّامّ وكثرة الإنْعام والامر الذي نعلمك به
خير إنْ شاء الله هو انّه ثبت لدينا بالبيّنة وانّ (1)
الولية فاطمة بنت بو جمعة (2) تُوُفِّيَتْ عن بنتها (3)
عزيزة والزّهرة ابْنَتَيْ احمد الغول بِهِ غُرِقَ بلحص
بير الخادم (4) وعصبتها شقيقتها زهيرة بحضانة
البنتين بالشرع العزيز لخالتها ولا يمنعها من ذاك مانع
ومن اراد انفكاكها منها من غير موجب شرعي فلا
يُلْتَفَت اليه فالمُراد منك أنْ تنظر في قضيتها وتمنع
من اراد انفكاك الحضانة منها وتخلّصها من يده والله

تعالى يجازيك خيرا لأنّ من نفذ حكم الشرع العزيز جزاه الله بأحسن
الجزاء وعليك السلام التام في الابتداء والاختتام من العالم العلّامة
قاضي المالكية بالجزاير المحمية وفقه الله امين ❀

Notes

(1) هم est explétif. — (2) Régulièrement : ابي جمعة. — (3) Correctement : بنتيها au duel. — (4) Birkadem, le puits de la négresse (petite commune aux environs d'Alger).

---

47 - ٤٧

الحمد لله في ٢٣ ماي (1) سنة ١٨٧٩

المعظم الارفع سعادة السيد اليوطنة شاف بيروا عرب (2) السلام والرحمة
والبركة عليك وبعد نعم السيد بلغني جوابك الربيع المؤرخ بيوم ٢٢ من شهر
التاريخ وامرتني لنعرّفك في قضية شكاية ابن العيد جنّان بن (3) مفورة في
شان الماء اعلم سيّدي أنّ هذا الجنان كان مغروس (4) على ماء وحنفية وفي
هاته السنة لمّا قلّ ذاك الماء اراد (5) ياخذ الماء من عند عزلة اولاد سي
ابرج (6) الذي هو ليس من عادته يسقي به فمنعوه أناس العزلة قايلين له
انّ جنانك (7) مغروس على غير ماؤنا (7) وحيث قلّ لم نعطوك (8) من ماؤنا (7)
ابدا فهاته صورته عرّفتك سيّدي به والنظر لك والسلام ❀

Notes.

(1) Mai. — (2) Lieutenant chef du bureau-arabe. — (3) Correctement ابن. — (4) Correctement مَخروشا à l'accusatif. — (5) Correctement اراد أنْ. — (6) Sans alif, d'où Sidi-Ferruch, mémorable par le débarquement de l'armée expéditionnaire qui a pris Alger en Juin 1830. — (7) Correctement : مائينا ou simplement ماءنا. — (8) Correctement لا نعطوك, racine عطي, le ya ayant disparu devant le ouaou du pluriel.

---

48 — ٤٨

الحمد لله وحده الى سعادة المعظم الارفع السيد البربيبي (1) حاكم عمالة الجزاير السلام عليك ورحمة الله تعمك نعم سيّدي بانا بي العربي بن حمزة من دوار اولاد اسمير (2) ثمّ من دايرة بيتربرج أُمّ نايل اشتكي الى مقامك الكريم بما أنا (3) به متبوع أمام المجرّد (4)

ڢي هذه السّنة ٧٩ وذلك فد زيد عليّ زويجة حرشا
ڢي العشور وانا اكسب سيوَى (5) حرش ازويجة (6)
ڢَقَط حتّى انّني صِرْت متبوعًا بزويجتين والان
سيّدي استبسر على شكايتي تجدّني (7) إنْ شاء الله
على الحقّ والصواب من غير شكّ ولا وهم وبعد اطّلاعك (8)
على ذلك تجِد كلامي على الطريق المُسْتَقيم (9) والله
يدوّم لنا عدلك وبقايك (10) وهذا (11) ما منّا اليك والسلام
من كاتب الحروف المذكور اعلاه (12) وذالك (13) بتاريخ ٨
اكتوبر (14) سنة ١٨٧٩ من ميلاد المسيح ✿

Notes.

(1) Préfet. — (2) Sans alif ; nom de tribu, dans les Issers, canton de Bordj-Menaïel, sur la ligne d'Alger à Tizi-Ouzou. — (3) On dirait : جاءنا il nous est venu, ce qui ne donnerait aucun sens. — (4) On dirait : المجدّد le renouvelé, ce qui ne donnerait aucun sens. — (5) Correctement : سِوَى. — (6) Correctement زويجة sans alif. — (7) Racine وجد ; le verbe est à l'aoriste

conditionnel comme réponse à l'impératif qui précède. — (8) Mis pour اطّلاع nom d'action de la VIIIe forme ; contraction du ت caractéristique de cette forme avec le ط du radical. — (9) Participe actif de la Xe forme, mis pour : المُسْتَقْوِم. — (10) Correctement عادة. — (11) Le rédacteur s'est cru obligé de rectifier la forme imparfaite de la première lettre de ce mot, en traçant au-dessus une forme plus correcte. — (12) Mis pour اعلى, racine علو. — (13) Plus couramment : كذ sans alif. — (14) Octobre. — (14) Mis pour ميلاد, مِوْلاد, comme مِيزان pour مِوْزان —

---

49 - ٤٩.

C'est la lettre 41 reproduite par inadvertance ; mais elle ne fait guère double emploi, étant d'une écriture différente. —

---

50 — ٥٠

الحمد لله وحده — من عبد ربه سبحانه وتعالى
الفقيه الارضى السيد الفنير خليفة قايد وجدة و
نواحيها ايده الله بمنه امين إلى الحاكم الارشد
المعظم الأود السيد الكماندار (1) حاكم دايرة (2) مغنية
عليك السلام التام الشامل العام مع الرحمة والبركة
وبعد انه ورد علينا كتابك مؤرخا يوم ٢٠ رجب (3)
وصل في سنة ١٢ امس تاريخه تذكر فيه ان رجلا
من ايالتنا يتهتل ببلدكم وطردتموه (4) للعدادة
فعاد (5) بلا تسريح وذكرت انك قبضته وارسلته
الينا وكان من حقك ان ترسله مع احد من اصحابكم
لننزجره ونجعله في السجن والان لم يات (6) الينا
ولا رايناه ابدا فان كان لا زال عندكم فابعثه الينا في
اقرب مدة لنسجنه ولا بد بارك (7) الله فيك
والسلام

Notes.

(1) Commandant. — (2) Le troisième point du ya

représente un hamza ; correctement دائرة ou دايرة racine دور

(3) Nom du septième mois de l'hégire.— (4) Le ت de la deuxième personne du prétérit doit être suivi d'un و euphonique devant un pronom affixe.— (5) Racine عود.— (6) Mis pour لم يأتني.— (7) Il vaut mieux بارك à la IIIe forme.—

---

51 — ٥١

الحمد لله وحده من عبد ربه سبحانه وتعالى النزيه الامضى السيد البشير بن عمر (1) عامل وجدة ونواحيها إلى المحب الاود الصدوق الارشد السيد الكماندار حاكم دايرة مغنية عليك اتم السلام مع الرحمة والبركة على الدوام كما يليق بقدرك وعلو منصبك وبعد بان حامله سي علي بن احمد الوجدي (2) المدعى فزولة ورد علينا شاكيا ان له على ابن العابد السبايبي (3) من ايالتكم اثنا عشر (4) دورو (5) مترتبة عليه من قبال (6) ثمن قمح كان اشتراه منه فزولة المذكورة (7) وقدم له ثمنه المذكور ولم يدفع له القمح بالمراد منك ان تحضرهما وتحكم في قضيتهما على وجه الحق والانصاف كما هو الظن بك

بارك الله فيك ونحن على المحبة وعهد الدولتين وإصلاح الإيالتين والسلام في ٢٩ جماد الثاني (8) سنة ١٢٨٥ (9)

Notes.

(1) *Omar* qu'il ne faut pas confondre avec *amr*, le premier diptote, et le second triptote ; ce dernier se décline ainsi : عَمْرٌو au nominatif, عَمْرًا à l'accusatif, et عَمْرٍو à l'annectif. — (2) Originaire d'*Oujda* ou *Ouchda*. — (3) Spahis. — (4) Correctement : اثْنَيْ عشر à l'accusatif, à cause de la particule انّ. — (5) *Douro* pièce de cinq francs, ainsi appelée à cause de sa forme ronde. — (6) Correctement : من قبل sans alif. — (7) Sans ة, parce qu'il se rapporte à un nom d'homme quoique ayant une forme féminine. — (8) Correctement : جُمَادَى الثانية sixième mois de l'année hégirienne :

On trouve le rapport d'une année hégirienne à une année chrétienne en retranchant $\frac{1}{33}$ du chiffre de l'année hégirienne et en ajoutant au reste le nombre

622 ; d'où la formule :

$$H - \frac{H}{33} + 622 = Ch.$$

On trouve le rapport d'une année chrétienne à une année hégirienne en retranchant du chiffre de l'année chrétienne le nombre 622, et en ajoutant au reste $\frac{1}{32}$ de sa quotité ; d'où la formule :

$$Ch - 622 + \frac{Ch}{32} = H.$$

L'année hégirienne de cette lettre correspond donc à $\left(1285 - \frac{1285}{33} + 622\right)$ l'année chrétienne 1867-1868.

---

52 - ٥٢

الحمد لله   إلى محبّنا سي رابح بن فرحات السلام عليك
ورحمة الله وبركاته وتحيّاته ورضوانه وبعد كيف انت
وكيف هي احوالك المرضيّة اجراها (1) الله على وفق مرادك
وإن تفضّلت وتكرّمت بالسُّأل (2) عنّا فلتعلم (3)
انّنا في غاية الصحّة والسلامة ولا يخصّنا سوى النّظر
في وجهك العزيز والاجتماع معك في أبرك الاوقات

وثانيًا نخبركم به انّي ارتفيت إلى الدّرجة الثانية
من مرتبتي وسرّني ذلك غاية السّرور ولِلّه الحمد
ومَزيد الشّكر وحين نقدم إلى عنّابة في هذه الايّام
باوّل زيارتي اليك لِأنّك مُحبّ الفلب مُنذ مُدّة زمانية
هذا والسّلام منّي إلى كافّة الاهل والاحباب من صديقك
البير (4) التُّرجمان العسكريّ ببُرج الفالة (5) كان
الله له امين امين امين هـ (6)

Notes.

(1) Racine جرى — (2) Correctement بالسّؤال de سأل — (3) Or que vous sachiez — (4) Albert —
(5) La Calle, petite ville maritime à l'est de Bône —
(6) Abréviation de إنتهى fin —

---

53 — ٥٣

الحمد لله وحده ٢٣ جليت سنة ١٨٧٩

الى المعظم الارفع سعادة السيد اليوطنة شابو بيروا عرب

السلام عليك التام وبعد ايّه السيد وانّ سي السعيد بن العبادي من فريف بني الماي يزعمران له خمسة ديار واحدة معمّرة بالفرمود والاربعة بالدّيس في الشركة مع اخوية سي بلقاسم والصديق وابن عمّهم سي الربغي بن سي محمد وكان سي السعيد المذكور ساكِنًا مع اخيه سي بلقاسم والان لمّا قسما وخرج من عنده بطلب من اخوانه ليعيّنوا (١) له دارا من تلك الديار ليسكن فيها فامتنعوا من ذلك ثمّ احظر اخوته سي بلقاسم والصديق وسي الربغي فسألتهم عن سبب منعهم لاخيهم سي السعيد فقالوا انّ اخاهم المذكور له صهر ساكن معه واصهارا ايضًا غيره يدخلون اليه شيأً فشيأً فلأجل ذلك منعوه ومُرادهم ان الديار يجعلونهم في الغيمة وهذا الوافع عرّفت به سيادتك ووجّهت الجميع اليك ونظرك اوسع واعلا[2] والسّلام

Notes.

(1) Le point est un ـُ qui prévient que l'alif du pluriel ne se prononce pas. — (2.) Correctement: أَعْلَى (racine علو). —

54 – ٥٤

الحمد لله وحده في ١٠ اوت (1) سنة ١٨٨٤
المعظم الارفع السيد الجوج دبي حاكم الصلح بالقرقور السلام
عليك وعلى من شملته حضرتك الرفيعة وبعد فالعروض
لديك هو ان المسمى رابح بن لنكيري وزوجته أم العز
بنت الموقف كلاهما من قرية ترقت برفة بني اثبانـة
اكثر كل واحد منهما الشكاية على الاخر وذلك خلاف
وقع بينهما على القربي الذي يسكنانه كل واحد منهما
يدعي انه له وكذا الحمار الذي وقع عليه الخلاف بينه
وبين ابنه لونيس كل واحد منهما يدعي انه له إذ الابن
مشى مع أمه وادعت الزوجة انه أساء (2) عشرتها
وطردها من بيته واكثروا من الترداد اليّ على ذلك وكادوا
ان تقع بينهم المقاتلة لان الرجل كل يوم يتهدد اليها (3)
هي وابنها وخشيت ان يفوت قتل احدهما وقد اكثروا
من الهرج ما لا يكاد يوصف كما وقع بينهما خلاف على
المنسج كل واحد منهما يدعي انه له بها اني وجهتهم
اليك جميعا والسلام

Notes.

(1) Aoûh. — (2) Racine سوء. — (3) Il vaudrait mieux عليها. —

---

55 — ٥٥

الحمد لله وحده لا ربّ غيره

الى سعادة المعظم الارفع الهمام الانفع سعادة السيد
الكماندة سطهول (1) السلام عليك ورحمة الله وبركاته
وبعد أُخبرك بانّني نظرت الى ورقة المُبَشِّر (2) بوجدتك
فيها قد ارتقيت حاكما كبيرا في جميع أُمور العرب (3) في
موضع السيد الكرونيل ابلا (4) فقد فرحت فرحا شديدا
بحيث لا زلت حاكما على شؤن وطن الجزاير الّا انّك تعرف
جميع الناس خصوصًا نحن خُدّامك الذين سبقت
خدمتنا معك وقت توليتك بأُمور العرب ببسكرة (5) وباتنة (6)
وقسنطينة والحمد لله على ذلك ونطلب من الله ان يكون
ارتقاءك كرنيل (7) في اقرب مُدّة ولا تغفل علي من خادم دولتكم
بالنية والنصلح كما فرحت جميع الناس حُكم ببسكرة بتوليتك
بالله يدوّم لنا حياتك والمرجو منك ان تكون ببال منّي

في بعض البلايص (8) في حكم بسكرة او غيرها والسلام
من خديمك ومُريد الخير كُله اليك خديمك وابنك ......
كُتبت في بسكرة في ١ اكتوبر (9) سنة ١٨٧٨

Notes.

(1) Le Commandant Strohl, aujourd'hui Général de Division.

(2) *Mobacher*, journal officiel et quotidien du Gouvernement général de l'Algérie, paraissant en arabe une fois par semaine; mot-à-mot: celui qui annonce les bonnes nouvelles (nouvelliste, en français.); de بشارة *bechara* bonne nouvelle ou récompense promise à tout individu qui se charge de retrouver un animal perdu. — (3) Bureau Politique des affaires arabes. — (4) Le Colonel Aublin.

(5) La première lettre du mot بسكرة, *Biskra*, semble être une majuscule, la seule, d'ailleurs, qui se retrouve surtout dans l'expression manuscrite بسم الله au nom de Dieu, employée sans doute par respect pour le Créateur. *Biskra* est surnommée la Reine des Oasis. —

(6) Batna, petite sous-préfecture entre Constantine et Biskra. — (7) Colonel, ci-dessus avec un ج. — (8) Singulier بلاصة place, emploi. — (9) Octobre. —

---

56 — ٥٦

الحمد لله باسمه نسأل إحسانه

جناب الأجلّ الوجيه الأفضل النّزيه سيّدي حبيبي

ومسنادي وقرّة عيني الشيخ عبد القادر بن (1) الطاهر

السلام عليك الافا ورحمة الله اضعافا امّا بعد فإن

تفضّل فدركر الربيع عنّا بالسّؤال فنحن بخير والحمد لله

على كلّ حال هذا وليكن (2) في علمك ايّها الاخ انّ صهري

سي عمّار بن العبد مرض مرضا شديدا في هذه الايام

الماضية حتّى ايّسنا من حياته والان عفاه الله فلله الحمد

والشّكر على نعمه الوافية وامّا الخمسين (3) فرنكيّة

الذي (4) ارسلتها اليه فإنّها بلغته بواسطة جوابك

الموجّه مع البوسطة (5) جوزيت خيرا عن ذلك

وهاهو إن شاء الله حين يصعد الى البيرو يكتب

لك برية بخط يده لأنه لا زال لم يخرج من داره وكافة
اولاده يحمدون الله ويشكرونه وانا فإنّي مهنّبه في
الخدمة من غير مزيّة بيننا والمطلوب من سيادتك العالية
أنْ لا تنساني لأنّي محسوب احد من اخوانك و
السلام

Notes.

(1) L'alif de ce mot ne se supprime jamais au commencement d'une ligne ni d'un nom propre.— (2) Après les conjonctions وَ et فَـ, le lam du commencement est ordinairement djezmé : فَلْيَكُنْ et وَلْيَكُنْ qu'il soit.... — (3) Correctement الخمسون au nominatif.— (4) Correctement : التّي. — (5) La Poste.—

57-٥٧

الحمد لله وحده ولا يدوم الّا مُلكه

حضرة المعظّم الارفع مسي البريبي (1) المتولّي بالإقليم الجزايري في التاريخ بعد إهداء السّلام التّام اليك ولطايف الإنعام بالامر الذي نُعْلِمك به إن شاء الله فيرهو انّه وفع (2) لدينا بالمحكمة الحَنبيّة الحاج السّعيد الفكّاي (3) ابن (4) عمر نائبًا عن الوَلية نفيسة بنت السيد عبدالرحمن الاصبايحي (5) بحُكم الوَكالة برسم بيده مُدّعيًا وانّ مُوكّلته المذكورة تزوّجها محمد بن التومي المحكوم بسجنه مُدّة اربعة اعوام (6) اتية وبَقِيَتْ مُهْمَلة ضايعة من ترك النّفقة وغيرها بالمطلوب من فضلك ان تامُر من يُحْضِره معه بالمحكمة المذكورة لَدى الشرع العزيز ليفصل بينهما إمّا أنْ يسرّحها بالطّلاف أوْ يعيّن لها من اين تنفق على نفسها ليرتفع الضّرر اللاحف لها (7) بِسبب ما ذُكِرَ ولك الفضل الجميل والسلام من المُسَمّى نفسه في علامته (8) وهو مُصْطَفَى بن احمد فاضي الحَنفيّة بالجزاير المحميّة لطف (9) الله بالجميع امين

Notes

(1) Mr le Préfet. — (2) Omission du point du ف. — (3) Régulièrement الفكّاه, de فاكهة fruit. — (4) Ici l'alif

est maintenu comme commençant un autre nom propre. — (5) *Spahis*. — (6) C'est à tort que l'*alif* est joint à la lettre suivante. — (7) Ici c'est le contraire. — (8) Il s'agit d'une sorte de parafe qui n'a pu être reproduite ici et qui se voit plus loin, à la dernière ligne de la lettre 63. —

---

58 — ٥٨

الحمد لله ١٢ دصامبر (1) سنة ١٨٨٥

المعظم الارفع السيد الجوج دبي حاكم الشرعي بالقرقور السلام
عليك وعلى كل من حواه مجلسك الرفيع وبعد فان بو عزيز
ابن مزيان والحاج رزقي بن اعمارة (2) كبراء جماعة بني اخيار (2)
خبروني بجواب صحبة السعيد بن العربي بن وعلي (3) من
قرية توال فرقة بني اخيار الشاكي لديها وانه سرقته دارة
ليلة الاربعاء من شهر التاريخ بضرب نقبة فيها واخذ
منها ما يكين صوفا يساويان سبعون (4) فرنكية ادّعى
انه مسك المسمّى الواضح ابن التواتي من قبيلة في داخل
الدار حين نزعها على ظهره وهو في حال النّوم وتقابضا

إلى (5) بلغا الى الباب ونزعها منه جبرًا عليه وهو لا يقدر للهرج
لكبر سنّه ولكونه حلف بيه مرارًا والسارق ينكر ذلك إنكارا
كلّيا هاانا خبّرتك بالقضية والنظر لك والسلام من كاتبه
القايم مقام ادجوان (6) الاعراش لغيبته الى خرّاطة (7)
امّنه الله بمنّه امين (8)

Notes.

(1) Décembre. — (2) Sans l'alif initial. — (3) Le mot ou signifie fils, en Kabyle. — (4) Correctement : سبعين. — (5) Correctement : إلى أنّ. — (6) Adjoint indigène. — (7) Kerrata petit village à l'entrée des gorges du Chabet, entre Sétif et Bougie. — (8) Les deux derniers mots sont illisibles et forment une sorte de parafe fantaisiste, comme celui qui se voit au bas de la lettre suivante. —

---

59 - ٥٩

الحمد لله وحده وكفى وسلام على عباده الذين
اصطفى (1) الى حضرة سعادة موسيو دي لاجورط (2)

كبير النظر في امور المسلمين بعد إهداء السلام اللايق بذلك
المقام وبعد فالمعروض عليك هو خبر وانه وقفت لدينا
الولية فاطمة الزهرا بنت السيد علي القهواجي شاكية
بمطلقها المكرم علي السماتي كان طلقها سابقا عن التاريخ
ولم يعطها جميع صداقها والان نطلب منك ان تامر
شيخ عين الزنبوجة (3) لنفصل قضيته معها وهذا
ما منا عرفناكم به وعليكم السلام ممن كتبت عن اذنه الشيخ
الإمام العالم العلامة الهمام قاضي المالكية وهو السيد(4) وسدده
بتاريخ اليوم الثالث من حجة الله الحرام متمم شهور الذي
هو من عام اربعة وستين ومائتين والف ١٢٦٤ (5)

Notes.

(1) Racine صبى, le ت changé en ط à cause du voisinage du ص. (2) Monsieur De Laporte. — (3) Quartier du Télémly, un des plus beaux sites des environs d'Alger.

(4) Suit le nom avec le parafe qui n'a pas été reproduit ici et que l'on peut voir au bas de la lettre 63. —

(5) Dans l'énonciation des années, on commence, en arabe, par les unités, les dizaines, etc.

60 - ٦٠

الحمد لله وحده في ٢٠ من شهر فيفري (1) سنة ١٨٩١
الى العلامة والصديق الاكمل السيد بلقاسم بن زديرة (2) وفاه
الله من كل خيرة عليكم افضل السلام ان كنتم في خير فلله (3)
الشكر وبعد فقد غاصت عني اخباركم منذ مدة طويلة
وبعد ذلك استبعدت (4) صحتكم والعافية انتم واهلكم
فالحمد لله عن ذلك (5) وان سألتم عني فقد عافاني الله من
المرض الذي اصابني به منذ عام وشرعت في التدريس (6)
ثاني شهر التاريخ (7) هذا وان الحامل اليك السيد العابد بن
محمد احد تلامذتنا باش عدل سانطرنوا (8) كان وقعت
له هاته الايام نازلة وعزل من اجلها وانه يتفاهم فيها بالمرجو
من كريم اخلاقكم ان تقفوا معه الوقوف التام لانه
مظلوم في هذا العزل وما فعلتموه معه كانكم فعلتموه
معنا واني متحقق بصفو نيته مع الدولة وانه من افضل
باش عدول الوطن بلغ سلامي للحرة الجليلة زوجتكم
واولادكم والسلام من المكتوب عن اذنه لعدم قدرته على
الكتابة محبكم الواضع خط يده اثره مرتان (9)

Notes.

(1) Février.— (2) Correctement : سديرة.— (3) Le point du ha n'est qu'une tache.— (4) Racine جبد.— (5) Correctement على ذلك.— (6) On a voulu écrire التدريس avec un ra.— (7) Dans ce mot on a omis le ra à dessein.— (8) Saint-Arnaud près de Sétif.— (9) Martin, ancien interprète principal de l'Armée d'Afrique, décédé en 1893 dans les fonctions de professeur d'arabe à la Chaire publique de Constantine.—

---

61 — ٦١

الحمد لله وحده في ١٧ ابريل (1) سنة ١٨٨٣

المعظم الارفع السيد الجوج ديبي بالفرقورصانه الله

امين السلام عليك وعلى من شملته حضرتك الرفيعة وبعد

فقد اتّصل بيدي (2) جوابك الرّفيع المؤرّخ في ١١ شهر

التاريخ تضمّن طلبك منّي الاخبار عن قضية تسعديث (3)

بنت محمد بن الصالح والحسين اطبّال (4) لإدّعاء الأولى

ان الحسين المذكور نزع لها فنشها أمامي وطلقها أمامي
اعلم سيدي (5) ان الذي كان في علمي من قضيتها هو انه
كان اتاني اب المراة (6) محمد بن الصالح واشتكى لي بان الحسين
اطبال منعه من ابنته ونزع (7) لها فنشها فكتبت للحسين
اطبال بواسطة نايب الشيخ ليسرحها مع ابيها ثم بعد
ذلك اتى القاضي التي ضيفا واتت المراة وابوها وزوجها
بوقع الطلاق بينها امام القاضي ثم تنازعا على الفنش
فقيده القاضي في ورقة صغيرة وكلف المراة باليمين على
ذلك في مقام السيد يحيى بن حمدوش تستحقا ذلك الفنش
فقدمت مع زوجها ليحلف له فلما كانا في اثناء الطريق
رجع الي اب المراة (6) دون زوجها (9) فاخبرني بان
زوجها اقر بالفنش وابى ان يحلفها ومن ذلك الوقت لم ادر
ما فعلوا فهذا ما كان في علمي تراني عرفتك به والسلام

Notes.

(1) Avril. — (2) Façon bizarre d'écrire cette expression. —
(3) Nom propre de femme Kabyle: Fortunée, Félicie. —
(4) Joueur de tambour, en Kabyle. — (5) Façon bizarre

d'écrire cette expression. — (6) Correctement : ابو المراة à cause du rapport d'annexion. — (7) Le point au-dessous du Zin n'est qu'une tache. — (8) Saint vénéré des Beni-Ourtilan, au Guergour. — (9) Le chiffre ٢ indique le renvoi qui est en marge. —

---

62 - ٦٢

الحمد لله وحده ولا يدوم الّا ملكه
الى ابننا حقًّا وصفيّنا صدقًا اللبيب الاديب الذي اخذ من
كل علم نصيب (1) ابننا السيد محمّد الصادق السلام التام
ولطايف التحيّة والاكرام يليق به كيف انت وكيف احوالك
المرضيّة فإذا سألت عنّا فانّنا بخير وعافية ولا لنا سؤال
الّا عنك والنّظر في وجهك العزيز علينا والاجتماع معك
في ابرك الاوقات امين (2) وبعد ابننا اذا كنت اباك ونرضى
عليك تكنْ ببال من نفسك ولا تفعل الشيء الذي لا يليق
فكنْ مستمِع الى الكبار الذى تقرا عليهم وكنْ لبيب اديب (3)
تنال مقصودك والدّاري لا يحتاج الى التعر في دعاء اســن

المسّلّمين عليك احبابك وافاربك كافّة ونخبرك وانّني
وجّهت لك ثلاثة دوريّة تخبرني وصلواك(4) ام لا وسلّم
لنا على السيد العفيه النبيه الإمام الذي اكرمك اكرمه الله
في الدّنيا والاخرة امين(2) لابدّ تبلّغ له سلامنا وتفل(5)
له ابي يسلم عليك غاية السّلام ودمت في امن وامان وعزّ
واقبال امين (6) كتب عن اذن اباك احسين(7) في تبسّة(8)

Notes.

(1) Correctement : نصيبًا complément direct de اخذ. —
(2) Les deux points du *ya* sont simulés par un petit signe placé au-dessus. — (3) Correctement : لبيبًا اديبًا complément de كُنّ — (4) Correctement : وصلوك. —
(5) Correctement : تفول. — (6) Ici, les deux points du *ya* ont été négligés. — (7) Correctement : ابيك حسين. — (8) Tébessa petite ville à l'est du département de Constantine. —

---

63 – ٢٣

الحمد لله   تعلى (1) حق حمده

حضرة المعظم الارفع موسي ذي لابورط (2) الناظر في
امور المسلمين بالجزاير في التاريخ بعد إهداء السلام التام
اليك ولطايف الإنعام بالمطلوب من فضلك ان تامر بحضور
السعيد بن بوجمعة الفليعي بالمجلس ليتم خصومته
مع مقابله محمد بن دحمان القهواجي فإنه وقف معه
مرارا بمجلس الحكم الى ان قرب فصل قضيتهما بفرمن
الحكم وهذا ما منا اليك وعليكم السلام ممن كتب عن
اذنهم علماء المجلس منهم قاضي المالكية في التاريخ
وهو (4) ولطف بالجميع في ٢٣ رجب سنة ١٢٧٠ (5

Notes.

(1) Correctement : تعالى. — (2) Mr De Laporte. — (3) De Coléa, petite ville aux environs d'Alger. — (4) Le nom du cadi est illisible dans son parafe. — (5) Septième mois de l'année musulmane. Chercher approximativement la correspondance avec l'année chrétienne. Voir la formule précédemment donnée après la lettre 51. —

64 - ٦٤

الحمد لله وحده وصلّى الله على سيّدنا ونبيّنا ومولانا محمّد وآلِهِ وصحْبِهِ

حضرة الفاضل الافضل المعظم المحترم السيد بالقاسم بن سديرة المُدَرِّس بالجزاير ايّدك الله واعانك وسلام عليك تام يُهْدَى لحضرة ذلك المقام يليه سيّدنا هو انّني كنت فيما مضى طلبت من السيد الوكيل العامّ بالجزاير بواسطة وكيل الدّولة بمستغانم (1) في شان نقدم للجزاير بقصْد الدّخول لِلامْتِحان لِنَيْل إجازة القضاء واجابني بعدم قدوم للجزاير وامرني بالقدوم لوهران (2) وها هو يَصِلك مكتوب من عند شيخنا السيد الاطة (3) بعدما اخبرته في السابق بمكتوب قايلًا له فيه وانّني نقدم للجزاير وإذا بالامر صار خِلاف ذلك هذا والمرجوا من مقامك الرّفيع المَرُوف البديع هو إن كانت لك مَعْرِفة بأعضاء جماعة الامْتِحان بوَهران مِثْل السيد البريزدان بارليات (4) وخليفة السيد باطريمينيو (5) والسيد القبطان كالي سانبول (6) والسيد قان (7) المُدرّس والسيد علي بن مُصْطَفى (8) التّرجمان بأوصيهم (9) عليّ بمكتوب من عندك نَظَرًا للمحبّة

التي هي بينك وبين شيخنا السيد الاطة ليكونوا منّي
ببال ويبقوا معي في نيل إجازة القضاء بالله يخلف عليك
ويكثّر خيرك والسلام بتاريخ 12 ابريل 1886 باش عدل
محكمة زمورة في الوقت وفّقه الله هـ

Notes.

(1) Mostaganem, charmante petite ville maritime du département d'Oran. — (2) Oran, chef-lieu du département de ce nom. — (3) Alata, ancien Directeur de la Médersa de Tlemcen, interprète titulaire de première classe, en retraite. — (4) Le Président Bariat. — (5) Patrimonieux. — (6) Le Capitaine Calley de Saint-Paul. (7) Guin, interprète principal de l'Armée, en retraite. — (8) Ali Mahieddin interprète judiciaire près le tribunal d'Oran. — (9) Correctement : بأوصهم sans ya. — (10) Zemmora, du kabyle azemmour oliviers; c'est-à-dire pays abondant en oliviers, dans le département d'Oran. —

65-٦٥

الحمد لله وحده في ١٤ جليت سنة ١٨٨٣

بالذي يكون في علمك وانّ الناصر بن احمد من سكّان اولاد
باضل عرش الساحل القبلي كان حضر لدينا وبيده حكما (1)
صدر له من محكمة السيد الجوج بالقرقور المؤرخ بيوم ٢٢
من شهر ابريل سنة ١٨٨٣ المتضمّن الحكم على لخلف بن
السّعيد من اولاد باضل ايضًا بأدائه مائة فرنكية وصاعين
شعيرًا وصاع برًّا مع المصاريف وكنت اخبرته بالحكم المشار
اليه وما ينشأ عن التنفيذ منذ مدّة برسم شرعيّ فامتنع
وزعم انه طلب إعادة النضر (3) في الحكم وكلّفته بإحضار
ورقة الطلب ويترجمها الى اللّغة العربية فامتنع ايضًا
ثمّ توجّهنا اليه امس يوم الجمعة وفي صبيحة يومنا
هذا وهو يوم السبت وصلنا الى محلّه فامرناه فتمادى
على الامتناع والعصيان وبسبب ذلك اردنا بيع ماشية
من مواشيه ليجتر عنه لتباع كما هو الواجب شرعًا فمنعني
من ذلك وصار يتهدّد علينا ويتكلّم بالشتم والعنف
معنا وهجم على سي محمد بن اعمارة (4) اليعلاوي الذي
ذهب معي مرافقًا المكلّف من جانبي بسيف ماشيته

ومسكه من صدره وجذبه بالخنونة ولولا الناس
الحاضرين معنا في ذلك المحل لضربنا منهم شايخ برفتهم
حمّ بن عبد الله وبلقاسم بن عاشور والسعيد بن عاشور
وغيرهم من الناس الذين لامعرفة لي باسمائهم لكن لمّا
اردنا الانصراف أتى الينا عمّ المحكوم عليه اسمه حمّ
بن لحلب ومكّن لنا بغلة المحكوم عليه خضراء اللون
فارحة السنّ ونيفناها معنا فها نحن حجرناها عنه فيما
ذكر والآن هاني اخبرتك بالواقع والنضر (3) لك والسلام

Notes.

(1) Correctement : حُكْمٌ au nominatif. — (2) Correctement صاغًا à l'accusatif. — (3) Correctement النّظر avec la barre du *dha*. — (4) Sans l'alif initial. —

---

66 – ٢٢

سنة ١٨٩٣ الحمد لله وحده ١٧ فبراير
المعظم الارفع الاعز المحترم المحب الشيخ السيد

ابي القاسم (١) بن سديرة العالم المستشار لدى محكمة
لاكور ديبيل (٢) بالجزاير اعزّه الله السلام عليك الاتمّ
والرضوان الشامل الاعمّ والسؤال الكثير منّا عنك وعن
جميع الفاميلية (3) وان كنت بخير وعلى خير فالحمد لله
وله الشكر على ذلك نسأل الله أنْ يدوّم حياتك مع عزّك
واحترامك امين وبعد اتّيه السيد انه لا يخفاك انّي
قدمت الى سيادتك بالجزاير بقصد إنْ كانت منصب (٤)
لشيخ عربي بقنزات (٥) بني يعلا تطلبها لي وكنت
اجتمعت وقْتئذٍ بالسيد السبيكتور (٦) هُناك ولم
يكن لي عِلْم هل يكون هذا المنصب أمْ لا بسبب غيبة
السيد الريكتور (٧) وَ قْتئِذٍ الى برانصة وعدم رجوعه
الخ (٨) وواعدتني بمحض الفضل منك بانّه مَهْمَى يرجع
السيد الريكتور (٧) تستخبر منه على ذلك وإن كانت
فاتك تطلبها لي الخ (٨) والان ياسيدي بلغني انّ
السيد السبيكتور قد تُوُفِّيَ (٩) الخ (٨) وعليه
فالمطلوب من سيادتك العلية ان تجاوبني هل
كان هذا المنصب أمْ لا لشيخ عربي (١٠) وإذا كان
فهل طلبته لي أمْ لا لِأنّني في انتظارك لذلك مدّة

اربعة اشهر بارطة الخ (٨) والاحباب عند الضيف و
الشدّة وان لك القدر العظيم لدى كلّ حاكم هناك وتقدر
على كلّ شيء إن كان المكتوب من الله الخ (٨) هذا هو
المطلوب من سيادتك ادام الله عزّك واحترامك
والسلام

Notes.

(1) Correctement: ابو القاسم au nominatif ou plutôt اباالقاسم à l'accusatif, à cause de la préposition إلى sous entendue ; C'est donc à tort que l'auteur de la lettre a employé l'annectif. — (2) La Cour d'Appel. — (3) Famille. — (4) Ce nom est du genre masculin ; il faut donc كان. — (5) Guenzats, principale ville des Beni-Yala. (Guergour). — (6) L'Inspecteur. — (7) Le Recteur. — (8) abréviation des mots : إلى آخره jusqu'à sa fin (jusqu'à la fin de la pensée du rédacteur) c'est-à-dire : etc. ——

(9) Il s'agit du très regretté Mr Schéer, qui venait d'être nommé Inspecteur principal des écoles indigènes.–

(10) Ce signe est une sorte de point fantaisiste.–

---

67 – ٦٧

الحمد لله   ٣ في اكتوبر سنة ١٨٨٣

المعظم الارفع السيد الجوج دبي حاكم الصُّلح بداية القرقور
صانه الله امين السلام عليك وعلى كافة حضرتك العالية و
بعد نِعَم (1) السيد فقد ورد عليّ جوابك الارفع المورّخ بفاتح
اكتوبر وامرتني فيه لنجدّد البحث في قضية حَمُّ بن مَحمد
المجروح واعمر (2) بن برغوث ومن كان معهما من فرقة تَرْلَطة
دوار بني سليمان اعلم ايُّها السيد وانك قُلْتَ لي في جوابك
الارفع وان أُناس المتهومين من دشرة افتيس (3) أُخْبِرُكم
وان حَمّ بن مَحمد الذي انجرح بالرصاص كان سببه (4) افطيمة (2)
بنت امبارك (2) اتعريبيت (5) الساكنة في بني سليمان اعلم
السيد فلمّا حضرت لبدي (6) حَمُّ بن مَحمد ومن كان معه
فاخبرني احمد بن تعريبيت وان افطيما (2) بنت امبارك (2)
بن تعريبيت ابْنَةُ عَمِّهِ ولهما دار واحد (7) كَيْفَ يا عجب

نفدم معه الى البساد لغيره نعم السيد وان الامر بفد وفع
مع باطم (8) بنت محمد أُسعيد (9) التي هي من دشرة ابنيس
برفة فهنونش (10) دوار الساحل القبلي حكومة الفهفور وكذالك اخبرتني
يَمينة (11) بنت الوغليبس (12) وان بنتها ابطيمة (2) بنت امبارك (2)
تعريبيث بتراها عند احمد بن علي (13) والسعيد الوغليبس الذين هما من
برفة اولاد النشرف دوار الساحل القبلي ولهما مُدّة اشْهُر من
يوم (14) الذي فدمت الى اخوالها واليوم نعم السيد اخبرني اعمر (2)
بن برغوث وحَمّ بن محمد المجروح يدّعون (15) عندهم (15) النشهود
حين طلبهم الصالح بن اعمر (2) أعيسى (16) ليغدمون (17) معه
الى دشرة ابنيس في يوم الثلاثة عشية النهار تاريخ ١٨
سبتنبر واليوم يا سيدي بها اني خبرتك بما اخبروني والنظر كله
اليك والسلام

Notes.

(1) Le *djezm* du *âïn* a l'air d'un *dhamma*. — (2) Sans l'alif initial. — (3) Alluvion, en Kabyle. — (4) Correctement سبب sans alif. — (5) Nom féminin Kabyle; de l'arabe عريب *arib*. — (6) L'auteur a sans doute voulu

dire لَدَيَّ. — (7) Correctement: واحدة, le mot دار étant du féminin. — (8) Correctement: فاطمة Fatma, au diminutif فطيمة Fatima, nom propre de femme. — (9) ou Saïd fils de Saïd, en Kabyle. — (10) gamchouch composé de g = de, et de amchouch = peau de mouton tannée. — (11) Altération de امينة Amina, nom propre de femme. — (12) Les Beni-Our'tis forment une importante tribu kabyle, entre Bougie et Akbou. — (13) Les trois points en triangle ne servent ici qu'à séparer les deux noms propres. — (14) Correctement: من اليوم الذي. — (15) Correctement: يدّعيان et عندهما au duel. — (16) Ou, fils, en Kabyle. — (17) Correctement: ليعدها au duel subjonctif. —

---

68 — ٦٨

الحمد لله وحده   في ٢٨ ماي سنة ١٨٨٣

المعظم الارفع السيد الجوج دبي حاكم الصّلح بدايرة القرفورصانه اللـه

السلام عليكم وعلى كل من شملته حضرتكم الرفيعة وبعد فالمعروض لديكم
هو ان في تاريخ ١٣ ابريل المنصرم اتاني المسمى احمانة بن رمضان من
قرية اسمامًا (1) وذكر لي انه كان ذهب الى الخلاء في التاريخ المذكور وزوجته
ذهبت لتاتي بالحشيش بعد ما اغلقت باب دارها بالمفتاح فاتى سارق وكسر
المفتاح ودخل الى الدار يحمل له برنوصا (2) جديدا فلما رجع هو وزوجته
وجدا الباب مفتوحا والبرنوص (2) قد سرق فعلم ان الفاعل به ذلك
هو الحسين نايت (3) لحسين من القرية المذكورة لانه هو المشهور بالسرقات
والاذاية للناس لاسيما حيث تغيب في عشيته ذلك اليوم ولم يظهر
من ذلك الوقت الى الان وقد بحثت عقلاء القرية عن ذلك فلم يكن واحد
منهم إلا ويشك ان هذا الفعل لم يصدر إلا من الحسين المزبور لانه
معلوم عندهم بهذه الافعال الخسيسة إذ هو لص فاتك من اولاد
الحرام الكبار وكلهم يطلبون نفيه من قريتهم وما من واحد منهم
إلا وعمته اذايته وقد ظهرت عليه سرقات متعددة وسجن في زمان
المليطير (4) بسبب سرقته حمارا من وتداجة مدة ثمانية عشر
يوما لاكنه مع كثرة سرقته وتلصيصه فإنه كثير الحيل لا تكاد
حجة تثبت عليه وزيادة على ما ذكر انه كان سرق الزيتون والقبرت
السيد الكميصار عليه حين كان ببني عبد الله فنهاه وقال إن رجع
لمثل هذه الافعل فينفى لانه لا دار له ولا ملك ولا زوجة وانما

هو بِرفبته بِفُظ ودأبه السرفة والتسلصيص على الدّوام نَعَمْ وفد
ذكر بوزيد بن السخري مزوار(٦) فرية الماء ايستان(٧) انّه لَفِيَه فرب
فرية الماء ايسان يوم سُرف البرنوص(٥) بفال له هل لك ان تنشتري
برنوصا(٤) هاهو عندي باجابه بوزيد بانّه لا حاجة له بنشرائه ولم
يظهم من ذلك اليوم الى الان بها انّي عرّبتك به حسب الواجب
لِيكون ذلك مُفرَّرا بِي ذهنك ومهْمَى رجع بِتُوَجّهه اليك والسّلام

Notes.

(1) ou إسامن isemmamen, singulier asemmam, aigre, acide, en Kabyle.
(2) Plus correctement avec un sin. — (3) Naïth composé
de n = de, des et de aïth, gens, en Kabyle. — (4) Autorité
militaire. — (5) Ouendaja petit village Kabyle dépendant de
l'Oued-Amizour (Bougie.) — (6) En Kabyle amzouarou, le
premier (de son village); c'est l'amin dans la Grande-Ka-
bylie. — (7) Alma issan le pré garni, tapissé, en Kabyle; de oussou, lit.

---

69 - ٤٩

الحمد لله وحده سبحانه وتعالى

اسعد الله احوال السيد جِهان(١) باش تُرجمان سعادة الأفخم الوكيل

العام ابقاه الله في الامن والامان والعقل والإحسان امين السلام عليك
مع الرحمة والرضوان ودوام السعادة والغفران ولا زايد عن ذلك سوى
الخير والعافية وإنعام الله الوافية وثانيا فقد كان بعلمك ما ورد هناك
من رسايلي طالبا خطة قضاء النوتير (2) واسيسور (3) ولم أنل
شيأ من منصب الوكالة لم يكفني لأنني معدود من طلبة العلم
المنتصبين في سلك علماء المسلمين ومع ذلك ليس لي صناعة
غير طريق القراءة بالمطلوب من سيادتك تنظر الي بعين الرضوان
والإعانة ولك الاجر من الله لأنني ذو عيال ولي رغبة في الخدمة
ولقد كنت منتظرا طامعا في منصب قاضي النوتير (2) واسيسور (3)
قبايلي بفلاج القصر (4) بداير بجاية والان طالبا من سيادتك تتفكر في
وتفكر السيد دومواروا بنقاط جنيرال (5) والسلام من بيد السعيد
بن علي البجاوي

Notes.

(1) Gehin, ancien secrétaire-interprète au Parquet général d'Alger. — (2) Cadi-notaire. — (3) Assesseur. — (4) Un village d'El-Kseur, près de Bougie. — (5) Mr Du Moiron, ancien avocat-général à Alger, aujourd'hui Procureur de la République à Nice..

70 - ٧٠

الحمد لله وحده لا حول ولا قوة إلا بالله

عن اذن أمة الله الولية فاطمة بنت محمد الشريف القاطنة في اولاد الشاوش الى سعادة المعظم المحترم موسيو ادريكتور لنطريور (1) اسعده الله وسلام عليك ورحمة الله تعالى وبركاته وبعد أخبرك به وهو خير إن شاء الله عن الأجنة التي اخذها البايلك وهي حبس انجرت الي من اجدادي خلفا عن سلف وقد كنت في السابق (2) قد كتبت لك كتابا في شهر صفر ١٢ سنة ١٢٢٢ وطلبتك بأن تعاوض لي أجنة في مقابلة أجنتي وجاوبتني بجواب حسن وقلت يا الفحص على اجنة نعاوضك بها فلم نجد في تلك التاريخ والان ظهر لي اجنة في حومة بوزريعة (3) يقال لها اجنان (4) المتسويين (5) ان تعاوضني به والله يجازيك بالخير ولا يخفاك حالي لانني امراة فقيرة وعندي اولاد وبقيت مطروحة عند الناس من منذ اخذتم (6) اجنتي وعليكم السلام بتاريخ ٢٣ ينار (7) سنة ١٨٤٧

Notes.

(1) Mr le Directeur de l'Intérieur. — (2) Le second point a été ajouté par inadvertance. — (3) Bouzaréah,

point culminant des environs d'Alger. — (4) Sans l'alif initial. — (5) Beni-Messous, aujourd'hui dépôt de mendicité à Bourzaréah. — (6) Correctement : اخذت لي
(7) Janvier. —

---

71 – ٧١

الحمد لله وحده ولا معبود بسواه إلّاهو سبحانه وتعالى
الى حظرة السيد البهيبي المتوَلّي ڢي حكّم الجزاير اسعده (1) الله وراعك (2)
والسلام عليك وعلى حظرتك (3) العالية امّا بعد سيّد (4) نطلب من
الله ثم من جزيل ڢضلك ان تامر عليّا (5) نرجع الى حبس السبيل (6)
ڢي الجزاير بتراهم يطلب (7) ڢي اخواني واخواني سيد (4) صغار لم يعرڢون (8)
لشيء ولم حظروا (9) ڢي هذا الامر الذي بيني وبينهم والوكيل الذي كان
يعرڢ هذا الامر بيني وبينهم توڢّي وهو مسيو مرك ڢلار (10) واليوم سيد (4)
ڢهاني نطلب منك تردّني الى تلك (11) السّجن نحو الشهرين يقدم عندي
تلك (12) الناس نسلّك دعوتي بيني وبينهم ونعلمك سيد (4) بعثت لهم
اخواني عن ثلاثة يقدموا (13) هُنا عندي ونحاسبهم ولم حبّوا يقدم (14)
هنا عندي وقالوا لاخواني إذا نحب نسلّك الدعوة بيننا وبينه يطلب

الحكّام يرجع هنا الى حبس السبيل (6) نفدم عنده ونسلك دعوتنا
بيننا وبينه هذا الذي نطلب منك سيد (4) ونطلب ردّ الجواب عن شاني
نجاوب تلك (12) الناس والسلام

Notes.

(1) اسعدك .— (2) رعاك .— (3) حضرتك .— (4) سيّدي .— (5) عليّ .—
(6) Prison civile .— (7) يطلبون .— (8) لم يحرموا .— (9) لم يحضروا
(10) Marc. Bellara .— (11) ذلك ou هذا .— (12) أولائك
(13) ليفدموا .— (14) يتفدموا .— (15) ولم يحبّوا .— عن اذن

---

٧٢ – 72

الحمد لله وحده سبحانه وتعالى

حضرة المعظم الاسعد الاعزّ المحترم محبنا حقّا سعادة السيد جُرج راي (1)
ترجمان سيدنا سعادة السيد الجنيرال الحاكم الكبير على وطن الجزاير دام عزه
وهناءه بمنّه امين السلام عليكم ورحمته وبركاته والسؤال الكثير عنكم
وفد بلغني الاعزّ جوابك المؤرخ باليوم الثالث والعشرين من شهر ابريل
وفرحنا به ومنه تحققنا بوصولك الى بلاد الجزاير واعظم فرحنا بارتقائك
ترجمان عند سيدنا الجنرال الدجزيون (3) مبروك ان شاء الله عليك هذا

المنصب العظيم بالبلد التي (4) هي خير البلدان في عمالة بر العرب بالهناء
والعافية وزيادة المراتب العليه ما تقر به اعيوننا (5) في مدة حياتنا ويجمعنا
الله بك في وقت سعيد مبارك حميد بمنه امين وعرفتني لنخبرك باحوالنا
فلتعلم محبتنا فقد انعموا (6) علي حكام الدولة السعيدة الفرانصاوية
بارتقائنا اغة بتقرت في الاحد والثلاثين من شهر جانفي الماضي كثر
الله خيرهم وقدمت اليها في شهر مارس الماضي واني الان ببلاد تقرت
وحين تكتب لنا جوابا فارسله لتقرت وكل ما يبلغني من عندك جواب
يزداد عندنا فرحا وسرورا وذكرك دائما في قلوبنا من اجل ما سبق من
احسانك معنا وعشرتك الطيبة ببريكة (7) وكثر الله خيرك في مكاتبتك
لنا وفي سؤالك عن احوالنا ادام الله وجودك لنا بمنه امين ودمت
بخير وعليك الف مليون (8) سلام من معظم قدرك خديم الدولة
اسماعيل بن علي مصرللي اغة (9)

Notes.

(1) Georges Rémy, ancien interprète militaire, contrôleur en Tunisie. — (2) ترجمانا — (3) Le Général de Division. — (4) البلد الذي ; ce nom étant régulièrement du masculin et vulgairement du féminin. — (5) أَعْيُنُنا — (6) أَنْعَمَ invariable.

(7) Barika, petit centre dans la plaine du Hodna au Sud-est de Batna. — (8) Million. — (9) L'agha Si Smaïl ben Mesrally Ali, un des chefs indigènes les plus dévoués à la France, aujourd'hui décédé. —

---

73 - ٧٣

الحمد لله وحده   في ١٥ سبتانبر   سنة ١٨٨٤

المعظم الارفع السيد انشنال (١) الحاكم الكبير بقسم القرقور صانه الله
بصونه السلام عليك وعلى كافة حضرتك وبعد فالمعروض عن سعادتك انه
اتاني المسمى محمد بن ويعيش العباسي (٢) التاجر بالاسواق شاكيا
وانه باع بغلة اوصافها خضرة (3) اللون ثنائية السن للقبولي بن
لخضر (4) بن هداج من قرية اولاد سي احمد من اتزونة الشعبة
باربعماية فرنكية وخمسين من نعتها ولم يسلكه في جميع الثمن وحين
طالبه في الدراهيم (5) امتنع من إعطائهم له فطالبه أمام السيد الجوج
دبي حاكم الصلح بعين النساء في ذلك وحين تقابلا انكره في المخالطة معه
وفي الشراء من عنده إنكارا كليا وحكم عليه السيد الجوج المذكور بان لاحق
له في طلبه فرجع يفتش عن بغلته فوجدها عند المسمى عبد الله بن
بوسعيد من قرية أم العلوا (٦) فوجهت معه القايد شانيط ليراها

ويايتني بها وبالذي هي عنده بتوجه معه واتاني بها وبعبد الله بن
بو سعيد المذكور بحين حضر استبسرته عن البغلة وعن سببها بذكر لي
اولا انه اتا (7) بها من عند لقبولي بن لخضر (4) ثم بعد تكلم لي انه
اشتراها من عند محمد بن ويعيش العباسي المزبور بثلاث ماية برنكية وخمسين
من نعتها ورد له عشرة برنكية وسلكه بي جميع الثمن والعباسي
المسطور ينكر معرفة عبد الله بن بو سعيد ومخالطته بالكلية
وانما باع للقبولي بن هداج ولم يسلكه هذا اصل كلامهم ها اني عرّفتك
بامرهم ووجهت الجميع لكم مع البغلة ونظركم اوسع والسلام

Notes.

(1) Chenel, nom propre d'homme, en français, déjà vu dans une précédente lettre. — (2) des Beni-Abbès, une des tribus les plus importantes et les plus industrieuses de la Kabylie de Bougie. — (3) خضراء. — (4) القبولي بن الاخضر nom propre d'homme. — (5) الدراهم. — (6) Sans l'alif final. — (7) اتى. —

74 - ٧٤

الحمد لله وحده الى العالم الفاضل والإنسان الكامل السيد
ابي القاسم بن سدبرة السّلام عليك ورحمة الله وبركاته امّا بعد فإن
كنت بخير فالحمد لله على ذلك هذا فالمطلوب منك ومن كريم فضلك انه
بلغنا ان خوجة السيد الجنرال د فزيون (1) سار الى عفو الله وطرف
سمعي انهم يفتّشون على من يجعلونه في منصبه فإن كان الامر كما
سمعنا ان تكون معي في تحصيل هذا المنصب وانه لا يخفاك
حالي وهذا تفكير لما كنت واعدتني به ومثلك لا يحتاج الى تاكيد
وتبلغ سلامي الى السيّد الدكتور ماي (2) كثيرا واني اجتمعت
مع حامل الجواب الى حضرتكم في اثناء سفري الى الشيخ السيد
محمّد بن ابي القاسم (3) وان ظهر لك ان تخبرني بجواب السي
البرواقية (4) والسلام من محبّك الوانوغي بن احمد ابي مزراق (5)
كُتِبَ في اول الشهر سنة 1892

Notes.

(1) Le Général de Division. — (2) Mr Mailhes, Directeur de la Médersa d'Alger. — (3) Il s'agit du grand marabout d'El-hamel, près de Boussada. — (4) Berrouaghia

حمّودي (4) ومن كلام زوجها الاخران الطفل لَيْسَ له وجها اني اخبرتك
عن الجميع حيث ارتكبوا ما حرره الفصل الاول من القوانين المؤرّخة
٣٠ ستنبر سنة ١٨٨٢ والنظر السديد لكم والسّلام وبأمر اجوان (5)
بني ورتـــــلان (6)

Notes.

(1) *Iril-oufella*, la crête supérieure, en Kabyle.—(2) *S'aïdda* retraite légale de la femme après la répudiation ou le décès de son mari; dans le premier cas, elle dure *trois mois et dix jours*; dans le second, *quatre mois et dix jours*, période pendant laquelle la femme répudiée ou veuve ne peut contracter un nouveau mariage.—(3) *Ouchchen*, chacal, en Kabyle.—(4) *Aguemmoun* monticule en Kabyle.—(5) *Akli* nègre, en Kabyle; l'ou qui précède indique un rapport d'annexion.—(6) Marabout vénéré des Beni-Ourtilan (Guergour.) (7) Adjoint indigène.—(8) Le cachet, placé par inadvertance au bas de cette lettre, appartient à la 72ème de ce recueil.—

VOCABULAIRE

PAR ORDRE DE RACINES

DES MOTS CONTENUS

DANS LE

MANUEL ÉPISTOLAIRE

أَب *pluriel* : آباء *père. En rapport d'annexion : nominatif* أبو *accusatif* : أبا *annectif* : أبي.

أَبَدًا *Jamais ; toujours.*

إبْراهيم *Ibrahim ou Abraham, nom propre d'homme.*

أَبْريل *Avril.*

إبْن *plur.* أَبْنا *et* بَنون *fils, enfant.*

إبْنة *fille.* إبْنة عمّ *fille d'oncle paternel, cousine germaine.*

أَبَى *refuser.*

أتى *aor.* يأتي *venir.* أَتَى بـ *venir avec, apporter, amener.* آتٍ *(pour* آتي*) fém.* آتِيَة *venant, à venir.* أرْبَعة أعْوام آتِيَة *quatre années à venir à dater de ce jour.*

إتْيان *venue, arrivée.*

أَثَر *trace, poursuite.* أَثَرَة

ci-dessous.

أَجْر récompense. لَكُم الأَجْر مِن اللّٰه Vous aurez une récompense de Dieu.

أَجَل terme, délai. لِأَجَل ou مِن أَجْل à cause, parce que.

أَحَد un fém. إِحْدَى une. أَحَدُهُما l'un des deux. يَوْم الأَحَد dimanche.

أَخ pl. إِخْوَة et إِخْوَان frère, prochain, compatriote. En rapport d'annexion : nominat. أَخو ; accus. أَخا ; annectif: أَخِي

أَخوه لِأُمِّه son frère utérin.

إِخْوَان membres d'une confrérie religieuse.

أَخَذ F.O. prendre. أَخَذَ على passer par. Passif: أُخِذَ il a été pris.

آخَر autre, un autre. féminin: أُخْرَى une autre.

آخِر dernier. إِلَى آخِرِهِ jusqu'à son dernier (mot de la citation commencée), c.à.d. et caetera.

fém. آخِرَة dernière.

الآخِرَة la vie dernière, la vie future, l'autre monde.

plur. régul. آخِرين derniers.

سَيِّد الآخِرين le premier, le chef des derniers (prophètes).

plur. irrégul. أَواخِر les dix derniers jours du mois, la dernière décade

أَدَب éducation. أَدِيب bien élevé, lettré. العُلوم الأَدَبِيَّة les

sciences littéraires, les Belles-Lettres.

أَدَاء payement.

إِذْ voici que, car.

إِذَا lorsque, si. وَإِذَا بِ or voici que.....

أَذِنَ F.A. permettre, autoriser, ordonner. إِذْن permission, autorisation, ordre. بِإِذْن ou عَن إِذْن par ordre, de la part.

إِذَايَة (pour إِذَاءَة) préjudice, mal, forfait. وَمَا مِن وَاحِد إِلَّا وَعَلَيْهِ إِذَايَتُهُ Il n'y a personne qui n'ait ou à souffrir de ses forfaits.

أَرب — مَآرِب choses, affaires, occupations. مَآرِب

الفَلَاحَة les travaux des champs.

أَرَّخ IIe forme.. dater. تَارِيخ date. بِتَارِيخ à la date. فِي التَّارِيخ à la date actuelle.

مُؤَرَّخ daté.

أَرْض terre.

أُسْتَاذ maître, docteur.

إِسْم pl. أَسْمَاء nom. بِسْمِ الله ou بِٱسْمِ الله au nom de Dieu. بِٱسْمِهِ en son nom (Dieu)

إِسْمَاعِيل Ismaïl ou Ismaël, nom propre d'homme.

أَشْ (pour أَيّ شَيْء) quoi?

أَصْل origine. أَصْلًا aucunement, point du tout.

أَغَة pl. أَغَوَات agha.

إِقْلِيم climat, contrée, pays.

أَكْتوف *Aktouf* nom propre d'homme, en kabyle.

أَكَّدَ II insister. تأكيد insistance. مُؤَكَّد objet d'insistance. هذا هُوَ المُؤَكَّد بِهِ Tel est l'objet sur lequel j'insiste.

أَكْلي *Akli* nom propre d'homme en kabyle.

أَلْ article déterminatif, invariable : le, la, les.

آل famille du Prophète. (racine : أول)

إلّا ou وإلّا sinon, ou bien

الخ abréviation de إلى آخِرِهِ x jusqu'à son dernier (mot de la citation commencée.)

x c.à.d. et cætera, etc.

أَلَّذِي fém. الَّتي pl. الَّذينَ pronom relatif : qui, que, dont ; lequel, laquelle, lesquels.

أَلْف pl. آلاف mille. آلافًا par milliers

إِلَه dieu, divinité.

الله Dieu. بِاللهِ par Dieu, au nom de Dieu ; لِلّهِ à Dieu, pour Dieu. كان اللهُ لَهُ Dieu soit avec lui. الفقير إلى ربّه le pauvre vis-à-vis de son Maître (Dieu)

إِلَى à, vers, jusqu'à

إلى أن jusqu'à ce que.

أَمْ ou, ou bien. أُمّ mère

أَمَّا quant à. إِمَّا soit que

أَمَة servante.

أَمام devant, par-devant.

إِمام Iman, prêtre musulman.

أَمَرَ F.O. ordonner.

أَمْر pl. أُمور ordre, affaire. بِأَمْر par ordre; de la part. المكتوب بِأَمْرِهِ Celui par ordre duquel la présente lettre a été écrite.

الأَمْرُ لِلّه l'affaire, le commandement est à Dieu, il faut s'en remettre à Lui. فكان مِن امرِهِ or il lui arriva que....

أَمْس hier, la veille.

امس تاريخه la veille de la date de cette lettre.

أَمل _ V: تأَمَّل examiner avec attention.

أَمَّن II: protéger, tranquilliser. أَمان et أَمْن protection, sécurité.

امين Amen! ainsi soit-il!

Amin, syndic du village, en Kabylie.

أَنْ que (devant un verbe à l'aoriste.)

بِأَنْ afin que, en sorte que.

أَنَّ que (devant un nom.)

لِأَنَّ parce que.

إِنْ si (devant un verbe.)

إِنَّ certes (devant un nom.)

إِنَّما seulement, mais.

أَنْتَ toi, fém. أَنْتِ, duel أَنْتُما; pl. masc. أَنْتُم pl. fém. أَنْتُنَّ.

إنسان homme. pl. أناس gens, habitants.

أنقليز Anglais.

أهْل famille, femme, digne de.

أوْ ou, ou bien.

أوَّل premier. fém. أُولى pl. rég. أوّلون, les anciens. pl. irrég. أوايل les dix premiers jours du mois, la première décade.. Ancêtres. سيّد الأوّلين والآخرين le premier des Prophètes anciens et modernes.

أوَّلًا premièrement, d'abord.

أيّ quel. أيّ شيء quelle chose? إيّاك garde-toi!

أيَّد assister, fortifier.

أيَّس IIe. désespérer.

أيْضًا également.

إيالة province, territoire.

أيْن où? مِن أيْن d'où?

أيُّها ou أيُّه ô. féminin: أيَّتُها

ب

بِ avec, par, pour, au moyen de. بِهِ عُرِفَ connu sous cette dénomination. وبه خديمك de la part de votre serviteur.

بأس mal. لا بأس il n'y a pas de mal.

باش pour que, afin que. باش ترجمان Interprète principal.

باش عدل bach-adel, premier assesseur du cadi.

بال esprit, attention, pensée. تكون ببال vous aurez des égards.

بايلك Administration, domaine, État.

بجاية Bougie. بجاوي de Bougie, bougiote.

بجّل IIe vénérer, respecter. مُبَجَّل vénérable, respectable.

بحث faire une enquête, interroger. بَحْث enquête.

بحر mer. بُحيرة pluriel: بحاير jardin potager, verger.

بُدّ dispense. لا بُدّ pas de dispense, il faut.

بدَأ commencer.

ابتِداء ـ بِداية , بَدْء commencement. في الابتداء والاختتام Depuis le commencement jusqu'à la fin de cette lettre.

بَديع rare, inimitable.

بَرّ continent, terre, territoire. بَرّ العرب Pays arabe.

بُرّ froment, blé.

بَرَاة pl. بَرَوات lettre, missive.

بُرْج fort, forteresse; villa; signe du zodiaque; tranche de melon ou de pastèque. بُرج القالة La Calle.

برح — البارحة ou البارح hier.

بَرْد froid. بارِد frais.

برْغوث puce.

برک — بارک IIIe bénir, féliciter.

بارک الله بیک que Dieu vous bénisse. Je vous en remercie.

بَرَکـة pl. بَرَکات bénédiction

مُبارَک ou مَبْروک béni fém. ة — مَبْروک الوَلد soit béni l'enfant; je vous félicite de l'enfant.

یکون مُبارَکًا علیک Puisse-t-il réussir pour vous!

مَبْروک إن شاء الله علیک Qu'il vous porte bonheur!

إبْراهیم Ibrahim ou Abraham, nom propre d'homme.

بَرَیَّـة pl. بَرَایَات lettre.

بریفي Préfet.

بسْر dattes près de mûrir.

عاد بیه البسْر il commence à avoir des dattes près de mûrir.

بسْکرة Biskra.

بشّر IIe annoncer une bonne nouvelle. بِشارة bonne nouvelle, récompense d'une bonne nouvelle.

مُبَشِّر messager, nom du journal officiel du Gouvernement Général de l'Algérie, publié en arabe.

بطاقة pl. بطایق lettre, missive.

بعث F.A. envoyer, expédier.

بَعْد ou أَمَّا بَعْد, ensuite, après. بَعْدَ après. بَعْدَ مَا ou بَعْدَ أَنْ après que.

بَعْض partie, quelques, quelques-uns.

بَغْل pl. بِغَال mulet.

بَغْلة mule.

بَقَر bœufs. بَقَرة vache, pl. ات.

بَقِي aor. يَبْقَى rester.

لِيَبْقُوا مَعِي qu'ils restent avec moi, qu'ils m'aident.

IVe أَبْقَى faire rester, maintenir, conserver.

بَقَاء durée, maintien, conservation, existence.

بَاقٍ (pour بَاقِي) fémin. بَاقِية restant, éternel.

بَاقِية عَلَى حَالِهَا elle est dans la même situation.

عَبْد البَاقِي *Abd-el-Baki* (le serviteur de l'éternel,) nom propre d'homme.

بِلَا sans.

بَلَد pl. بُلْدَان ville.

بَلْدة petite ville, commune.

بِلَاد pays, territoire, terre de labour. البليدة *Blida*.

بَلَاصة pl. بلايص place, emploi.

بَلَغ F.O. parvenir, arriver.

IIe بَلَّغ faire parvenir, faire arriver.

بَلِيغ éloquent, lettré, instruit.

بن fils. (entre deux noms propres)

pl. بَنِين et بَنُون . En rapport d'annexion : بَنُو et بَنِي .

بِنْت ou اِبْنَة pl. بَنَات fille.

بَنَى aor. يَبْنِي bâtir, construire.

بَنِي مزاب Mozabites.

بوزرّيعة Bouzaréah.

بوسعادة Boussada.

بوشطة ou بوسطة Poste.

بَيْت pl. بيوت maison, tente, chambre.

بير ou بِئْر pl. ابيار puits.

بيرالخادم Birkadem.

بير عرب ou بيروعرب Bureau-arabe.

باع aor. يبيع vendre.

لِتُباع pour être vendue.

بَيْع vente.

بَيْن entre. بَيْنَما pendant que, tandisque.

بَيْنِي وبَيْنهم entre moi et eux. بَيْننا وبَيْنه entre nous et lui.

IIe بيّن prouver. بَيِّنَة preuve, surtout testimoniale.

تبع suivre, poursuivre.

مَتْبوع suivi, poursuivi.

ما انا بِه مَتْبوع les poursuites dont je suis l'objet.

تاجر pl. تُجّار — تجر négociant.

ترجم traduire ترجمان traducteur, interprète.

مترجم fém. ة traduit.

ترّاس pl. ترارسة piéton.

تسعة neuf. تاسع neuvième.

تقرت Tougourt.

تلقاء vis-à-vis. من تلقاء نفسه De son propre mouvement, de sa propre initiative.

تلك celle-là, cette .... là.

تلميذ pl. تلامذة et تلاميذ élève, disciple.

تلمسان Tlemcen.

تمّ finir, être achevé, accompli. تامّ fém. ة complet.

أتمّ plus complet.

تمام achèvement, fin.

فكان من تمام قوله

Or, il résulte de sa déclaration finale.

متمّ مُتِمّ finissant. متمّم شهور le dernier des mois.

تمر dattes.

تهم soupçonner.

تهمة soupçon

متهوم soupçonné, prévenu, accusé.

التواتي Touati (originaire du Touat) nom propre d'homme.

ثبت être dûment établi, constaté.

IIe. ثبّت établir, constater.

إِثْبَات action de prouver.

ثَقِف séquestrer, consigner.

ثَلَثَة ou ثَلَاثَة trois.

يَوْم الثَّلَاثَاء mardi.

ثَالِث troisième.

الثَّالِث والعِشْرُون le 23.

ثَلَاثُون trente.

ثَلَاثمِايَة trois cents.

ثُمَّ ensuite. إِيَّاكَ ثُمَّ إِيَّاكَ garde-toi! garde-toi!

ثَمَر fruits. IV أَثْمَرَ produire des fruits.

ثَمَن prix, valeur.

ثَمَانِية huit. ثَمَانِية عشر dix-huit

ثَانٍ (pour ثَانِي) second.

ثَانِيًا deuxièmement, en second lieu.

ثَانِي عشر douzième.

ثَنَايِيَّة السِّن âgée de deux ans.

أَثْنَاء milieu. فِي أَثْنَا الطَّرِيق au milieu du chemin, à moitié route. فِي أَثْنَاء سَفَرِي Dans le cours de mon voyage.

إِثْنَان fém. إِثْنَتَان deux.

إِثْنَا عَشَر douze.

جَبْر droit de contrainte paternelle.

جَبْرًا عَلَيْه malgré lui; contre lui.

جَحْش petit âne, ânon

جدّ pl. أَجْداد et جُدود grand-père, aïeul, ancêtre

II. جدّد renouveler.

جدَّد البَحْث procéder à une nouvelle enquête.

جادّ pl. ون persévérant, adonné, disposé à.

جديد fém. ة neuf, nouveau.

جدب — مُجْدِبة stérile, improductive

جديـة chevrette.

جذب tirer à soi, tirailler.

جرر parcelles de terre, champs كسايِر جرَرة comme ses diverses parcelles.

VII. انجـرّ venir par voie d'héritage.

جرح blesser.

VII. انجرح être blessé.

مجروح blessé.

جرّد compter, recenser.

جريدة pl. جرايد liste, état.

مجرِّد recenseur.

جرم — جريمة pl. جرايم délit, crime.

جُرْنال journal.

جرى aor. يجري courir, avoir cours, couler.

كما جرى بذلك عُرْفهم selon la coutume qui a cours chez eux.

IV. أجْرَى faire courir, maintenir,

conserver.

الجزاير Alger (les îles, les îlots.) جزايري d'Alger, algérien.

جَزِيل abondant جزيل إحسانك votre extrême bienveillance.

جزى et IIIe جازى récompenser, rémunérer.

جازاك عنّا خَيْرًا qu'il vous récompense par le bien pour nous. جوزيت خيرًا عن ذلك Puissiez-vous être récompensé par le bien à cause de cela.

جَزاء récompense.

أحسن الجزاء la meilleure récompense.

جَعَل faire, établir, mettre.

جعل في السِّجْن mettre en prison

جعل خطيّة infliger une amende.

جَلّ être grand, illustre.

جَلّ وعلا que sa gloire et son élévation soient proclamées!

عَزّ وجَلّ que sa puissance et sa gloire soient proclamées!

جَلِيل illustre, glorieux.

أجَلّ très illustre, très glorieux.

جِلْد pl. جُلود peau.

جلس s'asseoir.

مَجْلِس conseil, entourage tribunal d'appel.

جُمادَى الاولى 5ème mois de

l'année musulmane.

جُمادَى الثّانِيَة 4e mois de l'année musulmane.

جمع réunir, rassembler.

VIIIe. إِجْتَمَعَ se réunir, se rassembler.

جُمْعة semaine. يَوْم الجُمْعة vendredi.

جَماعة assemblée.

جَمِيع totalité, tout, tous.

أَجْمَعُون tous ensemble.

إِجْتِماع réunion, rencontre, entrevue.

مَجْمَع أُمُور العَرَب Direction centrale des affaires arabes.

جُمْلة totalité. جَمِيل beau. وَلَكَ الفَضْل الجَمِيل Vous serez bien récompensé de cette bonne œuvre, de cette œuvre méritoire.

جنّ جَنّة pl. جَنائِن et جِنان أَجِنّة jardin, campagne. جَنّان jardinier.

جنب جانِب côté, flanc. مِن جانِب ou فِي جانِب du côté, de la part, au sujet. مِن جانِبي de ma part, مِن جانِب الأَحْباب en ce qui concerne les amis. جَناب seigneurie, excellence.

جنى جانٍ (pour جاني) criminel.

جهد جُهْد pl. جُهُود effort,

moyens, ce qui est possible.

جهة côté, face. من جهة du côté (racine وجه)

جاوب IIIe et اجاب IVe aor. يجيب répondre.

جواب pl. ir. أجوبة réponse, lettre.

جاز aor. يجوز et IIe جوّز passer. — VIe تجاوز dépasser.

إجازة brevet, diplôme.

إجازة القضاء diplôme de cadi.

جوع faim. مجاعة famine.

جاه honneur, considération, mérites.

بجاه النبي par considération pour le Prophète; par les mérites du Prophète.

جاب aor. يجيب apporter, amener; produire, donner naissance, mettre bas.

ح

حبّ et IV أحبّ aimer, vouloir. نحبّك je vous aime, je désire de vous.

حبيب pl. أحباب et أحبّاء ami.

أحبّ plus aimé, très aimé.

محبّ ami. محبّة amitié

حبّس IIe fonder un habous (donation pieuse.)

حبس prison. حبس السّبيل. Prison civile.

حُبْس habous, donation pieuse.

حَتّى jusqu'à ce que, jusqu'à, au point que, afin que.

حج pèlerinage.

الحاج El-Hadj (le pèlerin) nom propre d'homme. –

حُجّة pl. حجج prétexte, argument, présomption.

لإنكاد حُجّة تثبت عليه Pour combattre et détruire les graves présomptions qui pèsent sur lui.

ذو الحِجّة ou حِجّة الحرام le mois sacré du pèlerinage (dernier mois de l'année musulmane.)

حجّر saisir, séquestrer.

لِلْحُجّر عليه pour lui être saisie.

حَدّ et حداده limite, frontière.

حَذْو et حِذاء à côté.

حرّر IIe affranchir, écrire dater. حُرِّرَ être daté.

حرث labourer.

حرث labour.

زوج حرث une charrue de labour.

حرس garder.

محروس bien-gardée.

حَرْف pl. حُرُوف lettre alphabétique, bord.

حِرْفَة état, métier, profession. عديم الحِرْفَة sans profession.

حَرَكَة pl. حَرَكَات mouvement.

حَرَام sacré, prohibé.

أولاد الحَرَام les mauvais sujets.

إِحْتِرَام vénération, respect.

مُحَرَّم (mois sacré) 1er mois de l'année musulmane.

مُحْتَرَم vénérable, respectable.

حسب compter. IIIe حاسب régler un compte.

حَسَب ou على حَسَب selon conformément.

حسبما ainsi que.

مُحَاسَبَة règlement de compte.

مَحْسُوب compté, censé.

لأنّي مَحْسُوب, car je suis censé, je me considère comme.

حَسَن bon. أَحْسَن meilleur, préférable.

أَحْسَن التَّمر les meilleures dates.

أَحْسَن الجزاء la meilleure récompense.

إِحْسَان bonté, bienveillance, bienfaits.

نسأل إحسانه nous implorons ses bienfaits.

الحُسَين El-Houssin, nom propre d'homme.

حشيش herbe.

حصل résulter, se réaliser.

حاصل résultant.

الحاصل ou حاصله enfin, en résumé. هذا حاصل كلامهم telle est la conclusion de leurs dires.

تحصيل réalisation, acquisition.

حضر être présent, comparaître. II: حضّر et IV: أحضر faire comparaître.

حضرة présence; Seigneurie.

حضور et إحضار présence, comparution.

حضانة garde, soins donnés aux enfants mineurs dont la mère est décédée ou privée de ses droits.

أحظى très heureux.

حظّ quote-part. Considération, ressources.

بلا حظ sans considération, sans ressources.

حفظ garder, protéger, préserver; apprendre par cœur.

حفظ garde, protection, surveillance.

وعلى من أوصيت بحفظه والوقوف معه et concernant aussi la personne que vous avez recommandée à

mes soins et à ma surveillance

حَقَّ être dû. حقَّ حَمْدُه sa louange est due, est un devoir. V. تحقّق être certain, avoir la certitude.

X. استحقّ avoir besoin. Être digne; revendiquer à juste titre.

حقّ pl. حُقوق vérité, droit, devoir.

حقّاً réellement, en vérité. وكان من حقّك or il était de votre devoir. لا حقّ له il n'a aucun droit, il n'est pas fondé.

حُقّة boîte, petite caisse.

حَقيقة vérité, réalité.

محقّق certain, sûr.

بمحقّق الفضل avec une bonté certaine.

حَقير humble.

حكم juger.

حُكْم jugement, sentence. Administration, territoire, commandement.

حُكومة commandement, commune.

حاكم pl. حُكّام commandant, juge, administrateur.

الحُكّام les autorités.

مَحْكَمة prétoire, tribunal.

مَحْكَمة الصُّلح tribunal de paix, justice de paix.

المحكوم عليه محكوم jugé qui a été condamné.
المحكوم بسجنة condamné à la prison.

حل ouvrir.
محل lieu, endroit, place, résidence.

حلب jurer, prêter serment. IIe. حلّب faire jurer, déférer le serment.
Ve. تحلّب بي ou simplement: حلبي menacer quelqu'un de lui faire un mauvais coup en jurant sur sa barbe, au nom de Dieu ou d'un saint vénéré.

حليم doux, compatissant.
حمّو H'ammou, nom propre d'homme, sorte de diminutif de محمد Mohammed.

حمد louer, bénir.
حمد louange. الحمد والشكر à Lui la louange et les actions de grâce.
حمّود Hammoud, nom propre d'homme.
أحمد Ahmed n. pr. d'hom
محمّد Mohammed et
محمّد Mdhammed n. pr. d'hom.
حميد louable, admirable.

حمار pl. حمير âne.
حمارة ânesse.

حمَل porter, emporter.

حامِل pl. حمَلاء porteur.

مع الحامِل par l'intermédiaire du porteur.

حمى — مَحْمِيّة bien-gardée, bien-protégée.

الحَنفِيّة rite hanéfite.

حوج — VIII: احتاج aor. يحتاج avoir besoin.

حاجة pl. حَوايج chose, affaire, besoin, nécessité, urgence. لا حاجة لِشرائه il n'y a pas nécessité de l'acheter. لِلحاجة اليهم pour une affaire urgente les concernant.

حايك pl. حِيّاك haïk, pas un arabe.

حَوْل puissance, secours.

بِحَوْل الله avec le secours de Dieu. لا حَوْلَ وَلا قُوّة il n'y a de secours ni de force.

حال pl. احْوال état, situation, santé. temps.

بافية على حالها elle est dans la même situation. على كُلّ حال en toute circonstance.

حَوْمة quartier (de ville.)

حَوَى comprendre, embrasser.

حَيّ vivant.

حياة vie.

تَحِيّة pl. تَحِيّات salutation, bénédiction.

حَيْثُ car, puisque, du moment que.

بِحَيْثُ en sorte que.

حيرة souci, inquiétude.

حيلة pl. **حِيَل** ruse, stratagème, subterfuge.

كَثِير الحِيَل fécond en ruses.

حين lorsque, dès que, aussitôt que.

فِي الحِين ou **حِينًا** immédiatement, à l'instant même, sur le champ.

مِن حين depuis que.

مِن حينه à ce moment même, aussitôt.

خ

خبر pl. **أَخْبار** nouvelle, renseignement, connaissance.

خَبَّر II: et **أَخْبَرَ** IV: informer, donner connaissance. — X: **اسْتَخْبَرَ** s'informer, se renseigner.

إِخْبار information, rapport.

خَبَرِيّ fem. ة qui donne des informations.

وَرقة خَبَرِيّة feuille d'informations, journal.

ختم finir, achever.

خاتم pl. **خواتم** bague,

cachet, sceau.

إِخْتِتَام fin.

مِن الابتداء إلى الاختتام بداية واختتام depuis le commencement jusqu'à la fin (de la lettre)

خَدَم travailler, servir.

خِدْمَة travail, service.

لي رَغْبَة في الخِدْمَة j'ai un vif désir de servir.

خَادِم servant, qui sert, serviteur; négresse.

pl. خُدَّام serviteurs.

بير الخادم Birkadem (le puits de la négresse.)

خَرَج sortir. خَرَّج IIe faire sortir.

خسيس fém. ة vil, ignoble.

خشونة violence, insolence.

بالخشونة avec insolence.

خصّ manquer. خُصوصًا surtout.

أَخْضَر fém. خَضْراء vert, gris.

خضْراء اللّون robe d'un gris verdâtre.

خطّ écriture.

خطّ يد signature, reçu, récépissé.

بخطّ يده de sa propre main.

خطّة emploi, fonction, charge.

خطّة قضاء التوثيق charge de cadi-notaire.

خطيّة amende.

جعل خطيّة infliger une amende.

خَفِيَ aor. يَخْفَى être caché.

لا يخفاك il ne vous est pas caché, vous n'ignorez pas. لا يَخْفَاكَ حالي Vous n'ignorez pas ma situation.

خلال épingle. Khelal, nom propre d'homme.—

خَلَّصَ IIe délivrer, payer, achever. Xe اِسْتَخْلَصَ délivrer, tirer d'embarras.

خلط — اِخْتَلَطَ VIIIe se mêler, se mélanger.

اختلاط mélange.

مُخَالَطَة fréquentation. Association.

خَلَفَ remplacer, succéder.

الله يخلف عليك que Dieu vous en dédommage!

IIIe خالف contrevenir, s'opposer.

خلفًا عن سلف de père en fils, de temps immémorial.

خِلاف désaccord, opposition, différence. خِلافَ ذَلِكَ contraire à cela.

خليفة remplaçant, suppléant, adjoint.

خليفة البريفي secrétaire général du Préfet.

خليفة المتصرف administrateur adjoint.

خَلْق création, créatures.

أفقر الخلق إلى مولاه le plus pauvre des hommes

devant son Maître (Dieu.)

أَفْلاَف bonne nature, bonté. مِن كَرِيم أَفْلاَفكُم de votre généreuse bonté.

خلاء campagne, champs.

خمسة cinq.

خَمْسُون cinquante.

خَمَّاس pl. خماسة Khammès, colon partiaire.

يوم الخميس Jeudi.

خوجة pl. اخواج Khodja, secrétaire

خال pl. اخوال oncle maternel. خالة tante maternelle.

خَيْر bien, bien-être, mieux

فَهُوَ خَيْر. Ce sera du bien, il en résultera du bien. يخير وعلى خير en parfait état de santé!

جِي خَيْر ou الجنان يخير le jardin est bien soigné.

خَيْرات bienfaits.

وَلِيّ الخَيْرات والنِّعَم digne des bienfaits et des faveurs divines. —

د

دأب habitude. دابه السّرقة Il est voleur de profession.

دابّة pl. دَوابّ bête, animal.

دخل entrer. داخِل dedans, à l'intérieur.

هـذا دخل كِتابنا ci-joint, ci-inclus.

دُخول entrée. دُخول فِي الاِمْتِحان présentation aux examens.

دَرَجة pl. دَرَجات degré, rang, classe.

درّاجي Derradji nom propre d'homme.

دَرْس cours, leçon.

تَدْرِيس enseignement

مُدَرِّس professeur.

مَدْرَسة pl. مَدارِس école, collège, lycée, Faculté.

دَرَى aor. يَدْرِي savoir.

دارٍ (pour داري) celui qui sait. الدّاري لا يَحْتاج إلَى التّعْرِيف L'intelligent n'a pas besoin de définition (c. à. d. qu'on lui mette les points sur les i.)

دشْرة pl. دُشور village.

دعا — دعَى aor. يدعي appeler, invoquer.

VIII: ادّعَى aor. يدّعي prétendre, alléguer, revendiquer.

دَعْوة et دعوَى plur. دَعاوِي affaire, prétention, allégation, réclamation, revendication.

ادِّعاء plainte, réclamation. مَدْعِيّ appelé surnommé.

مُدَّعٍ (pour مُدَّعِي) plaignant.

prétendant, demandeur.

مُدَّعِيًا prétendant, alléguant.

دَفَع verser, payer, livrer, remettre.

دَفْع payement, versement.

دَفْن enterrement.

دَلّ guider, indiquer.

الدُّنْيا Ce bas-monde.

داود Daoud, (David) nom pr. d'hom.

دار pl. دِيار maison.

دور ou دورو douro, pièce de cinq francs.

دورِيّة en pièces de douros. دُوار tribu, hameau. دايرة cercle, commandement, canton, commune; cavalier de bureau.

مُدير Directeur.

دَوْلة Gouvernement, administration. حُكّام الدّولة les autorités administratives.

دام aor. يدوم durer, se maintenir, continuer à vivre.

ما دام tant que durera.

دامَ عِزُّه sa puissance (Dieu) est éternelle.

ودُمْتَ et puissiez-vous continuer à vivre!

دامَتْ أيّامك Puissent vos jours se prolonger!

II: دَوّم et IV: أدام aor.

يُديم faire durer, conserver, maintenir, prolonger, perpétuer.

دايم durable, continuel, perpétuel. دايما toujours.

دَوام durée, perpétuité, éternité. على الدَّوام à jamais, pour toujours.

دون moins, sans.

ديس diss, jonc.

دَيْن dette, créance.

دِين religion.

ذ

ذات pl. ذَوات personne, essence.

ذراع bras. ذراع الميزان Draa'-el-Mizan (le bras de la balance.)

ذُرِّيَّة postérité, enfants.

ذكر mentionner, dire, rapporter.

ذِكْر mention, souvenir. ذِكْرك دايما في قلوبنا. Votre souvenir est toujours présent dans nos cœurs.

ذَكَر pl. ذُكور mâle.

مَذْكور mentionné, précité, susdit.

ذَلِك celui-là, cela, ce...là. فَلِذَلِك or c'est pour cela que.

ذِمَّة charge, dette. على ذمّتك à votre intention.

بذمتي دين je suis débiteur d'une somme.

ذهب s'en aller, partir.

ذهب or (métal).

ذهن esprit, pensée.

ذو fém. ذات possesseur.

ذو عيال chargé de famille.

ر

رأس pl. رؤس tête.

رئيس président, chef.

رأى aor. يراى ou يرى voir, regarder, juger.

راه il est. راهم ils ou elles sont.

تراني je suis en train de

تراها elle est en train de.

رأي avis, conseil, jugement.

ربّ pl. ارباب maître, propriétaire. Seigneur. Dieu.

ربح gagner.

ربح gain.

رابح gagnant. Rabah n. prop. d'hom.

ربط attacher, lier.

مرابط pl. ون marabout.

اربعة quatre.

رابع quatrième.

الرابع والعشرون vingt-quatrième.

الاربعاء mercredi.

لَيْلَة الأَرْبِعَاء la veille du mercredi.

رتب — V تَرَتَّب être dûment établi, constaté.

مَرْتَبَة pl. مَرَاتِب rang, classe.

رَجَب septième mois de l'année musulmane.

رجع revenir. II رَجَّع faire revenir.

رُجُوع retour.

عَدَم الرُّجُوع non-retour.

رَجُل pl. رِجَال homme.

رِجْل pied.

رجا aor. يرجو et VIII ارتجى aor. يرتجي attendre, espérer.

مَرْجُوّ المرجوّ attendu. la chose attendue, espérée.

رَحَل et VIII ارتحل déménager, décamper, quitter les lieux.

رَحْمَة miséricorde.

رَحْمَان miséricordieux.

عَبْد الرَّحْمَان Abd-errahman, nom pr. d'hom.

رَخَاء bon marché.

رَدّ rendre, restituer.

يُرَدّ il sera rendu.

رَدّ الجواب rendre réponse.

تَرْدَاد va-et-vient.

رَدِي vilain, mauvais.

رزق gratifier, enrichir.

رِزْقِي ou ارزقي Arezki, nom pr. d'homme, en Kabyle.

رَصاص plomb, balles.

رَضِيَ aor. يَرْضَى consentir, agréer, être satisfait.

إذا كُنْت اباك ورضي عليك Si je suis votre père et si vous voulez que je sois content de vous.

رِضَى satisfaction, contentement.

أَن تنظر إليّ بعين الرِّضى والإعانة que vous me jettiez un regard de bienveillance en m'accordant votre appui.

أَرْضَى très satisfait, bien favorisé des dons de Dieu.

رِضْوان grâce, faveur,

رَسَل et IV. أَرْسَل envoyer, adresser, expédier.

رِسالة pl. رَسايل lettre, demande, circulaire.

رِسالتي هٰذِهِ ma présente circulaire.

رَسول pl. رُسُل et مُرْسَل pl. ون envoyé, prophète.

رَسْم pl. رُسوم acte, titre.

بِرَسْم بيَدِهِ en vertu d'un titre dont il est porteur.

مَراسي pl. مَرْسى — رسى port (de mer).

أَرْشَدَ IV: diriger dans la bonne voie, rendre juste.

أَرْشَد très juste, très droit.

satisfaction divine.

مَرْضِيّ fém. ة agréé, favorisé de Dieu.

رعى garder, protéger.

رعاية garde, protection.

راعٍ (pour راعي) pluriel رُعاة berger.

مَرْعِيّ gardé, protégé.

رغب désirer vivement

رَغْبة vif désir.

مَرْغوب désiré.

راغِب pl. ون désireux.

المَرْغوب la chose désirée, sollicitée.

رفع porter, élever. VIIIe ارْتَفع s'élever, se dissiper, disparaître.

رافِع portant, élevant

رَفِيع élevé, haut, auguste.

أَرْفَع très élevé, très haut, éminent.

رفق avoir pitié, compatir.

مُرافِق compagnon.

رَقبة cou.

بِرَقبته il n'a personne à sa charge, il n'a ni parents, ni femme ni enfants.

رقى — VIIIe ارْتَقى s'élever, monter en grade.

ارْتِقاء élévation, avancement.

ركب monter à cheval ou dans un véhicule. IIe faire

monter, embarquer.

VIII ارْتَكَبَ se rendre coupable, commettre un délit, contrevenir.

رَاكِب qui monte, qui est à cheval.

رَمَضَان Ramdan nom propre d'homme et neuvième mois de l'année musulmane.

رَاح aor. يروح s'en aller.

روح âme. طلعت روحها elle a rendu l'âme.

راحة repos. Main.

براحة à la main de...

رود — IV أَراد aor. يُريد vouloir, désirer. مُريد désireux. — مُراد désiré

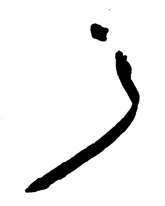
المُراد منك la chose désirée de vous. في غاية المُراد dans les meilleures conditions.

راع aor. يروع épouvanter, remplir d'effroi.

رونق — مُرَوْنَق brillant, éclatant.

الرّيغي Er-righi nom pr. d'homme.

زبر — مزبور susdit, précité.

زجر réprimander.

زربية pl. زرابي tapis.

زرع semer, ensemencer.

زرع grains, céréales.

زرّيعة graine, semence.

بوزرّيعة Bouzaréah.

مَزرعة champ, parcelle, terre cultivable.

ازرق gris, bleu.

الزّرّوق Zerrouk nom pr. d'hom.

مزْراق lance.

بومزراق Bou-Mezrag, nom pr. d'hom.

زعم prétendre, alléguer.

زكيّ pur, vertueux.

أَزكَى plus pur, plus vertueux.

زمَن ou زمان temps, époque

زمن المليطي régime militaire. مدّة زمانيّة longtemps

زهرة Zohra et زهيرة Zahira noms pr. de femmes.

زوّج IIe marier.

V^e تزوّج se marier, épouser.

زَوْج épouse.

زَوْجة épouse.

زويجة paire de bœufs, charrue de labour.

تَزويج mariage.

عِنْدَ التّزويج au moment, lors du mariage.

زار aor. يزور visiter, faire une visite.

زاير visiteur. - زيارة visite.

اوّل زيارتي لـك ma première visite sera pour vous.

زيت huile. زيتون olives.

زاد aor. يزيد ajouter, augmenter, continuer.

IIe زيّد imposer en plus.

VIIIe ازْداد s'ajouter, s'augmenter. Naître.

يزْداد عندنا فرحًا il augmente notre joie.

زايد qui dépasse, surplus excédent. ولا زايدة Plus rien à ajouter.

زيادة augmentation.

وزيادة على ما ذُكر en plus de ce qui a été dit, en outre de cela.

مَزيد augmenté, augmentation. مَزيد الشُّكر. renouvellement d'actions de grâces.

زال aor. يزال cesser d'être.

لا زال il n'a pas cessé d'être; il est encore.

زايلة pl. زوايل bête de somme, mûle, monture.

س

سـ certes. (particule de l'aor.)

ساير divers, tous.

سأل interroger, questionner, demander, s'informer.

سؤال question, interrogation; salutations, compliments.

مسألة pl. مسايل question, affaire.

سبب motif, cause.

بسبب par suite de...

بسبب ما ذكر par suite de ce qui a été dit.

السبت Samedi.

سبحان gloire سبحانه Gloire à Lui (Dieu)

سبعة sept.

سبعون soixante-dix.

سبق devancer, précéder.

من اجل ما سبق من احسانك à cause des bontés que vous avez eues pour nous auparavant.

سابقا ou في السابق précédemment.

ستة six. ستون soixante.

ستر voile; protection.

سجن mettre en prison.

سُجِن être mis en prison.

سِجْن prison.

ساحل — سحل littoral.

الساحل le Sahel.

الساحل القبلي Sahel Guebli nom pr. de région.

السواحلية les gens du Sahel (tribu)

سخون chaud.

سدد IIe diriger dans la bonne voie. سدده que Dieu le dirige!

سديد bien dirigé, droit.

سِدْرَة lotus, jujubier sauvage.

سديرة *Sedira* nom de l'auteur de ce livre.

سُدُس sixième (fractionnaire)

سادِس sixième (ordinal.)

سرّ réjouir. سُرور joie.

سرَح pâturer, pacager.

سرّح II: permettre, autoriser, rendre libre.

سارِح berger.

تسريح autorisation, permission.

سرَف voler. سُرِف être volé. سارِف pl. سُرّاف voleur.

سرِيفة pl. ات et سرفة pl. سَرايِف vol.

سعد — III: ساعَد favoriser aider. — IV. أسْعَد rendre heureux.

سَعيد heureux, fortuné. *Saïd* nom pr. d'homme.

أسْعَد très heureux, très fortuné.

سَعادة félicité, prospérité, Seigneurie, excellence.

مَسْعود heureux, fortuné. *Messaoud*. n. pr. d'hom.

سعْر cours (d'un marché)

سعَى aor. يسْعَى faire des efforts, s'empresser.

سفَر voyage. III سافر voyager.

مُسافِر pl. ون voyageur.

سقَى aor. يسْقي arroser.

سَكَرَات ـ سكر affres.
تُعالِج سَكَرَات الموت elle est à l'agonie, à toute extrémité.
سكن habiter, demeurer.
سُكَّان pl. ساكِن habitant, domicilié.
مِسْكِين pl. مَساكين. malheureux.
سُلْطَان pl. سَلاطين sultan
اولاد سُلْطَان Oulad Soultan nom pr. de tribu..
سلك fil, voie.
سلّك IIe délivrer, sauver, payer. سلك دعوة se tirer d'affaire, débrouiller une affaire.
سلّم II saluer, adresser des compliments; renoncer, se demettre.
سَلام salut.
سَلامة bonne santé.
إسْلام Islamisme.
إسْلامي islamite, musulman.
سليمان Slimane (Salomon) nom pr. d'hom.
تَسْليم salut, salutation; renonciation, démission.
مُسَلِّم pl. ون qui salue, qui envoie des compliments.
مُسْلِم pl. ون Musulman.
السّماتي Smati n. pr. d'hom.
سمع entendre, entendre parler, apprendre.

سَمْع entendement, audition. المعروض على سمعك la chose proposée à votre entendement, la chose que j'ai l'honneur de vous soumettre.

مُستَمِع attentif; auditeur.

إسماعيل Ismaïl (Ismaël) nom pr. d'hom.

سِنّ âge. لِكِبَر سِنّه à cause de son grand âge.

سَنَة pl. سَنَون an, année (rac. سنو).

سَنَد — سِنَاد appui, protecteur.

سَنِيّ brillant, éclatant

سَهُل être aisé, facile.

سَاعَة pl. سَوَاعِ heure, moment, pendule, horloge. ركبت من ساعتي je suis monté à cheval au même instant.

شُورَة fait, affaire.

هاذه شورته tel est le fait, telle est l'affaire.

سوء mal.

IV أَسَاء maltraiter.

أَسَاء عشرتها il la maltraite dans la vie commune.

سُوق pl. أَسْوَاق marché.

سِوَى excepté, si ce n'est.

سي abréviation de سيدي Monsieur.

سَيِّد pl. سادة et سادات Monsieur, maître, Seigneur. سَيِّد الأَوّلين والآخرين le Seigneur des premiers et des derniers prophètes.

سيادة Seigneurie.

مسيد pl. مسايد école.

سار aor. يسير aller, surtout à cheval.

ساير divers, tous.

سيرة marche, conduite, façon de faire.

ساف aor. يسيف saisir un animal pour le mettre en vente par voie de justice.

سيف saisie.

فيما سَيَقَع dans ce qui pourrait arriver.

لا سِيَّمَا surtout.

شأن rang, considération, pl. شؤون choses, affaires.

على شان ou في شان au sujet.

عن شان pour que, afin que.

من شان ذلك à cause de cela, en conséquence.

الشّباشب nom pr. de tribu.

شَتْم insulte, injures.

شجر arbres.

شدّ tenir, serrer.

شديد fort, extrême, violent.

اشدّ plus fort.

في اشدّ مايكون من الفقر au plus fort de la misère.

شدّة embarras, gêne.

شرَع commencer, se mettre à.

شرْع loi, justice.

الشّرْع العزيز la loi éminente.

شرعًا ou بِالشّرْع par voie de justice, légalement, d'après la loi.

شرعي fém. ة légal, judiciaire.

حاكم شرعي représentant de la justice, juge. موجب شرعي moyen légal.

شريف Chérif, noble. plur. الشّرفة Les Chorfa, nom de tribu.

أشْرَف IV se lever (astre.) s'éclairer, briller d'un vif éclat.

شرْقي ou شرقي orien-tal, pl. الشّراقة les Cheraga (d'où Chéragas.)

شركة association, indivision

شريك pl. شركا associé.

شرى aor. يشْري et VIII: اشْتَرى aor. يشْتري acheter.

شِراء achat, acquisition..

شعير orge.

شقيق frère germain

شقيقة soeur germaine

شقف النار bateau à vapeur, pyroscaphe.

شكّ soupçonner; douter.

فلم يكن واحد منهم إلّا وشكّ il n'y eut aucun d'eux qui ne conçût des soupçons.

شكّ soupçon, doute.

شكر flatter, louer, remercier. يحمدون الله ويشكرونه ils bénissent Dieu et lui adressent des actions de grâces, c. à. d. ils sont heureux et en bonne santé.

شُكْر louange.

فله الحمد والشكر à lui (Dieu) la louange et les actions de grâces.

شكى aor. يشكي et VIIIe f. اشتكى aor. يشتكي se plaindre, réclamer. (rac. شكو)

شاكٍ (pour شاكي) plaignant, fém. شاكية plaignante. شاكيًا fémin. se plaignant.

شكاية plainte, réclamation. رفع شكايته porter sa plainte.

امر الشاكين l'affaire des plaignants.

شمل comprendre, embrasser.

شامل universel.

شاهد pl. شهود témoin.

الشاهد *Chahed* nom pr. d'hom.

شهر pl. شهور et أشهر mois. شهر التاريخ le mois courant. مدة اشهر pendant quelques mois.

مشهور et شهير connu, célèbre.

شور — المشار إليه précité, susdit, dont il a été question.

المستشار conseiller, assesseur.

شاوش *Chaouch*, sorte d'huissier, de garçon de bureau, de planton.

شاء aor. يشاء vouloir, désirer. إن شاء الله si Dieu veut, s'il plaît à Dieu.

شيء pl. اشياء chose, affaire. كل شيء chaque chose, toute chose.

شيئاً فشيئاً petit à petit, de temps en temps.

شيخ pl. شيوخ et أشياخ ou encore مشايخ vieillard, cheikh d'une fraction de tribu, professeur.

شيخ المسيد Directeur de l'école.

شيحة décoration, croix.

ص

صبيحة matinée.

اصباجي spahis.

مصباح pl. مَصابيح lampe, flambeau.

صَبر patience, résignation. طال صَبْري je suis à bout de patience.

صَبي pl. صِبيان jeune garçon.

صِحّة santé.

صَحْب compagnons du Prophète.

صاحِب pl. اصحاب maître, possesseur; camarade, ami. واحد من اصحابكم un de vos agents. اصحاب الاوراق الخَبَرِيّة les membres de la Presse.

صُحْبة en compagnie, par l'intermédiaire.

الصّحراء Sahara, sud algérien.

صدَر résulter, émaner.

صَدر pl. صُدور poitrine.

صدْق vérité. صدْقًا en vérité.

صَدَقة pl. صَدَقات aumône.

صَداق don nuptial.

صَدوق et صَديق ami sincère. الصادق Sadok nom pr. d'hom. (le Sincère.) الصدّيق Seddik nom pr. d'hom. (le véridique)

صرف dépenser.

V تصرّف gérer, administrer; avoir la jouissance, la possession.

انصِراف départ.

تَصَرُّف jouissance.

حسب تَصَرُّفا à la façon de jouir.

مَصْرُوف pl. مصاريف dépenses, frais, dépens.

مُتَصَرِّف administrateur.

مُنْصَرِم — صرم passé, écoulé, expiré.

صعد monter, gravir.

صغير pl. صغار petit, jeune.

صَفَر 2ème mois de l'année musulmane.

صَفْو pureté.

VIIIe اِصْطَفَى purifier, élire un prophète.

صَفِيّ pur, sincère.

ابنا حقًّا وصَفِيّنا صدقًا notre vrai fils et véritable ami.

مُصْطَفى Moustapha ou Mustapha n. pr. d'h. (élu)

صُلْح paix, transaction

مَحْكَمَة الصُّلْح justice de paix.

صَلاح bien, intérêt, amélioration.

واد بوصلاح la rivière bienfaisante, n. pr. de localité.

إصْلاح intérêt, amélioration. إصْلاح الإيالتين l'intérêt des deux territoires.

صلّى II: aor. يصلّي faire la prière ; bénir.

صلّى الله Dieu bénisse ou répande ses bénédictions

صَلاة prière, bénédiction

صَنادِق pl. صَنْدوق ou صَناديق caisse, boîte, malle.

صناعة état, métier, industrie, profession.

ليس لي صناعة غير طريقة الفراءة Je n'ai d'autre profession que celle d'homme d'étude, de lettres.

صهر pl. اصهار gendre, beau-frère, allié.

صَواب vérité.

فهو الله اعلم بالصّواب est plus instruit de la vérité.

IV اصاب aor. يُصيب atteindre, frapper, éprouver.

مَصايب pl. مُصيبة épreuve, malheur, calamité.

صاع pl. أَصْوُع mesure de blé ou d'orge (160 litres)

صوف laine.

صان aor. يصون garder protéger, préserver.

صَوْن garde, protection de Dieu.

صَيْد gibier.

صيّاد pl. ون chasseur, pêcheur.

صار aor. يصير devenir.

ض

ضبّ pl. ضبوبة sorte de lézard.

ضرّ et ضرر mal, souffrance, préjudice.

امتدّ ضرّي ma souffrance dure longtemps.

ضرب coups.

ضرب نقبة pratiquer un trou dans un mur à l'effet de voler pendant la nuit.

ضعف pl. اضعاف double.

اضعافًا deux fois autant.

ضمّ comprendre, embrasser.

ضامن garant, caution, responsable.

V تضمّن contenir, renfermer.

مضمون contenu.

مضمونه بأنّ prescrivant que.

متضمّن contenait

رنع متضمّن الحكم Jugement condamnant (ou donnant gain de cause.)

ضاع aor. يضيع se perdre, périr. ضايع fem. ة lésé,

abandonné.

ضيف fem. & convive, invité. ضيف الله Dif-allah n. pr. d'h.

ضيق gêne, embarras.

الاحباب عند الضيق والشدة les amis se reconnaissent au moment de la gêne et de l'embarras.

ط

طبيب pl. أطبّاء médecin.

طبع imprimer. طابع pl. طوابع cachet, sceau.

طرح - مطرح plur. مَطارح tapis, couchette. عدم المطارح le manque de couchettes.

مَطروحة abandonnée, délaissée. مَطروحة عِند الناس vivant de la charité publique.

طرّد II: chasser, renvoyer.

طَرَف morceau, bout. مِن طَرَف de la part.

طرق frapper.

طرق يسمعي ou طرق سمعي il m'est venu à l'oreille, j'ai entendu dire, j'ai appris.

طريق pl. طُرُق route, chemin, voie.

طِفْل pl. اَطْفَال jeune garçon.

طَلَب demander, solliciter, revendiquer.

III طَالَب réclamer, revendiquer.

طَلَب et طَلْبَة demande, revendication.

وَرَقَة الطَّلَب avis, avertissement d'appel.

طَالِب pl. طُلَّاب solliciteur. طَلَبَة العِلْم les hommes d'étude, les hommes de lettres.

مَطْلُوب demandé, sollicité. المَطْلُوب la chose demandée, sollicitée.

طَلَع monter.

اِطِّلَاع action de parcourir, d'étudier un livre.

طَلَق lâcher, détacher.

II طَلَّق répudier, divorcer.

طَلَاق répudiation, divorce. سَرَّح بِالطَّلَاق rendre libre par la répudiation.

مُطَلِّق mari répudiateur.

طَمَع espérer, ambitionner, convoiter.

طَامِع espérant, ambitionnant, convoitant.

طَاهِر pur, vertueux.

طَايِع pl. ون obéissant, soumis.

طاقة fenêtre, croisée.

يقدر Pouvoir, force.

طاقتنا selon la mesure de notre pouvoir.

طال aor. يطول se prolonger, paraître long, durer longtemps.

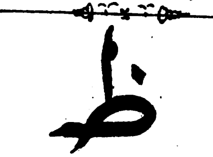
طول longueur.

طويل long.

طولقة Tolga n. pr. de localité près de Biskra.

طيب bon, bien.

الطيّب Teyyeb n. propre d'hom.

ظُلْمة pl. ظُلُمات obscurité, ténèbres.

مظلوم victime d'une erreur, d'une injustice.

ظن penser, croire.

ظن opinion.

كما هو الظن بك selon la bonne opinion que j'ai de vous.

ظهر paraître, sembler, se manifester, être évident. إن ظهر لك si vous le jugez à propos.

اين ظهر لك où bon vous semblera. ظهرت عليه سرقات متعددة il a été reconnu coupable de nombreux vols.

ظهر pl. ظهور dos.

ع

عَبْد pl. عِباد serviteur, adorateur, homme.

مِن عبدْ ربّه de la part du serviteur de son Dieu

عبْدُ الله *Abdallah*, n. pr. d'hom. (le serviteur de Dieu.) –

عبد القادر *Abdelkader* n. pr. d'hom. (le serviteur du Puissant.)

مَعْبُود adorable, digne d'être adoré.

لا مَعْبود سِواه Il n'y a d'adorable que Lui (Dieu)

عبر – VIII: اعتبر considérer, tenir compte.

جِهةَ الأُمّ لا تُعْتَبَر عِنْدهم Ils (les Kabyles) ne tiennent aucun compte de la ligne maternelle au point de vue successoral.

عَتْروس pl. عَتاريس bouc.

عَجَب étonnement, surprise. يا عَجَب ô surprise!

عَجَل hâte. عن عَجَل en toute hâte. عاجِلاً promptement.

عدّ compter. يُعَدّ être compté. IV أعَدّ destiner, affecter.

عَدد pl. أعْداد nombre, chiffre, numéro.

مَعْدُود fem. ة compté, compris dans le nombre. مُعَدّ fem. ة destiné, affecté.

مُتَعَدِّد fem. ة réitéré, innombrable.

عَدْل justice, équité.

عدل pl. عدول adel, deuxième assesseur du cadi. باش عدل bachadel premier assesseur du cadi.

عَدَم manque, défaut, non-existence. لِعَدَم المطارح à cause du manque de couchettes.

لِعَدَم قُدْرته à cause de son impuissance, de son incapacité.

عَدِم manquant, n'étant ou n'ayant pas.

عدى — V تَعَدَّى aoriste يَتَعَدَّى passer, dépasser; transgresser, contrevenir.

عرب Arabes.

عَرَبِيّ fem. ة arabe.

عَرْش pl. اعراش tribu.

عرض — V تَعَرَّض se mettre en travers, barrer le chemin; s'opposer.

المعروض ce qui est proposé, la chose exposée.

عَرَف connaître, savoir.

عُرِفَ بِهَا connu sous cette dénomination.

II عَرَّفَ faire connaître, faire savoir, informer ; dater. Établir l'identité.

V تَعَرَّفَ être averti, être avisé, prendre connaissance.

عُرْف coutume kabyle.

تَعْرِيف définition, explication.

مَعْرِفة pl. مَعَارِف connaissance.

مَعْرُوف fém. ة connu.

مُعَرَّف légalisé, légalement établi.

عَزَّ être puissant.

عَزَّ وَجَلَّ qu'il soit proclamé puissant et glorieux (Dieu) !

IV أَعَزَّ rendre puissant.

أَعَزَّهُ الله Dieu le rende puissant !

عِزّ puissance.

دام عِزُّهُ sa puissance est éternelle ! (Dieu)

Puisse durer sa puissance !

أَعَزّ plus cher, très cher

عَزُّوز Azzouz n. d'hom.

عَزَلَ révoquer, destituer.

عَزْلة pl. عَزَل terre, parcelle de terre domaniale.

عُزِلَ être révoqué, destitué.

عَزْل révocation, destitution.

عزمًا résolument.

عزمًا عاجِلًا résolument et promptement, en toute hâte.

عسّاس pl. ون gardien.

عسّاس البَحْص garde champêtre.

عَسْكَرِي soldat, militaire.

عسى أنْ peut-être que, il pourrait se faire que, dans l'espoir que.

عَشْرَة dix.

عِشْرَة rapports de voisinage, vie commune.

أساء عِشْرتها Il lui rend la vie dure par de mauvais traitements.

عِشْرون vingt.

عشور achour, impôt du dixième sur les grains.

عَشِيّة soir, soirée.

عشيّة النهار le soir du jour.

عَصَب hériter à titre de

عاصب aceb ou agnat.

تَعْصِيب action d'hériter à titre de aceb.

عصيان désobéissance, révolte, rébellion.

عطل — تَعْطِيل suspension de fonctions.

أَعْطى IV aor. يعطي donner, gratifier.

إِعطاء action de donner. امتنع من إعطائهم

il en refuse le payement.

عَظِيم grand, magnifique splendide.

أَعْظَم plus grand.

اعظم برحنا بارتفاعك notre plus grande joie a été d'apprendre votre élévation.

مُعَظَّم considérable ; honoré.

مُعَظِّم celui qui honore qui rend hommage.

عَفَا aor. يَعْفُو pardonner ; guérir.

عَفْو pardon ; guérison ; miséricorde.

عَافِيَة paix ; feu ; santé.

عَاقِل sage, intelligent

pl. عُقَّال et عُقَلَاء sages, vieillards, notables Kabyles.

عَالَج III. manipuler

وهي تُعالج سَكَرات المَوْت alors qu'elle était à toute extrémité.

علاش pourquoi ? surquoi ?

عَلَّق II. pendre, accrocher, suspendre.

V s'accrocher ; se rapporter, être proche de quelqu'un à quelque titre que ce soit.

عَلِم savoir, apprendre.

فَلْتَعْلَم sachez donc.

II عَلَّم enseigner ; marquer

IV أَعْلَمَ faire savoir, informer.

V تَعَلَّمَ apprendre soi-même, étudier, s'instruire.

عِلْم pl. عُلُوم science, connaissance. بِعِلْمِك ou بِعِلْمِك à votre connaissance. العَلْمَة Les Eulmas, n. de tribu.

عَالِم pl. عُلَمَاء savant. عُلَمَاء المَجْلِس les savants membres du tribunal d'appel.

عَالَم pl. ون monde.

أَعْلَم plus savant, plus instruit.

عَلَامَة marque, signe, paraphe.

عَلَّامَة érudit, très docte.

إِعْلَام avis. إِعْلَامُك بِه je vous donne avis, je vous informe par la présente.

تَعَلُّم et تَعْلِيم étude, instruction, enseignement.

مُعَلَّم marqué; portant le numéro.

مَعْلُوم connu, établi, convenu.

عُلُوّ élévation.

عَلَا être haut, élevé

VI تَعَالَى qu'Il (Dieu) soit sans cesse exalté!

على sur. عَلَيْكَ بِـ Il faut que vous....

وعليه donc, en consé-
quence. على ذلك c'est pour
cela, à ce sujet.
له عليه il lui est dû
par..... على المحبة en rai-
son de l'amitié.
علي et عالي fém. ة
haut, élevé, auguste.
علي Ali nom d'hom.
أعلى plus haut, plus
élevé. أعلاه ci-dessus.
علاوة Allaoua n. pr.
d'homme.
عم pl. عموم et اعمام
oncle paternel.
عم embrasser, compren-
dre.
عام général. أعم plus
général.
عما ou عم sur ce qui
(mis pour عن ما)
عمدة appui, protecteur.
اعتماد appui, protection.
من على الله وعليه اعتمادنا
Celui sur lequel, après
Dieu, nous nous appu-
yons.
عمر âge, vie, existen-
ce.
عمر Omar,
عمر Amr,
عمار Ammar et
عمروش Amrouch nom
d'homme.
عمر remplir, charger.
معمر rempli, plein,

chargé.

معمّرة remplie, chargée.

معمّرة بالقرمود recouverte en tuiles.

عمل faire.

عمل fait, action.

وعلى هذا ou وعليه العمل يكون العمل on doit se conformer à cet ordre, cet ordre doit être exécuté. عمّا يكون عليه العمل sur ce qu'il y aurait lieu de faire, sur la mesure qu'il y aurait lieu de prendre.

عامل pl. عمّال préfet, gouverneur.

عمالة pl. ات département, province.

عَن de, sur, contre.

عَن إذن par ordre, de la part.

عِند chez, auprès, au moment. مِن عِند de chez, de la part.

مِن عِنده de chez lui, de sa part.

عَنَف violence, insolence.

عُنوان adresse.

عنى aor. يعني signifier, désigner.

عَهد pacte, alliance.

عَهد الدَّولَتَين l'alliance des deux gouvernements.

عاد aor. يعود revenir,

devenir, commencer.

عادة pl. عوايد coutume.

إعادة appel d'un jugement.

عوض qui tient lieu, qui remplace ; compensation, échange.

III: عاوض donner en compensation.

عام pl. أعوام an, année.

عون aide, secours, assistance.

Aoun, huissier d'un tribunal musulman.

عان aor. يعون —

III: عاون aider, secourir, assister.

IV: اعان aor. يعين même sens.

X: اشتعان aor. يشتعين implorer le secours, l'assistance.

إعانة aide, secours, assistance.

عيد pl. أعياد fête religieuse musulmane.

عيسى Aissa, n. pr. d'h. (Jésus)

عيال famille ; femme, épouse.

عين pl. عيون et أعين œil, source, fontaine.

قرة العين la fraîcheur, c.à.d. la joie de l'œil.

II عيّن fixer, désigner.
V تعيّن être fixé ; être évident, paraître clairement.

غ

غاية but, terme, excès. غاية وَدّنا l'objet de notre extrême affection. غاية الفرح joie extrême. غاية السلام beaucoup de compliments.
غَرْب ouest, occident
غربي pl. غرابة occidental.

غرس planter.
مَغروس planté.
غرامة impôt.
مغْزل - غزل quenouille.
قلم البليغ بغير حظ مغْزل
La plume de l'homme de lettres sans ressources est comme une quenouille.
غشّت Août.
غاشي foule.
غفَر pardonner.
غُفران pardon, miséricorde.
غفَل négliger, perdre de vue.
غلّظ rendre dur, épais.
غلّظ راسه faire la man.

vaise tête.

غلّف fermer, boucher.

غلاء cherté.

غَنَم troupeau de moutons.

مُسْتغانم Mostaganem.

غني pl. أغنياء riche.

غُول ogre, fém. & ogresse.

غاص aor. يغوص plonger, disparaître.

غاصت اخباركم vos nouvelles sont rares.

غاب aor. يغيب et V: تغيّب s'absenter, disparaître.

غيبة absence, éloignement. لِغيبته à cause de son absence.

غايب absent.

غَيْر moins, excepté, si ce n'est. autre. غَيْرهُ

لاإله غيرهُ autre que lui. il n'y a pas d'autre dieu que Lui.

وغَيْر ذَلِك et autre chose que cela, c. à. d. etc....

وغَيْرهُم et d'autres qu'eux.

أَوْ غَيْرها ou autre chose qu'elle.

غَيْرأَنَّهُم si ce n'est qu'ils....

مِن غير ou بِغَيْر sans, à l'exception:

مَغْروس على غَيْر ماء نا planté pour être irrigué par des eaux autres que les nôtres.

ف

فَ or, donc

فتح ouvrir.

فاتح commençant.

Fatah, n. prop. d'h.

مِفْتاح pl. مفاتح et مَفاتيح clef.

مَفْتوح fém. ة ouvert.

فتح الله Fathallah, n. pr. d'homme.

فتّش chercher, fouiller.

فتك — فاتك audacieux.

فج مزالة Fedj-Mezala, n. de localité, près de Constantine.

فحص chercher, faire des investigations, procéder à une enquête.

فحص banlieue.

عسّاس الفحص garde-champêtre.

فرّ fuir.

فرّ من الحكم faire défaut.

فرح être content, joyeux.

فَرَح joie.

فرحات Farhat nom pr. d'homme.

فرس cheval, jument.

فارس pl. فرسان cavalier, chevalier.

فرّط II négliger, perdre de vue.

فارط passé, écoulé.

تَفْرِيط négligence.

فرق — VIIe افترق se séparer.

فرقة fraction de tribu.

فرنسة ou فرنصة France. (avec ou sans ا après fra)

فرنصاوي ou فرنساوي fem ة, Français.

فرنك ou فرانك franc.

فرنكية monnaie française.

فساد corruption, mauvaises mœurs.

فسّر IIe expliquer.

X استفسر demander des explications, interroger, faire une enquête.

فصل et فصّل décider, juger.

فصل saison; chapitre; article; paragraphe. Liquidation, jugement.

فَضل bonté, bienveillance.

V تفضّل avoir la bonté, être assez bon.

فاضل bon, excellent.

أفضل meilleur.

فعل agir, faire.

فعل pl. أفعال fait, acte, action; verbe. —

فاعل agissant, auteur d'un fait.

فَقَدْ or certes (composé de فـ or et de قدْ certes.)

فقر pauvreté, misère.

فقير pl. فقراء pauvre.

الفَقير لِربّه qui a besoin des bienfaits de son Dieu.

فَقَطْ Seulement (composé de فَ et de قَطْ)

فَقِيه pl. فُقَهَاء jurisconsulte, juriste.

فِقْه jurisprudence, droit musulman.

فَكّ ôter, enlever.

انفِكاك enlèvement, privation d'un droit.

فَكَّر II. rappeler, faire souvenir.

V تَفَكَّر se rappeler, se souvenir. تَفَكِير souvenir, rappel.

فَاكِهَة pl. فَوَاكِه fruit

فَكَّاي (pour فَكَّاه) marchand de fruits.

فَلاحة culture, agriculture

فَلَك firmament.

فُلان un tel. فُلانة une telle.

فُلانِيّ fem. ة tel, de telle origine.

فَنّ pl. فُنُون branche, connaissance.

الفُنْدُق Fondouck.

فَهِم comprendre.

IIe فَهَّم faire comprendre.

فَهَّامة très intelligent.

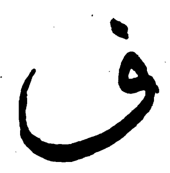
فَات aor. يفوت passer, disparaître, se perdre.

فورار Février.

فيد — استفاد aor. يستفيد

profiter. اسْتَبْدَدْتَ صحّتكُم j'ai été heureux de vous savoir en bonne santé.

فيما dans ce que, dans ce qui. (composé de فِي & de ما). فِيما ذُكِرَ. pour la somme en question.

قبض saisir, attraper, recevoir.

VI: تقابض se saisir, s'attraper.

قبطان capitaine.

قبل accepter.

II قبّل embrasser.

VI تقابل comparaître ensemble.

قَبْل avant.

مِن قِبَل ou قِبَل de la part; par suite de.

قبلي qui est au sud. Siroco.

قبايلي pl. قبايل Kabyle.

قابِل acceptant, prochain.

قَبول acceptation.

قَبيل tribu, fraction de tribu.

أقبل très affable.

إقبال bonheur, félicité.

مُقَبِّل qui embrasse.

مُقابِل adversaire, partie adverse.

مُقابَلة vis-à-vis.

في مُقابَلة en échange.

مُسْتَقْبِل futur, avenir.

قتل tuer.

قَتْل meurtre, assassinat.

مُقاتَلة combat, altercation meurtrière.

قد, قَدْ, يَقَدْ et لَقَدْ déjà, certes.

قدر pouvoir. تقدر على كُلّ شيء vous pouvez tout.

قَدْر rang, considération, quantité, quotité, montant. بِقَدْر selon la mesure.

لك القدر العظيم لدى vous jouissez d'une grande considération auprès de......

قُدْرة pouvoir, capacité.

قَدّور Kaddour et قويدر Kouider noms d'hommes.

قَدِير puissant, capable.

قديل pâturage reservé.

قدم arriver.

II: قدّم mettre devant, présenter, offrir.

V تقدّم venir avant, précéder. كما تقدّم comme il précède, comme il a

été dit précédemment.

قَدَم pl. أَقْدام pied, pas.

قادِم se rendant.

قُدوم arrivée; départ.

عدَم قُدوم non-départ.

مُقَدَّم supérieur d'une confrérie religieuse.

قُرَّة fraîcheur (de l'œil), joie. ما تقَرّبِهِ أَعْيُننا ce qui nous fait plaisir.

IV أَقَرّ avouer. أقرّ بالقَشّ il a fait des aveux concernant les vêtements.

مُقَرَّر bien établi.

قرأ lire, étudier.

قِراءة lecture, étude.

قَرُب être proche, près de, s'approcher.

قُرْب proximité.

قُربي gourbi.

أَقْرَب le plus proche.

أقرب مُدّة le plus proche délai.

قرقور Guergour.

قرح - قارحة qui a toutes ses dents; âgée de 3 à 5 ans.

قرمود tuiles.

قَرْية village.

قسم partager. يُقْسَم il devra être partagé.

قِسْمة et قِسْم circonscription, subdivision.

قَسَنْطينة Constantine.

قَشّ vêtement.

قصد avoir un but, se proposer.

قَصْد et مَقْصود but, intention. بِقَصْد dans le but, avec l'intention.

قصّر IIe être négligent, perdre de vue.

قضى aor. يقضي arranger, régler, liquider, juger.

قاضٍ (mis pour قاضي) pl. قُضاة cadi - juge.

قاضي نُطيق cadi - notaire.

قَضيّة affaire.

قَضاء fonctions de cadi, règlement, arrangement, liquidation.

فقط - بَقَطْ seulement.

قلّ diminuer.

قَليل peu, un peu.

وَقْت قليل peu de temps.

قِلّة rareté, petite quantité, le peu.

قَلْب pl. قُلوب cœur.

مَقْلوب verso.

القليعة Coléa.

القليعي de Coléa.

قَلَم pl. اقلام plume.

قَلَم الرّصاص crayon (plume de plomb.) بالقلم العربي en écriture arabe.

بالقلم الفرنصاوي en écriture française.

قمح blé.

قانون pl. قوانين loi, décret,

arrêté, instructions.

حيث ارتكبوا ما حرّره الفصل الأوّل من القوانين attendu qu'ils ont contrevenu aux termes de l'article premier des instructions administratives......

قَهْرًا violemment, de force.

قهّار irrésistible, vainqueur.

قهواجي cafetier.

قُوّة force, puissance.

قال aor. يقول dire.

يُقال لها elle est appelée. يُقال له il est appelé.

قَوْل le dire. وقولك على quant à ce que vous dites, relativement à.....

قايل pl. ون disant.

القالة La Calle.

قام aor. يقوم se lever; intenter une action.

IV : أقام aor. يُقيم rester, séjourner, établir.

قايم se levant, se tenant.

جعل في قايمة prix. القيمة mettre en vente.

قَيّوم toujours debout, éternel.

مَقام rang, seigneurie.

على المقام haute seigneurie. قايم مقام remplaçant, intérimaire (d'où caïmacan.)

مُقيم résidant, en résidence

مُسْتَقِيم droit, juste.

قيّد II enregistrer, consigner par écrit.

قايد pl. قِيَاد caïd.

قِيادة caïdat, fonctions de caïd (rac. قود)

ك

كَ comme. Pronom affixe 2e personne masculin.

كِ fém. كُمَا duel

كُمْ pl. masc. كُنَّ fém.

اولاد كباب nom de tribu.

كِبَر grandeur d'âge.

لِكِبَر سنّه en raison de son âge avancé.

كبير pl. كبار ـد كُبَراء grand, âgé ; notable de tribu.

كبش pl. كباش mouton.

كَتَب écrire. كُتِب il a été écrit.

والسّلام مِمَّن كُتِبَتْ عن اذنه Salut de la part de celui par ordre duquel la présente lettre a été écrite.

III: كاتب écrire, correspondre, être en correspondance.

كاتِب pl. كُتّاب rédacteur, écrivain, secrétaire.

كِتاب pl. كُتُب livre, écrit, lettre.

كِتابة écriture.

مُكاتَبة correspondance.

مَكْتوب écrit, lettre, destin. والسّلام من المكتوب عن اذْنه Salut de la part de celui par ordre duquel la présente lettre a été écrite.

إن كان المكتوب من الله Si c'est écrit par Dieu, si Dieu permet.

كثّر II: et IV أكْثر augmenter, multiplier.

كثّر الله خيرك Dieu augmente votre bien ! c. à d. je vous remercie.

كثْرة abondance, grand nombre.

لِكثْرة الغاشي à cause du grand nombre de personnes.

كثير abondant, nombreux.

كثيرًا beaucoup.

كذا comme ceci, ainsi, de même; tel. كذا و كذا telle et telle chose.

بِكذا à tel endroit; pour tel prise.

كارطة pl. كوارط carte, billet.

أكْرم traiter généreusement.

V تكرّم être généreux.

وإن تكرّمت بالسّؤال عنّا et si vous êtes assez

généreux pour vous intéresser à nous; c.à d. si vous daignez, etc...

كَرِيم généreux.

أَكْرَم très généreux.

إِكْرَام grâces, faveurs divines.

مُكَرَّم honorable.

كَسَّر II casser, briser.

كَفّ cesser, s'abstenir.

كَافَّة totalité, tous.

كَفَى aor. يَكْفِي suffire. الحمد لله وكَفَى louange à Dieu et cela suffit, c.à.d. Il n'a pas besoin d'autres louanges, ou bien: Louange à Dieu qui nous suffit ou pourvoit à nos besoins.

كِفَايَة suffisance.

وفيه كِفَايَة ou وبه كِفَايَة Il y a suffisance dans ce qui a été écrit, c.à.d. j'en ai suffisamment dit, je n'ai plus rien à ajouter, je me suis suffisamment expliqué sur l'objet de cette lettre.

كُلّ tout, totalité, tous. chaque. كُلّه tout entier.

كُلُّهُم tous entièrement.

كِلَاهُمَا tous les deux.

كُلّ وَاحِد chacun.

كُلّ مَا tout ce que.

كُلَّمَا chaque fois que.

كُلّ مَن quiconque, tous

ceux qui.

كُلِّيّ total, complet, absolu.

كُلِّيَّة totalité.

بِالْكُلِّيَّة en totalité, complètement, entièrement.

كَلَّفَ charger de, inviter à, mettre en demeure.

مُكَلَّف chargé, préposé.

كَلَام paroles. لا كلام لَهُ il n'a pas à parler, il n'est pas fondé à réclamer....

V تَكَلَّمَ parler.

كَمَا ainsi que, de même que, comme. (composé de كَ et de ما.)

كمندار ou كماندة commandant.

كمون commune.

كميصار commissaire, administrateur de commune mixte.

كَامِل parfait, complet, entier. كامل السعادة qui jouit d'un bonheur parfait.

أَكْمَل très parfait.

كاد aor. يَكاد s'en falloir de peu. كاد أن il s'en est fallu de peu que....

مالا يكاد يُوصَف plus qu'on ne pourrait le décrire.

كان aor. يكون être, exister.

فَلْيَكُن qu'il soit....

كَوْن existence.

مِن كَوْنِ ou لِكَوْنِ ـ كَوْن à cause, parce que.

لِكَوْنِهِ ou ـ كَوْنَهُ مِن كَوْنِهِ parce qu'il est.

كَوْنَها parce qu'elle est.

كيب comme.

كَيْفَ comment.

كَيْفَ بِكُم comment se fait il que vous.....?

كَيْفَ انْتَ Comment êtes-vous.

كَيْفَ احْوالكم comment vont vos affaires?

ل

لَ certes. بَلْ or que.

(ordre, impératif.)

لِ à, pour, pour que, parce que. لِي à moi, j'ai. لِلحاجة pour affaire.

لِأَنْ pour que, afin que. لِئَلّا pour ne pas

La préposition لِ devient لَ devant les autres pro-noms affixes. Ex.: لَكُمْ à vous, vous avez, لَهُ à lui, il a, été...

لا ne, ni, il n'y a pas de.

بِلا sans. لاسِيَّما surtout.

لَبِيب doué de sens, qui a l'esprit juste, éclairé.

لَجَأَ ـ مَلْجَأ refuge, asile, protection.

لَحِقَ atteindre, frapper.

لاحِق qui atteint ; survenu. لِيَرْتَفِعَ الضَّرَرُ اللَّاحِقُ لَهَا afin que cesse le préjudice qui lui est porté.

إِلْحَاق addition, supplément, annexe.

إِلْحَاق خَفِيّ annexe de bien, c. à. d. post-scriptum.

لَدَى près, par devant.

لَدَيْنَا par-devant nous, en notre présence.

اَلَّذِي pronom relatif : qui, que, dont, lequel, etc. fém. اَلَّتِي ; duel masc. اَللَّذَانِ fém. اَللَّتَانِ. plur. masc. اَلَّذِينَ, fém. اَللَّاتِي

لَزِم être obligatoire, falloir.

لَازِم obligatoire.

لَزْمَة impôt.

مُلَازَمَة obligation, application assidue.

لِصّ pl. لُصُوص voleur, malfaiteur.

تَلْصِيص maraudage, brigandage.

لَطَف être bienveillant.

لَطَف اللّٰه بِالْجَمِيع que Dieu soit bienveillant pour tous.

لَطِيف bienveillant, agréable, gracieux. لَطَايِف الْإِنْعَام les meilleures faveurs divines.

لَعَلَّ peut-être que, il se

faut que.

لُغة langue, idiome. تعليم اللُّغَتَيْن l'enseignement des deux langues.

لِفت - VIII اِلْتَفَت se retourner. فَلا يُلْتَفَت إِلَيه or il n'en sera tenu aucun compte; il doit être purement débouté.

لَقَدْ certes (composé de لَ et de قَدْ)

لَقِيَ aor. يَلْقَى trouver, rencontrer.

V تَلَقَّى aor. يَتَلَقَّى recueillir un héritage ou une déposition.

لِقاء et مُلاقاة rencontre.

لاكِن ou لَكِن mais, cependant.

لَمْ ne.... pas. (avec l'aoriste auquel cette particule donne le sens du passé.)

لَمّا dès que, aussitôt que.

لَوْ si.

لَوْلا n'eût été.

لام aor. يلوم blâmer, faire des reproches, s'en prendre à....

مَلام blâme, reproche.

لَوْن couleur, teint.

خَضْراء اللَّوْن ayant une robe gris-vert.

لَيْسَ il n'est pas. لَيْسَ

لي Il n'est pas à moi, je

n'ai pas. لَيْسَ بِسارِق
ce n'est pas un voleur.

لَيْسَ مِن شَأنك il n'est pas convenable à vous; ce n'est pas digne de vous.

لَيْسَ مِن عادته ce n'est pas son habitude, il n'a pas l'habitude.

لاق aor. يليق convenir être convenable. كما يليق بِذَلِك المقام comme il convient à votre rang. (Le démonstratif ذَلِك tient ici lieu de l'affixe كَ à cause de la prose rimée.)

لَيْل nuit.

لَيْلة pl. ليالي une nuit

لَيْلة الأَرْبعاء la nuit du mardi au mercredi.

لِئَلَّا pour ne pas.

م

ماء pl. مياه eau.

مائة et مِئة cent.

مائتان deux cents.

متاع fém. متاعة pl. متاوع appartenant à; de, en.

مِثْل pareil, comme. VIII. امتثل obtempérer, se conformer à un ordre.

مِثْلك un homme comme vous. إن رجع لِمِثْل

هذه الافعال s'il revient à de pareils actes, en cas de récidive.

مَثَلاً par exemple.

مَجْد gloire.

محن examiner.

امْتِحان examen. جماعة الامْتِحان Commission d'examens.

مَدّ tendre, étendre.

VIII امْتَدّ s'étendre, se prolonger, durer longtemps.

مُدّة espace, laps de temps. مُدّةً pendant.

لي مُدّة وأنا il y a long-temps que je ....

في اقرب مُدّة au plus tôt, sous peu, dans le plus bref délai.

مارس Mars.

مايو ou ماي Mai.

مدينة pl. مُدُن ville.

المدني El-Madani, nom d'homme.

مدى – VI تَمادَى aoriste: يَتَمادَى traîner en longueur, persister encore.

مَرّة pl. مِرار une fois.

مَرَّتانِ deux fois.

مِرارًا plusieurs fois.

المرّة بعد المرّة à plusieurs reprises.

مَرْأة femme.

مرض tomber malade.

مَرَض maladie.

مَرَض شديد maladie grave.

مزاب Mzab.

بَني مزاب Mozabites.

مزج mêler, mélanger.

مُمْتَزَجة mixte (commune)

مَزِيَّة obligation, service, préférence, privilège.

مِن غَيْر مَزِيّة sans obligation, sans aucun mérite. لَك الفَضْل والمزِيّة Je vous serai bien obligé de me rendre ce service.

لا مَزِيَّة لَه عَلَى الاخر Il ne doit pas être privilégié à l'égard de l'autre.

مُسْتَغانم Mostaganem.

مسح essuyer.

المسيح l'Oint, le Christ. مَسِيحِيّ fém. ة chrétien.

مسيد pl. مَسايد école.

مسك saisir, attraper.

مِسْكين pl. مَساكين malheureux.

مسي ou مسيو Monsieur.

مشى aor. يمشي marcher, aller, partir.

ماشية pl. مواشي bétail, bête de somme, bestiaux.

مضى aor. يمضي passer, s'écouler. فيما مضى en ce qui est passé, précédemment, antérieurement.

ماضٍ (pour ماضي) fém. ة passé, écoulé.

مَطَر pluie.

مع avec, en compagnie de. معًا ensemble.

مَعَ ذَلِكَ avec cela, en outre. مَعَ كثرة سرقته وتلصيصه outre son grand nombre de vols et de forfaits.

معزة pl. ات chèvre.

مكث séjourner, s'arrêter.

مكّن II: remettre.

IV يمكن il est possible, peut-être.

ملح sel. مليح bon, beau, bien.

مُلْك propriété, possession.

Empire.

المالكيّة le rite malékite.

مليون pl. ملايين million.

ممّا (pour مِنْ ما) de ce qui, de ce que.

مَنْ qui, celui qui, quiconque, quelqu'un.

مِنْ de, de la part. En fait de, parmi, depuis. زوّج من marier à.

هذا ما منّا voilà ce qu'il y a de notre part.

مَنّ bonté.

بِمَنّه par un effet de sa bonté.

مُنْذُ depuis, depuis que.

مِنْ مُنْذُ depuis que.

منع empêcher.

VIII اِمْتَنَعَ refuser, se refuser.

مَنْعٌ empêchement, refus. مانِعٌ empêchement légal.

اِمْتِناعٌ refus, empêchement. تَمادَى على الاِمْتِناعِ il a persisté dans son refus.

مُهْرٌ poulain.

مُهْرَةٌ pouliche.

مَهْما ou مَهْمَى dès que, aussitôt.

مالٌ pl. اموال bien, fortune, héritage, succession.

مَوْلَى maître.

ميمون *Mimoun* n. d'hom.

ن

نار feu. (rac. نور lumière.)

ناس et أُناس gens, personnes.

نَبِيّ pl. أَنْبِياء prophète.

نَبِيهٌ avisé, célèbre.

نِحْرِير habile, intelligent.

نَحْنُ nous.

نَحْو environ, à peu près.

ناحِيَة pl. نَواحِي côté, environ, dépendance.

نَزَعَ ôter, enlever.

VI تَنازَعَ être en contestation, plaider l'un contre l'autre.

نَزَل descendre.

نازِلة pl. نوازِل affaire, procès.

نَزِيه brillant, pur.

نِساء femmes. عين النِّساء nom de localité.

نَسَب alliance, parenté.

VIII اِنْتَسَب être parent par alliance

نَسَج tisser. مِنسج métier à tisser.

نَسَخ copier.

نُسْخة copie

نَسِيَ aor. يَنْسَى oublier.

نَشَأ résulter, émaner, naître.

نَصَب dresser.

نَصِيب part, portion, un peu.

مَنْصِب place, emploi, situation.

مُنْتَصِب dressé, installé, qui travaille avec zèle.

نَصَت écouter, être attentif, obéir.

نُصْح bon avertissement, dévouement sincère.

نَصَر protéger.

ناصِر protecteur.

الناصِر Naçer n. d'hom.

نِصْف pl. أَنْصاف demi, moitié. أَنْصافًا par moitiés. إِنْصاف équité, justice. على وَجْه الحقّ والإِنْصاف selon les règles du droit et de l'équité.

نظر voir, regarder, examiner.

نَظَر regard, appréciation, décision. النَّظَر

لَكُم A vous d'apprécier ce qu'il conviendrait de faire, à vous de prendre une décision, etc.. نَظَرًا لِلْمَحَبَّة en égard à l'amitié, en raison de l'amitié.

كَبِير النَّظَر chef de service.

اِنْتِظَار attente.

مُنْتَظِر attendant.

نَعْت espèce. مِن نَعْتِهَا de la même espèce.

نعس avoir sommeil.

نعاس sommeil.

بو نعاس Bou-Naâs, nom d'homme.

نَعَمْ oui.

نِعْمَ être bon, excellent.

نِعْمَ السَّيِّد cher Monsieur, excellent Monsieur.

نِعْمَة pl. نِعَم bienfait; faveur, grâce divines.

IV. أَنْعَم accorder, gratifier.

نَاعِم abondant, prospère.

إِنْعَام don, bienfait, faveur divine.

نفذ faire exécuter.

تَنْفِيذ exécution. وما

ينشأ من التنفيذ et des frais

occasionnés par l'exécution

نَفْس pl. نُفُوس et أَنْفُس personne. بِنَفْسِي moi-même, en personne.

نَفِيس précieux.

نفيسة Néfissa, nom propre de femme.

نَفَع être utile, servir à.

أَنْفَع très utile.

نَفَقَة pension alimentaire, entretien, vivres.

IV. entretenir, faire vivre, pourvoir à. تنفق على نفقتها elle pourvoit à son entretien.

نفمبر ou نُوامبر Novembre.

نَفَى aor. يَنفِي expulser.

يُنْفَى il sera expulsé.

نَفْي négation; expulsion, bannissement.

نُقْبَة trou. ضَرْب نُقْبَة action de pratiquer un trou dans un mur à l'effet de commettre un vol pendant la nuit,

نَقَل transporter, copier.

نكد - إِنْكَاد destruction, annihilation.

نكر et IV. أَنْكَر nier.

إِنْكَار dénégation.

إِنْكَارًا كُلِّيًّا dénégation formelle, absolue.

نمرو ou نومرو numéro.

نمى — VIII. انْتَمَى aor. يَنْتَمِي faire remonter son origine.

نَهَب piller. منهوب pillé,

ravi, enlevé de force.

نهى empêcher, avertir sévèrement.

انتهى être fini ; fin.

منتهى montant, quotité.

ناب aor. ينوب représenter, suppléer.

نايب représentant, suppléant.

نور lumière. نار feu.

نوم sommeil. في حال النوم pendant le sommeil.

نونبر Novembre.

نية bonne foi (rac. نوى)

بالنية avec bonne foi.

بالنية والنصح avec bonne foi et dévouement.

صفو نيته la pureté de ses intentions.

نيف nez.

ونيف et plus, et davantage.

نال aor. ينال obtenir.

لم أنل je n'ai pas obtenu.

نيل obtention.

لنيل pour l'obtention.

ه abréviation de انتهى fin.

ه pronom affixe 3e personne masc. singul.

هُم plur. mas.; هُمَا duel; هَا fém.; هُنَّ plur. fém..

ها voici.

ها انّي ou هاني voici que moi, c-à-d. vous saurez que je....

هؤلاء ceux-ci, ces....

هاتِهِ celle-ci, cette.... là

هاهو voici lui, le voici

هاهي voici elle, la voici.

هبل devenir fou.

مَهْبول fou.

V تهبّل faire le fou.

هجم fondre, se précipiter.

هدّ démolir. V تهدّد faire des menaces.

هدَى aor. يهْدي diriger, guider. يُهْدَى il est offert.

الهادي El-Hadi, nom d'hom. (directeur.)

إهْداء offre, présentation.

هٰذا celui-ci, ce.....

امْرنا هذا notre présent ordre.

هٰذِهِ ou هٰتِهِ celle-ci, cette....

هٰذا voilà.

هذاهُوَ Voilà ce qui est.

فَلِهٰذا or c'est pour cela que...

هرب fuir.

هرج agitation, trouble, altercation, lutte violente.

هكذا comme ceci, ainsi.

هَل est-ce que? si.

فَهَل or est-ce que?

هَل لَكَ veux-tu?

هلى — V: تهلّى avoir soin, avoir égard.

هُمام magnanime.

همل s'égarer.

الهامل El-Hamel, nom d'homme ou de localité. (l'égaré.)

مُهْمَلة abandonnée, délaissée.

هُوَ pronom sujet 3e pers. masc. sing.; هِيَ féminin;

هُما duel; هُمْ plur. masc.

هُنَّ plur. fem.

هُنالِكَ ou هُناكَ ici هُنا là-bas.

هنّا tranquilliser; féliciter. هُنِّئْتَ بِالوَلَد الّذي اشرفت بوجوده لَيْلة ميلاده Puissiez-vous être heureux du fils qui a éclairé de sa présence la nuit de sa naissance.

هانئ tranquille.

هناء tranquillité.

Hëna nom de femme.

مُهَنِّئ qui tranquillise. تراني مُهَنِّئه في الخِدْمة tu sauras que je le supplée pour le service.

مُتَهَنَّى tranquille, tranquillisé.

هَوَّل II. agiter.

V. تَهَوَّل s'agiter.

تَهْوِيل agitation.

مهوّل agité. البحر مهوّل اشدّ التّهويل La mer est très agitée.

و

وَ et ; par (serment.) Mot souvent explétif avec انّ

واش quoi ?

وجب aor. يَجِب être obligatoire, falloir.

هذا ما وَجَبَ بِهِ الإعْلام tel est le motif qui nécessite l'envoi de cette lettre. يَجِبُ أَنْ il faut que.

X. اسْتَوْجب rendre obligatoire, entraîner, mériter.

واجِب obligatoire.

الواجِب عليكم Il vous est obligatoire, il faut que vous..... Vous devez.

كما هُوَ الواجِب comme il est obligatoire, conformément aux instructions en vigueur.

موجِب cause, motif.

موجب شرعي moyen légal.

وَجَدَ av. يَجِد trouver.

وُجُود existence, présence.

وجدة Ouchda, nom de ville.

الوجدي originaire d'Ouchda.

وجّه diriger, envoyer, expédier.

توجّه se diriger, aller.

وجه visage, face, côté.

على وجه المحبة par amitié

على وجه الحق والإنصاف selon les règles du droit & de l'équité. — هذا وجهي Soric Faites cela comme pour moi, c'est un service personnel que je vous demande.

وَجِيه affable, gracieux.

جِهة côté, face.

مُوَجَّه dirigé, envoyé.

وَحْد unité; وَحْدَه en son unité, seul, unique.

واحِد un, واحِدة une.

وَحْش pl. وُحوش animal sauvage.

وَحْشِي sauvage.

مغروس على ماء وحشية planté pour être irrigué par des eaux naturelles, non captées.

V توحّش être ennuyé de ne pas revoir un parent ou un ami.

متوحّش pl. ون ennuyé de ne pas revoir un parent ou un ami.

وَدّ affection. غاية وَدّنا l'objet de notre extrême affection. أَوَدّ très cher, très affectionné. مَوَدّة amitié, affection.

ودى — واد (pour وادي) rivière, vallée.

واد ريغ Oued-Rir', qui a pour ville principale Tougourt.

واد بوصلاح Oued-bou-Celah (la rivière bienfaisante.)

ورث ao. يرث hériter.

ميراث héritage, succession.

ورد ao. يرد arriver, parvenir. وَرْد roses.

وارِد fem. ة arrivant, devant arriver.

وَرَقة pl. اوراق feuille, papier. ورقة الطلَب avertissement, avis d'appel.

الاوراق الخَبَرِيّة les feuilles d'informations, les journaux.

وزن peser. ميزان (pour مِوْزان) balance.

وسط milieu. واسِطة intermédiaire. بواسِطة par l'intermédiaire.

واسع large. أَوْسع plus large. نظرك أَوْسع votre manière de voir est la plus large, c'est à vous qu'il appartient de prendre telle ou telle mesure.

وصف décrire. يُوصَف être décrit, dépeint.

وَصف pl. أَوْصاف signe, forme, marque.

وَصَل aor. يَصِل arriver, parvenir: IIe وَصَّل faire arriver, faire parvenir.

VIIIe اتَّصَل aor. يتَّصِل arriver, parvenir.

وُصول arrivée.

حين وُصول ou بِوُصول à l'arrivée, au reçu ...

تَوْصيل reçu, récépissé.

وَصَّى IIe et أَوْصَى IVe aor. يوصي recommander; tester.

واضِح brillant, lumineux.

وضع aor. يضَع placer, poser, apposer.

واضِع qui a apposé.

مَوْضِع pl. مواضع lieu, place, endroit.

وَطَن pl. أَوْطان pays, contrée, territoire.

وعد et IIIe واعد promettre.

وافِي complet, entier, parfait. وافِي السّيادة distingué seigneur.

وَفَّق IIe secourir, assister.

على وفق conformément à, au gré de.

تَوْفيق secours, assistance.

مُوافِق correspondant, favorable, propice.

وفى — وافي fém. وافية

abondant, complet.

V. تُوُفِّيَ être décédé.

وَقت pl. أَوْقَات moment.

وَقْت قليل un petit moment, peu de temps.

وَقْتَئِذٍ à ce moment là, alors.

وَقَع aor. يَقَع tomber, arriver, avoir lieu, survenir. لَعَلَّهُ يقَع ما يقَع Il pourrait en résulter une chose grave. واقِع ayant lieu, survenant; événement, affaire, faits. هذا الواقِع voilà l'affaire. عرّفتك بالواقِع je vous ai fait connaître les faits.

وَقَف aor. يقِف s'arrêter, se tenir debout; comparaître en justice; prendre connaissance. وقَف عليها il l'a retrouvée et reconnue. سَتَقِفون عليه certes vous en prendrez connaissance, vous constaterez la chose. لَم يقِفوا لَهُ على خبر ils n'en eurent aucune nouvelle, ils ne le retrouvèrent pas.

واقِف debout. وُقوف action de se tenir debout, de s'occuper de quelqu'un.

وَقى aor. يَقي protéger, préserver.

وكّل II: constituer un oukil ou mandataire. V: تَوَكّل compter sur, se fier à.

وَكِيل pl. وُكَلاَءُ oukil, mandataire, fondé de pouvoirs.
وَكِيل الدَّوْلَة le Procureur de la République. الوَكِيل العَامّ le Procureur Général.
وَكَالَة procuration, mandat.
مَنْصِب الوَكَالَة charge d'oukil.
بِحُكْمِ الوَكَالَة en vertu d'une procuration, comme fondé de pouvoirs. مُوَكِّلَة mandante. مُتَوَكِّل qui met sa confiance en..., qui compte sur...

وَلَد aor. يَلِد produire, donner naissance, mettre bas. وَلَد pl. أَوْلاَد fils, enfant. وَلَد ذَكَر enfant du sexe masculin. مِيلاد (pour مَوْلاد) naissance, nativité.

وَلِي aor. يَلِي suivre.
يَلِيه il suit (ce qui précède, c. à. d. les compliments d'usage.) IIe وَلَّى aor. يُوَلِّي revenir, devenir. Nommer à une fonction. وَلِيّ pl. أَوْلِيَاء saint; digne, méritant. وَلِيَّة dame.
الوالي العامّ le Gouverneur Général.
تَوْلِيَة nomination.
مُتَوَلِّي أُمور العرب chargé des affaires arabes.

وَهْرَان Oran.

وَهْم doute, soupçon; erreur.

ي

ة يا

يبس sécheresse.

يد, duel يدان et يدين main.

بيد رجل à la main d'un homme, c.à.d. en possession d'un homme. مكّن

بيدي remettre entre les mains, وقع بين يدي avoir lieu par devant, en présence بيدِهِ رسم porteur d'un acte

يسر — V تيسّر être facile, être possible. بما تيسّر لكم avec le peu dont vous pourrez

disposer.

يمين serment كلّفه باليمين déférer le serment.

ينّار Janvier.

يوسف Joussouf (Joseph.) nom d'homme.

يوطنة Lieutenant.

يوم pl. ايّام jour.

اليوم aujourd'hui.

ذات يوم ou يوماً un certain jour.

يوم سرق البرنوس Le jour où le burnous a été volé.

إنتهى القاموس Fin du Vocabulaire.

LETTRES D'EXAMENS

(*Non comprises dans le* VOCABULAIRE)

Prime de 2ème classe. (Décembre 1892.)

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على جميع الانبياء والرسل اجمعين

من حسن باى كان بى وهران الى سعادة الجنبرال بيرتيزين حمدا لا يحصى وثناء لا يعد وبعد
فرضنا كفاية عما تركت بى وهران للجنيرال كلوزيل وها انا اكرر ذالك لسعادتكم بالانتظار
سوانى تركت بى وهران من مالى المخصوص التى اربعة الاف صاع من القمح والفين صاع
من الشعير ومائتين وثلاثين من البغال الجيدة افلها فيمة مائة بوجه وخمسة عشر

من الخيل الجيد اقلها قيمة بمائتين دورو اصبانية ثم اوطاق وخيام لا ثمن له والسمـ
والزيت والفرش متاع المحلة والرصاص والبارود مالا يقدر وذالك كله تحت يدي الجنر
ورمون والقمح والشعير والجمال والبقر والغنم والبغال والخيل كلها محفوظ
عند قياد حكمي وكذالك يخصني وقيمته تسوى ملايين عزنك وذالك ما عد
الذي نهبوه العرب ثم سلمت للجنرال ورمون اربعة ء الاف بوجه ومن حيث
تنزلت عن حكمي بامر ورضا الجنيرال برمون الذي وعدني ان يرسل عساكر الفرانسو
لحفظ البلد حالا صرفت على العساكر الذين جمعتهم لحفظ البلد ماية وثمانين
الف بوجه والذي اعطيته وصرفته على العساكر الفرانسوية لانه كره لانه صدر مني
على وجه الهدية والمحبة على السلطنة الفرنسوية وانا كنت اطمع اجرا كثيرا وكرا
عظيمة على صنعي مع المحبة لجهة السلطنة الفرنسوية

Brevet de Kabyle

(Novembre 1892.)

الحمد لله وحده

الى سعادة المعظم المرفع السيد البريفي حاكم
عمالة الجزائرية السلام الله عليك غاية السلام و
وبعد اعلم بان ناس دوار بني جعود خدمكم
قد جاوزوا يطلبوا منكم ومن فضل احسانكم
ان تعزلوا ابن دوارهم وهو سي عبد
الله بن سي العربي لكونه عليه فلاحة كبيرة
الجرح ب القمح وقد خل بي سكين الطرب وثانيا
لم يجمع منا [illegible] الماء فقير ويعمل سبوع الشهر
يعرف سبب الناس يجيء يجد منهم الدراهم وايضا

TIMBRE
2/10 EN SUS
50 cen

حبيب جفه و لبلاد فيه ورو وجهل السنزاب والالبسات
الى وسطها الحشور و يسكر و يدخل للديار والناس
يهربون منه ؛ وثانيا حبيب رجع راس بابه ذا اسمه ح
بعد ما غرو رحه في السكيبي وايضا كان دشرة
وصي عليه عشر يحرور و يعطي له و قال دي هكذا
امر في الحكام و نقابل فيهم اصحاب المخزن واليوم رجعنا
لا نفسنا من كان في سكيبي اطرح فيسون في
محكمة ومن كان عليه وسخ كذلك و نفذ الرجول
في بعمل الخير عن شنه سيري الشر والطمع والبيوع
انت سلطان الحنانة والشفقة تجعل لنا تويلة تقدره
ونر احد من الديار الخيب عند هم المال يعطون
في العباد وهذا ما منا اليك والسلام من الفقراء دوار
بني محمود

Brevet de Kabyle

(Juin 1893.)

الحمد لله

ملكه ولا يدوم الا

حفظ الله بمنه وكرمه ذات المكرم النزيه الاشم يليه
السيد المحترم السيد الفقار بلقاسم اغه ببلاد البليره
وسعر سبيل والمعروض على مسامعه به خبر ان شاء الله
عن واحد القبل اسمه اسبارك اوليه اعلى اوجحات اتاوا
اليه الجنقار مبه وبهوه عرادن الجوج دبلاجل

جازت واحد البغوانسويه عن الطريق الدكاكنه في عشية
الثلاثة وادعات هذا البغوانسويه بانه هذا القهل
استقطع عليها وقبض مازورا واشتكات البغوانسويه
الى الجوج دي بالدويسي والجوج دي بعث لنا الجنهارميه
الى الدكاكنه وربطوا القهل المذكور في يوم السبت
وهذا ما امنا البحر ودمنا جنبي وعابيد وكتب عن اذن الشيخ
محمد بن عيسى شيخ الدكاكنه
بتاريخ ١٢ ذو الحجه
سنه ١٢٦٥

وبعد بسبيلو ولا علم بهذا الدعوة حتى انا و
الجنهارمية باش علمت بهذا الدعوة

Brevet d'Arabe

(Novembre 1892.)

الى حضرة المعظم السيد دولابورت حاكم بيبروا عراب السهل بالجزاير وعمالتها
بعد السلام عليكم اما بعد لما كنا اخبرناكم سابقا بالذين سرقوا الرجال وبعثناهم
الى الجندارمية بيودواو هبسوهم سوى فاطمة بنت العربي الهبايلي مسكوها
في السجن وذلك يوم ١٧ من الماضي بعد يوم من يوم ١٩ الاحد لحضرت في بيت ابيها
وامها والدها عمر الدبيلا ان بلغادي الجندارمية احبسوها لانها صبية شابة في
نحو اربعة عشر سنة: فلما سمعنا مقالتهم بحثنا عن ذلك فوجدناها بانت
لبلنسين اتنبولية في حوش بن شعلال وبليلة لم تحضر لنا اي بانت وسالنا الذ

سـ المذبي وانت عندهم مشهدوا بانها كانت صحيحة في بكر سماباساد والنـ
شهود لدينا سي ابو الجنيد وزوجته زهرة بحضر عمار بن احمد وسي بو عبيد
والشيخ الهدى بن سليمان مجيب كثير الخيل والغال بعثنا اليكم البنت
هو البيطار الهادي المباشر وامها خديجة لتنظروا الى امرها وعندكم الطبيب
يعرف الكذب من الصحيح لان عندكم مشكل في امرها هي الذي قبلة
بابنتها ذلك ان اجل يذكرون كثير من الناس وان امها غيرتها هي
الي تكلم على البيطار والنظر لكم وعليكم السلام والنام موكانه
البكم فلان

Brevet d'Irade.

(Juin 1893.)

الحمد لله وحده

حضرة سعادة المعظم الاروع سيادة الپي بيجي حاكم عمالة الجزائر السلام
عليكم وادام الله لنا حضرتكم وولايتكم وسعادة ابلهكم امين اما بعد سيدنا انا
اوقفت لدى بعض من ارباب الدولة منذ اربعة الشهور وسالني عن سبب
قدومي من البيجي الى بلاد المملكة فرانسه وانبا [illegible]
صار الامر واليوم يا سيدنا من ذلك اليوم ما بكرتموني وما سالتم
عني قط وفي ايام الماضية كتبت بطاقة لسعادة وكبار رايس جماعة
الجمهورية ورد لي جوابا وقال بان امري بيد سيادة البر بيجي

واليوم تراني وجهت شكاتي لحظ تك السعيد 6
والمطلوب منك ان تعتني وتطلب عن ... لدي البلد ذلك
بفضيلة لكون اربع عشر الحكم جنسية اعوام بالسجن ار مكنت
ما بين المطلوق ... بان ثمانية اعوام وحين جئت ما باب 6
اثبت بخط يد القبطن نور حاكم تلك البلاد والسلام من خديم
البيتيس ب ... ٤/١ ... خفي ما ... شترو ... سحنون ... نسمة
باتنه عمالة قسنطينة الان في حبس سعيد الجزايري
١٤ ماي سنة ١٨٧٢

تأليف الشيخ المدرس
أبي القاسم بن سديرة

طبع بمطبعة السيد جردان
بمحروسة الجزائر
سنة ١٨٩٣
١٣١١

كتاب الطالب المبتدي
الخط العربي

